

Cinege

Vasi Madártani Tájékoztató

8. szám

Ornithological Newsletter of Vas County

The 8th issue

Szerkesztette:

Gyurácz József

Editor:

J. Gyurácz

Szombathely

2003

Csaba József (1903 - 1983) emlékének

To the memory of József Csaba

ISSN 1416-6356

Kiadja a

***Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület**

***I. Chernel* Ornithological and Nature Conservation Society**

(MME 8. Sz. Vas megyei Csoportja, The Vas county group of MME/BirdLife Hungary)

9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., www.extra.hu\chernelmte

Dr. Gyurácz József

elnök/president

Bánhidí Péter

titkár/secretary

Horváth Ildikó

gazdasági vezető/economic secretary

Barbácsy Zoltán

alelnök/vice-president

Jene Sándor és Lőrincz Csilla

titkár-helyettes/deputy secretar

Tartalom

	Oldal
EGYESÜLETI ÉLET	
Visszatekintés 2003-ra	5
TERMÉSZETVÉDELEM	
<i>Barbácsy Zoltán</i> : Vas megye fehér gólya (<i>Ciconia ciconia</i>) állománya a 2003. évben	7
<i>Gyurácz József</i> : A költő gyurgyalagok (<i>Merops apiaster</i>), partifecskék (<i>Riparia riparia</i>) felmérése és védelme Vas megyében	8
<i>Németh Csaba</i> : Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság természet-megőrzési tevékenysége	10
<i>Horváth Ildikó, Németh Csaba</i> : Sérült ragadozómadarak mentése és repatriálása a kőszegi Chernel-kertben	11
MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA	
<i>Bánhidi Péter</i> : Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrűző Tábor (2003)	14
<i>Gyurácz József, Gyímóthy Zsuzsa</i> : A vörösbegy (<i>Erithacus rubecula</i>) őszi vonulása Tömördön	18
<i>Illés Péter</i> : A karmazsinpirók (<i>Carpodacus erythrinus</i>) előfordulása Tömördön	21
<i>Bánhidi Péter</i> : Királyfűzike (<i>Phylloscopus proregulus</i>) befogása Tömördön	23
<i>Jene Sándor</i> : A körmendi munkacsoport idej programjaiból	24
<i>Nagy Károly</i> : A Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM) program Vas megyei felmérőinek aktivitása az 1999-2003 közötti időszakban	26
<i>Varga László</i> : A Vadása II. víztározón végzett madármegfigyelések összegzése	29
<i>Kelemen Tibor</i> : Adatok a Vashegy madárvilágához	36
<i>Kárpáti László</i> : Adatok a Szombathelyi Parkerdő madárvilágáról	38
<i>Gruber Ágnes</i> : Odútelepek az Őrségi Nemzeti Parkban	44
<i>Fehér István</i> : Odútelepítés a Haraszi erdőben	45
<i>Dankovics Róbert</i> : Az alpesi gőte (<i>Triturus alpestris</i>) Vas megyében	46
<i>Szinetár Csaba, Eichardt János</i> : Adatok a Tömördi Madárvárta környékének pókfaunájához II.	49
<i>Szatyor Miklós</i> : Újabb adatok az Őrség denevérfaunájához	52
<i>Keszei Balázs</i> : A tarka sáfrány (<i>Crocus reticulatus</i>) előfordulása és további adatok a Répce-sík és észak Vas megye flórájának ismeretéhez	54
<i>Mesterházy Attila</i> : Vas megye ritka iszapnövényei	57
KRÓNIKA	
<i>Gyurácz József</i> : Megemlékezések Molnár Lajos születésének 150. és Csaba József születésének 100. évfordulója alkalmából	60
<i>Gyurácz József</i> : Beszámoló az Európai Ornitológiai Unió 4. konferenciájáról	62
TERMÉSZETVÉDELMI NEVELÉS	
<i>Lőrincz Csilla</i> : Madarász ovi Szombathelyen	64
<i>Lőrincz Csilla</i> : Madáretetőm madarai gyermekpályázat 2003-ban	68
<i>Kelemen Tibor</i> : Madarász sulis, Szombathely 2003	69
<i>Farkas Attila, Farkas István, Gerecs Ildikó</i> : Madarak és fák napja országos verseny döntője, Dombóvár, 2003	70
<i>Farkas Attila, Farkas István, Gerecs Ildikó</i> : Madármegfigyelés Tömördön	72
A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület támogatói 2002-ben	73

Contents

	Pages
SOCIETY LIFE	
Looking back on 2002	5
CONSERVATION	
<i>Zoltán Barbácsy</i> : The White Stork (<i>Ciconia ciconia</i>) Population of Vas County	7
<i>József Gyurác</i> z: Surveys and the Protection of Nesting Bee-eaters (<i>Merops apiaster</i>) and Sand Martins (<i>Riparia riparia</i>)	8
<i>Csaba Németh</i> : Nature Conservation Activities of the Órség NP	10
<i>Ildikó Horváth, Csaba Németh</i> : Saving and Repatriating Injured Raptors in the Chernel Garden in Kőszeg	11
MONITORING ON THE FAUNA AND FLORA	
<i>Péter Bánhidi</i> : Tömörd Nature Conservation and Bird Ringing Camp 2003	14
<i>József Gyurác</i> z, <i>Zsuzsa Gyimóthy</i> : Autumn Migration of the Robin (<i>Erithacus rubecula</i>) in Tömörd	18
<i>Péter Illés</i> : Occurrence of the Scarlet Rosefinch (<i>Carpodacus erythrinus</i>) in Tömörd	21
<i>Péter Bánhidi</i> : Catching a Pallas's Warbler (<i>Phylloscopus proregulus</i>) in Tömörd	23
<i>Sándor Jene</i> : Projects of the Körmend Working Team	24
<i>Károly Nagy</i> : The Activity of Participants in the Monitoring of Common Birds Project (MMM) in Vas County in 1999-2003	26
<i>László Varga</i> : A Summary of Observations on the Vadása II Water Reservoir	29
<i>Tibor Kelemen</i> : Data on the Bird Fauna of Vashegy Hill	36
<i>László Kárpáti</i> : Data on the Bird Fauna of Park Woods in Szombathely	38
<i>Ágnes Gruber</i> : Nest-box Colonies in the Órség NP	44
<i>István Fehér</i> : Nest-boxes in Haraszti Forest	45
<i>Róbert Dankovics</i> : The newt <i>Triturus alpestris</i> in Vas County	46
<i>Csaba Szinetár, János Eichardt</i> : Data on the Spider Fauna around the Tömörd Ringing Station (Part II.)	49
<i>Miklós Szatyor</i> : New data on the Bat Fauna of the Órség NP	52
<i>Balázs Keszei</i> : Occurrence of the <i>Crocus reticulatus</i> and Further Data on the Flora of the Répce-Plain and Northern Vas County	54
<i>Attila Mesterházy</i> : Rare Mud Plants in Vas County	57
HISTORY	
<i>József Gyurác</i> z: Commemorations on the 150 th Anniversary of Lajos Molnár's Birth and on the 100 th Anniversary of József Csaba's Birth	60
<i>József Gyurác</i> z: Report on the 4 th Conference of the EOU	62
ENVIRONMENTAL EDUCATION	
<i>Csilla Lőrincz</i> : Birdwatcher Kindergarten in Szombathely	64
<i>Csilla Lőrincz</i> : "Birds of my Feeding Table", Children's Competition	68
<i>Tibor Kelemen</i> : Birdwatcher School, Szombathely	69
<i>István & Attila Farkas, Ildikó Gerecs</i> : National final of the Day of Birds and Trees Competition	70
<i>István & Attila Farkas, Ildikó Gerecs</i> : Birdwatching in Tömörd	72
Supporting organizations of the <i>István Chernel</i> Ornithological and Nature Conservation Society in 2003	73

EGYESÜLETI ÉLET

Visszatekintés 2003-ra

Looking back on 2003

The article lists the projects in 2003. Those not mentioned in the rest of the newsletter are: general assembly in February, participation in the 5th conference of Hungarian Ecologists and a scientific workshop in Gödöllő, purchasing sunflower seeds to feed birds in winter, Birds' Christmas in December, applications for funding.

2003. február 8-án tartottuk rendes évi közgyűlésünket a Berzsenyi Dániel Főiskolán. A közgyűlés elfogadta az egyesület 2002. évi pénzügyi beszámolóját, valamint a 2003. évi munkatervét és költségvetését. A közgyűlés végén Németh Csaba „Madarász szemmel Lengyelországban” című, diavetítéssel egybekötött előadást hallgatták meg a résztvevők.

Márciusban kiállítást rendeztünk az MMIK és egyesületünk által meghirdetett “Madáretetőm madarai” című pályázatra beérkezett rajzokból és egyéb pályaművekből. A pályázaton több mint száz gyermek vett részt. A kiállítás megnyitóján adtuk át a legjobb pályázóknak a pénz, könyv és egyéb jutalmakat.

Április 27. és május 4. között rendeztük meg a tavaszi Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrűző Táborunkat. A Madarász Suli és Madarász Ovi nevelési programunk keretében havonta két alkalommal rendeztünk foglalkozásokat. A Madarak és Fák Napja Országos Vetélkedőn harmadik helyezést értek el a vasi madarász gyerekek. A körzeti versenyt Kelemen Tibor szervezte Szombathelyen.

A költési, vegetációs időszakban folyamatosan végeztük a fehér gólya, gyurgyalag és kétéltű állományfelméréseket, valamint a florisztikai adatgyűjtéseket. Szükség esetén megtettük a védelmi intézkedéseket, tárgyalásokat. Körmendi munkacsoportunk augusztusban szervezte meg szokásos madárgyűrűző táborát a Pinka-patak mellett. Július 27-től november 10-ig folyamatosan működött az őszi Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrűző Táborunk. A tábor munkáját teljes munkaidőben több mint két hónapon át Huszár Huba, biológia szakos tanár is segítette. A Herman Ottó Szakközépiskola vadász szakos tanulói szakmai gyakorlatuk, a BDF biológia szakos hallgatói pedig ökológia terepgyakorlatuk egy részét idén is a madárvártán töltötték. A söptei mezőgazdasági szövetkezet közreműködésével a rétek egy részét ez évben is kezelni tudtuk gépi szárzúzóval. Október 4-5-én a tömördi tó környékére szervezett madármegfigyeléssel

bekapcsolódtunk a Nemzetközi Madármegfigyelő Nap akcióba. Az idei madárgyűrzést is vidám bulival zártuk.

Az Európai Ornitológiai Unió (EOU) 4. Konferenciáján, Chemnitzben, az V. Magyar Ökológus Kongresszuson, Gödöllőn és a BDF által a Magyar Tudomány Napja alkalmából rendezett tudományos tanácskozáson a vasi madártant egy-egy poszterrel, illetve előadással Gyurácz József, egyesületünk elnöke képviselte. A madárgyűrző táborok és programok vezetőinek, Ócsán 2003. november 29-én megrendezett találkozásán Bánhidi Péter és Gyurácz József tartott beszámolót a tömördi és sumonyi gyűrzési eredményekről.

A téli madáretetéshez idén 1300 kg napraforgót osztottunk szét aktív tagjaink között. December 28-29-én a Madárkarácsony megrendezésével búcsúztunk az óévtől.

A kutatási és védelmi tevékenységünk anyagi háttérének biztosításához több pályázatot készítettünk 2003-ban is. Ezek közül a korábbi évekhez hasonlóan a Környezetvédelmi Alap Célelőirányzathoz és a Szombathelyi Önkormányzathoz benyújtott pályázataink kapták a legtöbb támogatást. Sajnos a tavalyi évtől kezdődően a KAC támogatást idén is csak év végén kaptuk meg, ráadásul az idei támogatást két részletben.

Ez évi tevékenységünkről is többször hírt adtunk különböző lapokban, tévékben. Tagtársainknak köszönjük áldozatkész segítségét és további eredményes munkát kívánunk!

A *Chernel István* Madártani és Természetvédelmi Egyesület vezetősége

Gyurgyalag (*Merops apiaster*)

TERMÉSZETVÉDELEM

Vas megye fehér gólya (*Ciconia ciconia*) állománya a 2003. évben

Barbácsy Zoltán

9941 Óriszentpéter, Siska szer 26/a
e-mail: orseginp@axelero.hu

Z. Barbácsy: The White Stork Population of Vas County in 2003

Out of 351 known nests only 272 were occupied and there were young in only 246. This is poorer than in previous years. In spite of our conservation work numbers are falling due to spring migration problems and that is why protecting the nests is not enough. Insulation of electric poles and wires continued so as not to lose any storks because of accidents that could have been avoided.

Vas megyében 2003-ban, összesen 351 fehér gólya fészek került összeírásra. Ebből 272 fészek volt lakott valamilyen szinten. 246 fészekben költöttek párok (HPa) , 6 fészekben magányos gólya (HE) tartózkodott, míg 20 fészket csak átmenetileg, rövid ideig foglaltak el gólyák (HB 1,2). Az üres fészkek száma – az elmúlt évekhez hasonlóan – idén is igen magas (81). A megye minden pontján jelentős a lakatlanná vált fészkek mennyisége, és sajnos ez alól a megye jó gólyás helyei sem képeznek kivételt. A hullámvölgybe került fehér gólya állomány nem biztosítja a korábbi évek fellendülése során létrejött, illetve az 1991. és 1997. évi katasztrofális gólyás évek után üresen maradt fészkek benépesítését. Az elmúlt évek, ideihez hasonló közepes fiókaszaporulata nem jogosít fel optimizmusra, néhány éven belüli történő komoly, pozitív változásra. Ebben a helyzetben a fészkelése védelmében folyamatosan végzett állhatatos munka is kevés egymagában.

Az idej évi fiókaszaporulata rendkívüli egyezést mutat a tavalyival. A fiókákat sikerrel felnevelő párok (HPm) átlagosan 2,7 fiókát gondoztak. Idén is kimagasló (48 %) a háromfiókás fészkek aránya. Négyfiókás valamivel kevesebb (14%) volt mint tavaly, de az elmúlt időszaktól eltérően néhány fészkekben (2%) öt fióka nevelődött fel. Ebben a közepesnek nevezhető gólyás évben a tavalyinál némileg csekélyebb volt a fióka nélküli párok száma (22%), de még így is magasabb az átlagos értéknél.

A gólyák tavaszi visszaérkezése idén későbbre tolódott, számos esetben csak április közepe után került össze a két gólya, még régi pároknál is, pedig normálisan ekkor már tojásokon ülnek. Jórészt ez a körülmény indokolja a fióka nélkül maradt

párok számának magas voltát is. Az ilyen késedelmes visszaérkezés, rosszabb esetben költséskimaradás vagy a párok megárvulása illetve a mögötte lévő külső okok idézték elő az utóbbi évek jelentős állomány csökkenését. Tehát a védelem szempontjából a gólyák afrikai telelőhelyének és vonulási útjának viszonyai meghatározók. Ennek ismerete és a lehetőséghez képest azok befolyásolása jelentené a fehér gólya védelem második, lényegesen bonyolultabb, de nem nélkülözhető lépcsőfokát.

Az elmúlt gyenge évekhez hasonlóan idén is 5 alatt maradt – az egyébként átlagosan ennek 3-4 szeresét kitevő – újonnan létesült fészkek száma.

A fehér gólya védelem terén az idei évben is folytatódott a villanyoszlopon lévő fészkek, tartószerkezetre történő emelése, valamint hangsúlyosan a fészkek közelében lévő transzformátorokra és más 20 kV-os vezetéket tartó oszlopokra történő „gólyaállóka” felhelyezése, meggátolva a gólyák áramütését. Évente számos ügyetlen, szárnypróbálgató fiatal gólya járt pórul ilyen helyen. Ennek kivédése a gólyavédelmi program alapvető eleme. Célunk, hogy az utóbbi évek amúgy is csökkenő létszámú fiókái közül minél kevesebbet érjen baleset. Egyesületünk a védelmi munkát az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság és az ÉDÁSZ Rt hathatós támogatásával végezte.

A költő gyurgyalagok (*Merops apiaster*), partifecskék (*Riparia riparia*) felmérése és védelme Vas megyében (2003)

Gyurácz József

Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.
e-mail: gyjzosi@deimos.bdtf.hu

J. Gyurácz: Surveys and the Protection of Nesting Bee-eaters (*Merops apiaster*) and Sand Martins (*Riparia riparia*)

The estimated population of bee-eaters has not changed, of sand martins has grown by 6.4% compared to last year's data. The chart shows the number of pairs in the known sites.

Az idén a korábbi évekhez hasonlóan felmértük az ismert és eddig általunk nem ismert néhány újabb költőhelyen is a Vas megyében fészkelő gyurgyalagok (*Merops apiaster*) és partifecskék (*Riparia riparia*) számát. A felmérés része az Magyar

Madártani és Természetvédelmi Egyesület RTM programjának és a Nemzeti Biodiverzitás-monitorzó Rendszernek. 2003-ban először szerepelt a felmérésben Bögöte, Egyházashollós, Gersekarát, Magyarszecsőd és Meggyespuszta. A vashosszúfalui homokbányában idén először nem költött gyurgyalag, oka a földfal benövénnyesedése. A Rába Körment és Rábahídvég közötti szakaszán Hodászi Edével egy „kenus” felmérést is végeztünk, de csak Egyházashollósnál találtunk költő gyurgyalagokat és két helyen partifecskeket.

Település	Gyurgyalag	Partifecske
Bozsok (régj)	10	-
Bozsok (új)	9	-
Bögöte	5	300
Egervölgy	2	-
Egyházashollós	2	10
Gersekarát	3	-
Gérce	1	200
Győrvár	22	200
Halogy	7	-
Hosszúpereszteg	3	-
Ikervár	8	-
Köcsk	1	-
Magyarszecsőd	-	10
Meggyespuszta I.	1	30
Meggyespuszta II.	1	60
Mersevát	2	15
Molnászecsőd	1	-
Olaszfa	5	5
Pácsony	7	-
Perenye	24	-
Petőmihályfa	3	-
Tormásliget	3	-
Összesen	120	830

Halogyról Kiss János közölt adatokat, a csörötneki fészkelési lehetőség Varga László szóbeli közlése szerint megszűnt, az anyagyerő helyet elegyengették.A

költőpárok telepenkénti megoszlását a mellékelt táblázat tartalmazza. 2003-ben 22 költőhelyen a költő gyurgyalag párok becsült száma összesen 120, a partifecskéké 830 volt. A tavalyi évben becsült állomány nagyságához (121, illetve 780 pár) képest gyurgyalag esetében ez stagnálást, a partifecske esetében 6,4 százalékos növekedést jelent.

2003-ban egyeztető tárgyalásra, védelmi beavatkozásra nem került sor, szándékos emberi pusztítást nem tapasztaltam. Az MME kiadásában megjelent a „Veszélyeztetett madarak fajvédelmi tervei” című könyv, melyben a gyurgyalagról szóló fejezetben a Vas megyei tapasztalatok és az 1997-től 2001-ig Szombathelyről koordinált országos állományfelmérő és védelmi program eredményei is olvashatók.

Kérem tagtársaimat, akik újabb gyurgyalagtelepről tudnak, hogy jelezzék számomra. Előre is köszönöm!

Az Órségi Nemzeti Park Igazgatóság természet-megőrzési tevékenysége

Németh Csaba

Órségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter, Siska szer 26/a
e-mail: orseginp@axelero.hu

Cs. Németh: Nature Conservation Activities of the Órség NP

The most important activity is preparing the Natura 2000 sites for protected status. Monitoring, protecting the Lahn-stream and the River Rába as well as the nest-box project for rare species, monitoring frog-migration and creating new reproduction sites for amphibians etc. are also essential.

A Természetmegőrzési Osztály az idei évben már 3 fővel látja el munkáját. A hatósági és szakhatósági tevékenységen túl fontos feladataink a „Natura 2000” rendszer kialakítása, biomonitoring futtatása, kutatási tevékenységek koordinálása és elvégzése, faunisztikai adatbázis felállítása és a gyakorlati természetvédelem.

Az EU csatlakozással kapcsolatos egyik legnagyobb feladat a „Natura 2000” területek kijelölése és a védetté nyilvánítás előkészítése. Ez az illetékességünk alá tartozó védett területek megduplázását jelenti. Kollégáink részt vesznek az országos monitoring programokban, úgy mint ÁNÉR térképezés, fajmonitoringok, kunhalom, és földvár felmérés. Bekapcsolódtunk az osztrák kollégákkal közösen tervezett Lahn-

patak meder rehabilitációjához benyújtandó Life projekt előkészítésébe, illetve a Rába holtág revitalizáció kezdeti munkáiba.

A gyakorlati természetvédelmi tevékenységünk eredményeként 50 db kuvik, 50 db szalakóta és 180 db B-típusú odú került kihelyezésre és leellenőrzésre. A tavaszi békavonulás idején a két legfrekvenciáltabb helyen terelőfóliákat állítottunk fel és ellenőriztünk rendszeresen. A száraz évek eredményeként megcsappant kisvizek pótlására mesterséges tókákat készítettünk az Őrség és Vend-vidék területén, kétéltű szaporodóhely céllal. Felmértük a megyében a telepesen fészkelő madárállományokat, a téli időszakban ragadozó madár fészektérképezést végeztünk. Tovább folyt a faunisztikai adatbázis bővítése, melybe a területi kollégákat is bevontuk. A kevésbé ismert kismillős állomány feltérképezése érdekében elevenfogó csapdázás és denevérfaunisztikai adatgyűjtés indult be. Ennek eredményeként előkerültek az Őrség faunájára nézve új fajok is. A holland konzulátus anyagi támogatásával elkészült a Sárgaliliom tanösvény, mely a szentgyörgyvölgyi örkerületben mutatja be az Őrségi Nemzeti Park természeti és kulturális értékeit.

Sérült ragadozómadarak mentése és repatriálása a kőszegi Chernel-kertben

Horváth Ildikó - Németh Csaba

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Őriszentpéter, Siskaszer 26/a
e-mail: orseginp@axelero.hu

I. Horváth, Cs. Németh: Saving and Repatriating Injured Raptors in the Chernel Garden in Kőszeg

Most of the injured birds were buzzards, long-eared owls, kestrels, barn owls and tawny owls (see figure 1.) The most frequent reasons for injury were falling out of the nest and electric shocks (fig. 2.), which usually caused wing or leg injuries as well as prostration (fig. 3.) About 41% of the birds recovered and could be released, 44% died on the premises and 15% remained on the site. The article details where the birds were found, the conditions of their captivity and future plans.

Bechtold István ornitológus – solymász 1980-ban kezdett foglalkozni sérült ragadozómadarak mentésével és repatriációjával Kőszegen. Munkáját 1994-től a Fertő-Hanság, majd 2002-es megalakulását követően az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság folytatja. A Kőszegen található, Chernel István ornitológus (1865-1922)

egykori kertjében létrehozott telepre 1995. és 2002. között 62 fajból összesen 592 madár került. Az összes madár 56 %-át a ragadozómadarak (*Falconiformes*, *Strigiformes*) 16 fajának 333 egyede alkotta. Az öt leggyakrabban bekerülő madárfaj az egerészölyv (*Buteo buteo*), az erdei fülesbagoly (*Asio otus*), a vörös vércse (*Falco tinnunculus*), a gyöngybagoly (*Tyto alba*) és a macskabagoly (*Strix aluco*). A telepre érkező madarak kézre kerülésének ismert okai közt a fészekből való kiesés és az áramütés a két leggyakoribb (1. ábra). A sérülések jellege tekintetében az ismert esetekben a szárny- és lábsérülések, valamint a legyengülés dominálnak. A telepre került madaraknak átlagosan 41 %-át sikerül egészségesen szabadon engedni, 44 % a telepen elpusztul, 15 % pedig a telep lakója marad.

A madarak származása

A sérült madarak Nyugat-Magyarországról, elsősorban Vas, ritkábban Győr-Moson-Sopron, ill. Zala megyéből kerülnek a telepre. A nemzeti park igazgatóság munkatársai az értesítést követően legtöbbször maguk szállítják be a madarakat, kisebb részben pedig a megtalálók juttatják el őket Kőszegre.

Sérülések ellátása, táplálás

A telepre kerülő madarak sérüléseit súlyosságuk függvényében a telepen, vagy az állatorvosi szakismereteket igénylő esetekben a szombathelyi Állatklinika BT állatkórházában látják el.

A madarak táplálására nagyrészt fagyasztva tárolt naposcsibét, ritkábban parlagi galambot, házinyulat, patkányt és egeret használunk.

Tartási körülmények

A telepre kerülő madarak elhelyezése favázás szerkezetű, cementkötésű faforgácslapokkal burkolt volierben történik. A volier teljes alapterülete 182 m², benne 14 db elkülönített férőhely található, melyek egy kezelőfolyosóra nyílnak. Minden férőhely részben hullámpalával, részben pedig drótfonattal fedett, a belmagasság 2,5 m.

Egyedi jelölés

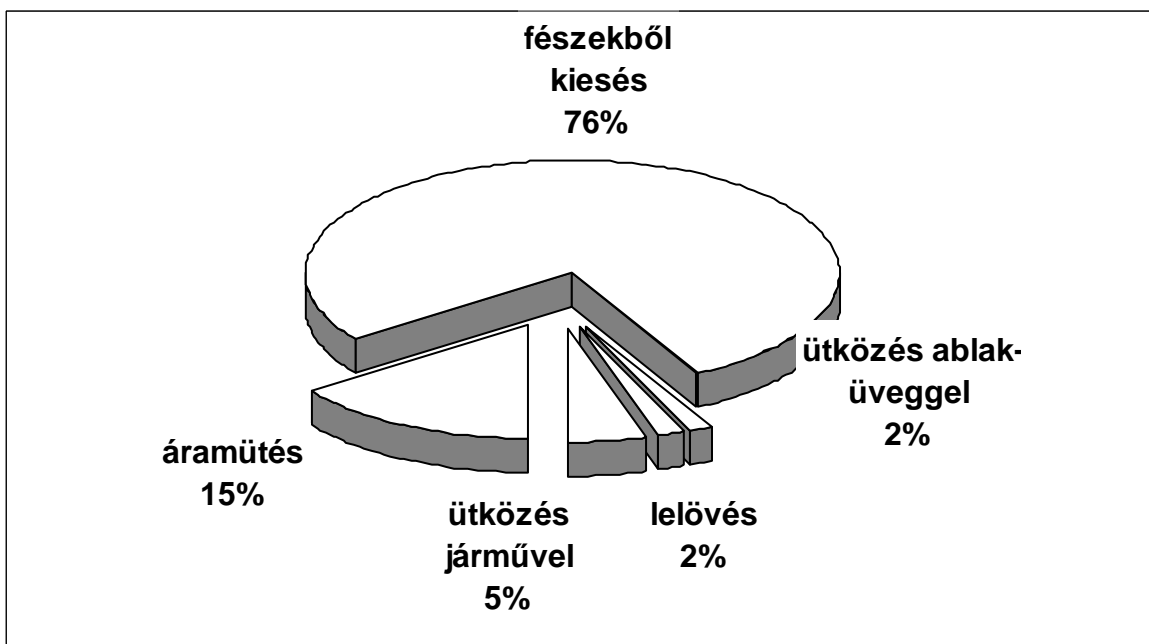
A felépült madarakat a repatriáció megkezdése előtt egyedileg jelöljük. Jobb lábukra a Magyar Madárgyűrző Központ által rendszeresített, egyedileg sorszámozott alumínium jelölőgyűrű, bal lábukra pedig egy ugyanakkora méretű, kékre színezett alumínium gyűrű kerül. Ezt a jelölési módot rajtunk kívül csak a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság Górés tanyán működő repatriáló telepe használja, ahol a két gyűrűt ellenkező lábakra rakják, mint a kőszegi telepen.

Repatriáció

Az egészséges, de gyenge kondíciójú madarak repatriációját egy 30 m hosszú, 10 m széles szabadvolierben végezzük. A volierbe kihelyezett madarak - elsősorban a zsákmányolásban még tapasztalatlan fiatalok- élő táplálékot kapnak (patkány, nyúl, egér), amit a volier közepén elhelyezett, 18 m² alapterületű speciális, felül nyitott ládából foghatnak ki. A zsákmányolás és a tartós repülés begyakorlását követően a madarak a helyszínen kiengedésre kerülnek. A kistestű baglyok felkészítése hasonló módon, egy nagyméretű padláson történik.

Fejlesztési elképzelések

1. A fokozottan védett madárfajok szabadon engedett egyedeinek utánkövetése rádiótelemetria alkalmazásával
2. Egyedi jelölés és kartonrendszer bevezetése a telepre kerülő madarak adatbázisának fejlesztéséhez

1. ábra: A telepre kerülő ragadozómadarak számának alakulása

Együttműködő szervezetek: Kittenberger Kálmán Növény- és Vadaspark - Veszprém
Xantus János Állatkert – Győr.

Munkánkat támogatták: NABU - Vaihngen an der Enz – Németország, FOGE - Herbert Keil – Németország, Írottkő Natúrparkért Egyesület – Kőszeg,
Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület - Szombathely

MONITORING, FAUNISZTIKA, FLORISZTIKA

Tömördi Természetvédelmi és Madárgyűrűző Tábor (2003)

Bánhidi Péter

9700 Szombathely, Nagy L. u. 36., e-mail: peter.banhidi@ktm.x400gw.itb.hu

P. Bánhidi: Tömörd Nature Conservation and Bird Ringing Camp in 2003

In the spring ringing lasted from April 26 to May 4. We caught 288 birds of 36 species and a willow warbler ringed during that time was recovered later in Portugal, in August. The autumn ringing lasted from July 27 to November 9. 5151 birds of 81 species were ringed. A reed bunting with a ring from Prague and a lesser whitethroat from Germany were recovered. Some rare birds were: a scarlet rosefinch, a water pipit, a Pallas's warbler and a jack snipe. There was a considerable amount of water in the lake, which induced an increase in the number of ringed birds and changed the composition of species. The number of ringed thrushes and goldcrests was much lower than expected and we do not know why. The table below shows the species and numbers of ringed birds in the spring, estimated numbers of the monitoring in the nesting period and ringed numbers in autumn.

2003-ban Tömördön két Actio Hungarica madárgyűrűző tábort rendeztünk. A tavaszi tábor április 26-tól május 4-ig tartott. A gyűrűzést Bánhidi Péter és Góczán József végezte. A 9 nap alatt 36 faj 288 példánya kapott gyűrűt. Egy április 29-én jelölt fitisz füzikénket (*Ph. trochilus*) augusztusban Portugáliában visszafogtak.

Az őszi vonulás vizsgálatára szervezett tábor július 27-től november 9-ig működött. A korábbiak szerint a gyűrűzők hetente (vasárnap) váltották egymást, de volt, aki hosszabb időszakot vállalt. Idén is, mint korábban, 27 hálóval kezdtük a madárbefogást. A hálók a kialakított standard helyeken álltak, biztosítva az összehasonlíthatóságot a korábbi évek eredményeivel. Szeptemberben a tavi hálósort két hálóval bővítettük, így a tavat követő szárazulatot is átfogtuk. A továbbiakban tehát 29 hálóval fogunk dolgozni. Ezen kívül kockahálót is alkalmaztunk ragadozók befogása érdekében. Ez azonban ez évben nem volt eredményes.

A táborban 81 faj 5151 példánya kapott gyűrűt. Jelentős volt a megkerült és visszafogott madarak száma is (48 faj 1214 példány) A tábor ideje alatt két külföldi gyűrűs madár is visszafogásra került: egy prágai gyűrűs nádi sármány (*Emberiza schoeniclus*) és egy német (hiddensee-i) gyűrűs kis poszáta (*Sylvia curruca*). Sajnos utóbbi a hálóban elpusztult. Ez évben is akadtak érdekességek, melyek közül itt a karmazsin pirók (*Carpodacus erythrinus*), a havasi pityer (*Anthus spinoletta*) és a

királyfűzike (*Phylloscopus proregulus*) befogását emelem ki. Utóbbi fajnak ismereteink szerint ez volt a második magyar adata. De érdekességnek számított a kis sárszalonna (*Lymnocyptes minimus*) is. Megfigyelhető volt az előző évihez képest egy-egy faj egyedszámának jelentős változása, akár növekedést, akár csökkenést mutatva. Nagy jelentősége volt annak, hogy a két éve történt iszapolást követően folyamatosan volt víz a tóban. Nagyon sok madár járt inni oda, így az ott befogott példányszám is jelentősen megnőtt. Ennek köszönhető többek között a fecskefajok nagyobb számú hálóra kerülése. Az erdei pityerek jelölt egyedszáma az idén is magas volt, mely elsősorban az élőhely-változással magyarázható. A rigófélék közül a tavalyihoz képest többet fogtunk, de messze elmaradt a várttól a szőlőrigók egyedszáma annak ellenére, hogy a táplálékul szolgáló galagonya és kökény bőségesen termelt. A királykák száma az előző évihez hasonlóan alacsony volt. Ennek okát még nem tudjuk.

Ez évben a rétterületek szárazúzózása kora tavasszal történt, bár nem a teljes területen, de várhatóan decemberben elkészül, ami elmaradt.

Már hagyományosan heti 3-3 hetesi szolgálatos vadásztanuló segítette a tábor tevékenységét a Herman Ottó Szakközépiskolából. Örvendetes, hogy a korábbi évek hetesi szolgálatosai közül többen önszorgalomból visszajárnak. A tábort sokan keresték föl az idén is. A gyermekcsoportokon kívül több érdeklődő érkezett az ország különböző területeiről is. Többek között visegrádi erdei iskolások is eltöltöttek egy hetet Tömördön. Az október 4-5-i nemzetközi madármegfigyelő napokon is sok érdeklődő vett részt annak ellenére, hogy az időjárás nem kedvezett a madármegfigyelésnek. A tábort ellenőrizte Simon László A Környezetgazdálkodási Intézet madárgyűrésért felelős munkatársa és a tábor működését jónak ítélte.

A – már hagyományosnak mondható - táborzáró összejeövetelünket november 8-án tartottuk, melyre 27-en jöttek el. A rendezvény a tömördi kultúrházban volt, melyet a község polgármestere térítésmentesen bocsátott rendelkezésünkre. Köszönet érte. Meghívásunkat elfogadva részt is vett a rendezvényen.

Végül név szerint szeretném felsorolni azokat, akik akár gyűrészőként, akár segítőként a tábor szervezésében, működtetésében aktívan és rendszeresen részt vettek:

Gyűrésvezetők: dr. Gyurácz József, Illés Péter, Jánosa László, Kiss János, Németh Csaba, Koszorús Péter, Polovitzer Péter, Szentendrey Géza, Varga László, Wisztercill János.

A polgári szolgálatos gondnoki teendőit ellátó tagtársak: Bánhidi Márton, Gáspár Gergely, Huszár Huba, Kelemen Tibor, Szabolcs Alex.

A hálók ellenőrzésében, az előkészítő és záró munkákban rendszeresen segítő tagtársak: Lepold Ágnes, Lőrincz Csilla, Magyar Linda, Ruff Andrea, Somogyi Zoltán. Köszönet illeti őket azért, hogy a Vas megyei madártan egyik meghatározó tevékenységét segítették.

A fajokat és a fajonkénti példányszámokat az alábbi táblázat tartalmazza.

(A táblázatban közlöm a tavaszi és az őszi gyűrűzésünk során befogott és jelölt madárfajok példányszáma mellett a BDF biológia szakos hallgatóinak költési időszakban szervezett ökológia terepgyakorlatán, 2003. május 18-20-án pontszámlálással felvételezett madárfajok egyedszámát is – a szerk.)

Faj	Tavaszi vonulás/költés 2002. IV. 27- V. 05.	Költés 2003. V. 18-20.	Őszi vonulás 2002. VII. 28 – XI. 10.
barátcinege (<i>P. palustris</i>)	3	-	16
barátposzáta (<i>S. atricapilla</i>)	124	10	489
barázdabillegető (<i>M. alba</i>)	-	1	20
berki tücsökmadár (<i>L. fluviatilis</i>)	-	-	3
cigánycsuk (<i>S. torquata</i>)	2	4	35
citromsármány (<i>E. citrinella</i>)	7	2	382
cserregő nádiposzáta (<i>A. scirpaceus</i>)	1	-	8
csicsörke (<i>S. serinus</i>)	-	-	6
csilpcsalpfüzike (<i>Ph. collybita</i>)	9	4	360
csuszka (<i>S. europaea</i>)	1	1	7
énekes nádiposzáta (<i>A. palustris</i>)	-	-	28
énekes rigó (<i>T. philomelos</i>)	1	5	62
egerészölyv (<i>B. buteo</i>)	-	-	1
erdei pinty (<i>F. coelebs</i>)	1	8	32
erdei pityer (<i>A. trivialis</i>)	7	4	144
erdei szürkebegy (<i>P. modularis</i>)	-	-	79
fácán (<i>Ph. colchicus</i>)	-	3	-
fekete harkály (<i>D. martius</i>)	-	1	-
fekete rigó (<i>T. merula</i>)	4	6	138
fitiszfűzike (<i>Ph. trochilus</i>)	1	-	136
foltos nádiposzáta (<i>A. schoenobaenus</i>)	1	-	13
fülemüle (<i>L. megarhynchos</i>)	-	-	12
fürj (<i>C. coturnix</i>)	-	2	11
füsti fecske (<i>H. rustica</i>)	-	2	197
hantmadár (<i>O. oenanthe</i>)	1	-	3
havasi pityer (<i>A. spinoletta</i>)	-	-	1
házi rozsdafarkú (<i>Ph. ochruros</i>)	1	-	39
házi veréb (<i>Pas. domesticus</i>)	-	-	8
hegyi billegető (<i>M. cinerea</i>)	-	-	3
hegyi fakusz (<i>C. familiaris</i>)	-	-	6
kakukk (<i>C. canorus</i>)	-	3	-
karmazsinpirók (<i>C. erythrinus</i>)	-	-	1
karvaly (<i>A. nisus</i>)	-	-	3
karvalyposzáta (<i>S. nisoria</i>)	2	-	8
kék cinege (<i>P. caeruleus</i>)	4	1	132

kenederike (<i>C. cannabina</i>)	1	-	13
kerti geze (<i>H. icterina</i>)	2	-	25
kerti poszáta (<i>S. borin</i>)	7	-	46
kerti rozsdafarkú (<i>Ph. phoenicurus</i>)	5	-	15
kékbegy (<i>L. svecica</i>)	-	-	1
királyfűzike (<i>Ph. proregulus</i>)	-	-	1
kis fakopács (<i>D. minor</i>)	-	-	8
kis légykapó (<i>F. parva</i>)	-	-	3
kis poszáta (<i>S. curruca</i>)	12	2	116
kis sárszalonna (<i>L. minimus</i>)	-	-	1
kormos légykapó (<i>F. hypoleuca</i>)	14	-	118
közép fakopács (<i>D. medius</i>)	-	-	1
meggyvágó (<i>C. coccothraustes</i>)	5	-	4
mezei pacsirta (<i>A. arvensis</i>)	-	1	-
mezei poszáta (<i>S. communis</i>)	32	2	129
mezei veréb (<i>Pas. monachus</i>)	4	7	784
molnárfecske (<i>D. urbica</i>)	-	-	161
nádirigó (<i>A. arundinaceus</i>)	-	-	1
nádi sármány (<i>E. schoeniclus</i>)	2	-	44
nádi tücsökmadár (<i>L. luscinoides</i>)	-	-	1
nagy fakopács (<i>D. major</i>)	-	3	7
nagy fülemüle (<i>I. luscinia</i>)	-	-	4
nagy őrgébics (<i>L. excubitor</i>)	-	-	1
nyaktekerecs (<i>J. torquilla</i>)	1	-	15
ökörzem (<i>T. troglodytes</i>)	-	-	27
örvös galamb (<i>Columba palumbus</i>)	-	1	-
örvös légykapó (<i>F. albicollis</i>)	-	-	8
őszapó (<i>Ae. caudatus</i>)	3	-	51
pettyes vízicsibe (<i>P. porzana</i>)	-	-	1
réti cankó (<i>T. glareola</i>)	-	-	1
réti pityer (<i>A. pratensis</i>)	-	-	6
réti tücsökmadár (<i>L. naevia</i>)	2	-	29
rozsdás csuk (<i>S. rubetra</i>)	4	-	27
rövidkarmú fakusz (<i>C. brachydactyla</i>)	-	-	9
sárga billegető (<i>M. flava</i>)	-	-	7
sárgafejű királyka (<i>R. regulus</i>)	-	-	85
sárgarigó (<i>O. oriolus</i>)	-	3	-
sárszalonna (<i>G. gallinago</i>)	-	-	1
seregély (<i>S. vulgaris</i>)	-	7	1
sisegő fűzike (<i>Ph. sibilatrix</i>)	-	-	26
sordély (<i>M. calandra</i>)	2	4	51
süvöltő (<i>P. pyrrhula</i>)	-	-	1
szajkó (<i>G. glandarius</i>)	-	-	2
széncinege (<i>P. major</i>)	7	4	176
szőlőrigó (<i>T. iliacus</i>)	-	-	3
szürke légykapó (<i>M. striata</i>)	2	-	27
tengelic (<i>C. carduelis</i>)	-	-	3
tövisszűrő gébics (<i>L. collurio</i>)	2	2	92
tüzesfejű királyka (<i>R. ignicapillus</i>)	-	-	25
vadgerle (<i>S. turtur</i>)	-	3	-
vörösbegy (<i>E. rubecula</i>)	6	-	566
zöld küllő (<i>P. viridis</i>)	-	-	1
zöldike (<i>C. chloris</i>)	5	2	43
Összesen	288	103	5151

A vörösbegy (*Erithacus rubecula*) őszi vonulása Tömördön

Gyurácz József – Gyimóthy Zsuzsa

9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4., e-mail: gyjozsi@deimos.bdtf.hu

J. Gyurácz – Zs. Gyimóthy: The Autumn Migration of the Robin in Tömörd

By analysing the migration patterns and the biometrical data it seems that the nesting population starts migration first, with the least fat and weight. At least two other populations stop over the site: one in mid-October, probably mainly from Poland, and one in early November, probably from Finland and Russia. Both populations have quite long wings, but the latter has longer ones. The tables show the periods of migration and average fat storage.

A Berzsenyi Dániel Főiskola biológia szakos hallgatói közül néhányan a Tömördi Madárvártán folyó madárvonulás-kutatásnak nem csak a terepi munkáiban töltenek be kiemelkedő szerepet (1998-tól minden évben egy-egy végzett hallgató polgári szolgálatosként koordinálta a gyakorlati munkát), de a gyűrzési és a biometriai adatok számítógépes rögzítését is ők végzik. Ezeknek az adatoknak a feldolgozása, elemzése eredményeként évente egy-két hallgató tudományos diákköri dolgozatot vagy diplomamunkát is készít, melyek közül a legjobbak tudományos publikációkként is megjelennek különböző konferenciákon vagy szaklapokban. A főiskola után tanulmányait a Pécsi Tudományegyetemen folytató Gyimóthy Zsuzsa 2003-ben védte meg a vörösbegy őszi vonulásáról szóló egyetemi diplomamunkáját.

A Tömördi Madárvártán 1999-ben 679, 2000-ben 785, 2001-ben 753 vörösbegy, összesen 2217 példányt gyűrtünk. A vizsgálat célkitűzései: 1. A vörösbegy őszi vonulásának vonulásdinamikai elemzése a korcsoportok függvényében, a napi fogások alapján. 2. A vonuló populációk elkülönítése a szárnyhossz elemzése alapján. 3. A vizsgálati terület szerepének megállapítása a vörösbegy őszi vonulásában, a vonuló madarak tartózkodási ideje, testtömege és raktározott zsírkészlete alapján.

Az öreg és fiatal példányok vonulásának időbeli alakulása lényegében nem különbözik egymástól, ezt a korrelációs együtthatók is alátámasztják. 1999-ben $r = 0,98$; 2000-ben $r = 0,99$; 2001-ben $r = 0,99$. A vonulások csúcsideje, amikor a legnagyobb számban fogtuk be a madarakat, mindhárom évben a második, harmadik periódusban, szeptember közepétől október végéig alakult ki (1. táblázat, 1 ábra). A medián dátumok (a befogott madarak 50 százalékához tartozó dátum)

szeptember végére, október elejére esnek. Az első vonulási periódusban gyűrűzöttek közül október közepén már egyet sem fogtunk vissza (2. ábra). A visszafogott madarak tartózkodási ideje alapján a költő populáció időben egyértelműen elkülönül a később érkező vonuló populációktól. A szárnyhosszok alapján az első periódus (augusztus, szeptember első fele) szintén elkülöníthető, de a költő populáción kívül még legalább két vonuló populáció megszakítja vonulását a tömördi bokrosokban. Mind a három évben az első periódusban gyűrűzött madaraknak volt a legrövidebb átlagos szárnyhossza (pl. 2000-ben $71,15 \pm 1,90$ mm, $N=115$). A leghosszabb szárnyakkal a negyedik periódusban érkezők rendelkeztek (pl. 2000-ben $72,14 \pm 2,15$ mm, $N=33$), a második időszak értékei hasonlóan magasak (2000: ANOVA, $F_{3,453}=4,56$; $p<0,0037$). Külföldi irodalmi adatok alapján feltételezzük, hogy október közepén elsősorban Lengyelországból származó vörösbegyek vonulnak át Tömördön, október végén, november elején pedig Finnországból, Oroszországból érkeznek a vonuló madarak.

A biometriai adatok azt mutatják, hogy a költő populáció madarai vonulnak el legkorábban a legkevesebb zsírtartalékkal és testtömeggel. Ezek azok a madarak, amelyek a leghosszabb ideig, a vizsgálat kezdetétől számítva akár egy hónapig is a tömördi területen tartózkodnak (2. ábra). A szeptember közepén, illetve utána nagy számban érkező északi populációk madarainak többsége elegendő zsírral rendelkezik (2. táblázat) az út folytatásához. Ezek a populációk lényegesen rövidebb időt töltenek a területen, mint a költő populáció (2. ábra). Ugyanazon őszi vonulási időszakban visszafogott egyedek száma mindhárom évben elég alacsony volt (6-12 %), de ezek a madarak jelentős, 2-3 gramm vonulási zsírtartalékot is raktároztak tömördi pihenőjük során.

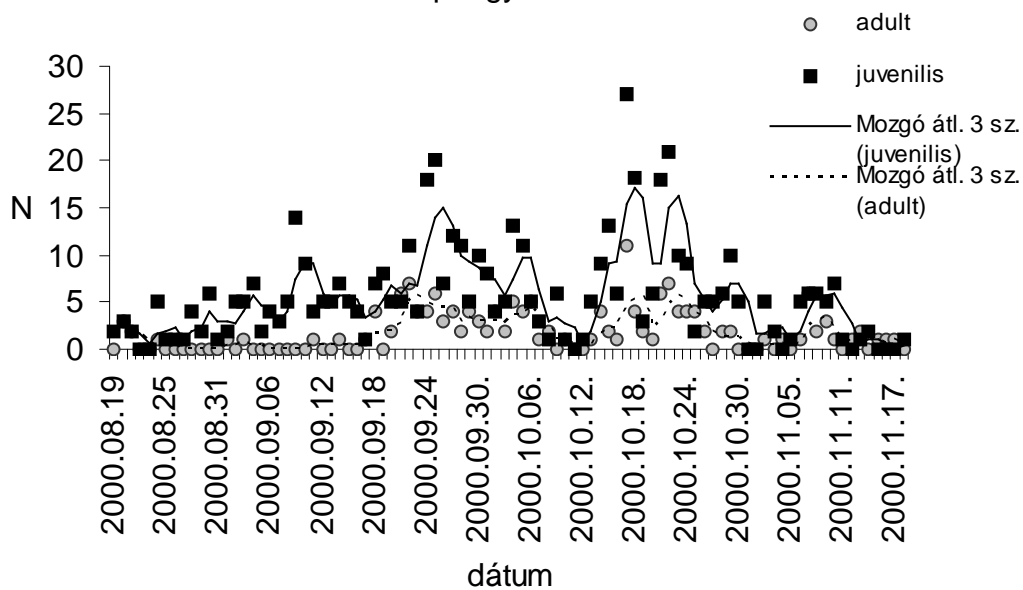
1. táblázat. A napi fogás alapján elkülönített vonulási periódusok

Periódusok	1999.	2000.	2001.
1.	08.22 - 09.06.	08.19 - 09.17.	08.05 - 09.16.
2.	09.07 - 09.19.	09.18 - 10.11.	09.17 - 09.24.
3.	09.20 - 10.10.	10.12 - 11.05.	09.25 - 10.20.
4.	10.11 - 10.17.	11.06 - 11.18.	10.21 - 11.18.
5.	10.18 - 10.31.	-	-

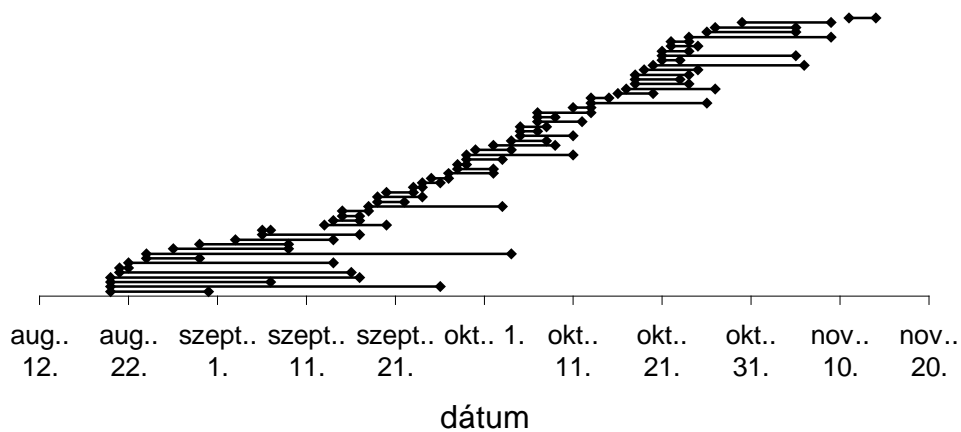
2. táblázat. Az átlagos vonulási zsírtartalék 2000-ben ($F_{3,461}=75,76$ $p<0,0001$)
A félkövér számok jelölik a szignifikáns különbségeket (Tukey teszt, $p<0,01$)

Periódusok Átl.±S.D. N	08.19 - 09.17. 0,41±0,64 115	09.18 - 10.11. 1,30±1,50 180	10.12 - 11.05. 2,74±1,60 187	11.06 - 11.18. 3,04±1,06 33
08.19 - 09.17.	-	0,00	0,00	0,00
09.18 - 10.11.		-	0,00	0,00
10.12 - 11.05.			-	0,77
11.06 - 11.18.				-

1. ábra A napi egyedszám 2000-ben

2. ábra. A visszafogott madarak tartózkodási ideje 2000-ben

A karmazsinpirók (*Carpodacus erythrinus*) előfordulása Tömördön

Illés Péter

9730. Kőszeg, Károlyi M. u. 1., e-mail: selliretep@freemail.hu

P. Illés: Occurrence of the Scarlet Rosefinch in Tömörd

On August 17, at 9 in the morning, a young scarlet rosefinch was captured. As in Tömörd we had not caught one before, it was a real sensation. In Hungary more than 20 have occurred since 1976, most of them in north-west Transdanubia.

2003. augusztus 17-én délelőtt a kilenc órai ellenőrzéskor olyan madár akadt a 3/A jelű hálóba, amivel eddig még nem találkoztam. A pintyféle madár felsőoldalának tollazata zöldes-barna volt, alul világosabb, sötét hosszanti csíkozással. Feltűnő volt a vaskos és erősen domború felső csőrkéve, valamint a két világos szárnycsík. Farka enyhén villás. A kenderikétől – nagyobb mérete mellett – megkülönböztette az, hogy a farktollakon és a kézevezőkön nincs fehér szegés. A fiatal zöldikétől a kormánytollak egyszínűsége, a fiatal keresztcsőrűtől a mell és a has halványabb csíkozása és rövidebb csőre alapján lehetett megkülönböztetni.

Az „új” madárfaj előkerülésének lázas izgalmával elindult a „riadólánc”. Hamarosan a táborba érkezett Bánhidi Péter és Kelemen Tibor, s egyöntetűen és nagy örömmel nyugtáztuk, hogy fiatal karmazsinpirókkal (*Carpodacus erythrinus*) van dolgunk. A gyűrű felhelyezése után elvégeztük az ilyenkor szükséges méretfelvételt. A madár méretei a következők voltak: 83 mm szárnyhossz, 61 mm farkhossz, 8,9 mm csőrhossz, 18,2 g testtömeg.

A faj széles elterjedési területtel rendelkezik: Eurázsia nagyobb részét lakja. Költőterülete Közép-Európától Kamcsatkáig terjed. A karmazsinpiróknak Európában és Szibériában több alfaja él. Az északi alfaj számít a síkvidéki formának, a déli alfajok (*C. e. kubanensis*) valamint más alfajok tisztán hegyvidéki alaknak tekinthetők. Expanziós faj. A síkvidéki alak, a törzsalak (*C. e. erythrinus*) az elmúlt nyolcvan évben északnyugati és délnyugati irányban terjeszkedik. Európában, 2001-ben 500-630 ezerre becsülték a költőpárok számát. Finnországban, Közép-Svédországban, Lengyelországban, Észak-Németországban, Ausztriában, Csehországban, Szlovákiában fészkel.

A mai Magyarország területén még nincs igazolt fészkelése, de számítani lehet rá, mert 1976 óta több mint 20 előfordulási adata van az ország valamennyi részéről (délkelet Mo-ot leszámítva). Az előfordulások több mint felét Észak-nyugat

Dunántúlon regisztrálták. Széles elterjedési területe arra vezethető vissza, hogy nem kötődik egy kifejezett élőhelyhez, szántóterületeken és más „mesterséges” környezetben is sikeresen megtelepedett. Élőhelye cserjés, bozótos területek, a nedves élőhelyeket is kedveli, de a művelt területeken, parkokban is megjelenik. Gyakran költ a tövisszúró gébiccsel azonos helyeken.

Évente egyszer fészkel, május végén, június elején. Monogám és helyhű faj. Gyakran laza telepekben költ, átlagosan öt tojást rak. Növényi táplálékát rügyek, levelek, fiatal hajtások, virágok, kisebb magvak, bogyók teszik ki. Apró rovarokat is fogyaszt, különösen fiókanevelés idején.

A tavaszi vonulása április végétől május közepéig tart, érkezése a barkás fák virágzásához, a lombos fák rügyattanásához igazodik. (A hazai hús észlelésből kilenc május hónapra esik, ezek főként éneklő hímek voltak.) Az őszi vonulás idején a madarak július végétől családonként indulnak telelőhelyük felé. Az Európában költő madarak délkelet felé vonulnak, Dél-Ázsiában Iraktól Indokínáig húzódik a telelőterületük

Akik további információkat szeretnének megtudni a karmazsinpirókról, azok az alábbi honlapokon is utána nézhetnek.

BIRD GUIDES 2001: www.the-birdhouse.de/karmingimpel/karmingim.htm

HADARICS T.- SCHMIDT A.: MME Nomenclator Bizottság Jelentése

www.mme.hu/dokumentumok/nb/88-igjel.pdf

PALKÓ S.- PELLINGER A.: Ritka madárfajok Sopron környékén,

www.c3.hu/~loxia/sritka.htm

REUBER, O. U. M. (2000): [www.reuber-](http://www.reuber-norwegen.de/RundeInfoVoegelKarmingimpel.html)

[norwegen.de/RundeInfoVoegelKarmingimpel.html](http://www.reuber-norwegen.de/RundeInfoVoegelKarmingimpel.html)

A színpompásnak nem mondható fiatal karmazsinpirók után mindenképpen szeretnék egy szép, színes, „pirók” tollazatú öreg hímmel is találkozni. Remélem, jövőre ez következik Tömördön!

Királyfüzike (*Phylloscopus proregulus*) befogása Tömördön

Bánhidi Péter

9700 Szombathely, Nagy L. u. 36., e-mail: peter.banhidi@ktm.x400gw.itb.hu

P. Bánhidi: Catching a Pallas's Warbler in Tömörd

On our national holiday, Oct 23, a very small, warbler-like bird got into a net along the forest and it turned out to be a Pallas's warbler. Some leading birdwathers gathered to rejoice. It's about the size of a goldcrest, and quite similar, but the pattern on the wings and especially on the top of the head is distinct. This was the second occurrence of the species in Hungary.

Őszi táborunkban egyik októberi héten én voltam a gyűrűző. A napok – mondhatni- eseménytelenül teltek. Fogtuk az ilyenkor szokásos madarakat, nem is túl nagy számban. Ekkor érkezett el október 23., az ünnepnap. Öten voltunk a vártán, a madármennyiséghez bőven elegenden. A 9 órás ellenőrzéskor Somogyi Zoli visszatérő vadásztanuló volt a fölső körös és két madarat hozott. Kérdésekre, hogy mik azok, azt válaszolta, hogy egy királyka, meg valami füzikeféle, de elég kicsi, mind a kettő a 16-os hálóból. A madarat a zsákból elővéve azonnal szóltam a fiúknak, hogy hívják föl Gyurácz Józsit, mert még ugyan nem tudom mi ez, de én ilyen madarat még nem láttam és Tömördön sem volt. Mire a telefonkapcsolat létrejött már tudtuk, hogy királyfüzikét (*Phylloscopus proregulus*) fogtunk, annyira egyértelmű volt a határozók alapján. A gyors riasztásokat követően 10 órakor már a helyszínen volt Józsi és Varga Laci a családjával megnézni a nem mindennapi fogást. (Mások nem tudtak kijönni, de mindenki örült a ritkaságnak.)

A madárról: A királyfüzike a szakirodalom szerint (Collins: Európa madarai) szibériai kóborló. Mullarney, Svensson, Zetterström, Grant: Madárhatározó azt írja róla, hogy "a tajga kanárija". Nagyjából királyka méretű madár, 9 cm. Harmadrendű evezői világos szegésűek, jellegzetes sárga szemöldök- és fejtetőszíne van. Kettős szárnyas és farkcsíkja élénksárga. A mi madarunk nem kedvelte a tömegmérést, mert amint betettem e méréshez a "tölcsérbe", rögtön ki is ugrott onnan, úgyhogy leolvasásom némileg bizonytalan, de 5,2 grammot láttam a skálán, ami egyébként illik királykás méreteihez. További adatai: kor 1, zsír 5, izom 3, szárny 52 mm.

Ezidáig Magyarországról négy adata volt. 1996. október 13-án a Hortobágyi-halastavaknál figyelték meg (Túzok 1. szám). Egy példányt gyűrűztek 2000-ben, a barabási gyűrűzőtáborban.

Természetesen a befogott madárról rengeteg fotó készült. Ezt követően fél 11-kor teljesen egészséges és egy csöppet sem megviselt állapotban távozott. Utána

természetesen sokáig téma volt, és egy órán belül szinte mindenki tudott róla az országban, aki gyűrűző berkekben mozog. Sorban jöttek mindenhonnan a gratulációk, pedig hát ez nagyban szerencse kérdése. És nem is tudok szebbet kívánni egy gyűrűzőnek, madarásznak, mint egy ilyen felejthetetlen élményt.

Végül érdekességként megemlítem, hogy az előző napon Ócsán vastagsőrű füzikét (*Ph. schwarzi*), az előző héten Barabáson pedig vándorfüzikét (*Ph. inornatus*) fogtak.

A körmendi munkacsoport idej (2003) programjaiból

Jene Sándor

9900 Körmend – Horvátnádajla, Nádajlai u. 19., e-mail: jenes@freemail.hu

S. Jene: Projects of the Körmend Working Team

Ringling along the river Pinka: During the five days in mid-August we ringed 371 individuals of 30 bird species, most of which were blackcaps, red-backed shrikes, yellowhammers, garden warblers, kingfishers and spotted fly-catchers. One of the most interesting birds was the tree pipit, which have not been caught here for 10 years. However, the real sensation was recovering a thrush nightingale ringed almost exactly 7 years before. (For further numbers of ringed species see the table below.)

The nest-box colony: It has been expanded and in one of the new ones in the pine patch a pair of crested tits nested.

Pinka parti gyűrűző tábor

Hagyományos nyári gyűrűzőtáborunkat - szakítva a hagyományokkal - idén a Pinka partján tartottuk. Augusztus 16-tól öt napon keresztül táboroztunk a Pinka-vasút-M8 főút közötti bokros területen. Tizenegy hálólhelyen összesen tizenhat hálót állítottunk fel a Pinka menti kaszálót övező bokrok között.

A rendkívüli meleg időjárás ellenére 30 madárfaj 371 példányát sikerült befognunk, ami igen jó eredménynek mondható. Legnagyobb számban természetesen a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) volt jelen, mely a gyűrűzött madarak felét jelentette. Szép számban akadt töviszúró gébics (*Lanius collurio*), citromsármány (*Emberiza citrinella*), kerti poszáta (*S. borin*), jégmadár (*Alcedo atthis*) és szürke légykapó (*Muscicapa striata*) is a fogott madarak között. Az egyik legérdekesebb madár egy erdei pityer (*Anthus trivialis*) volt, mivel az elmúlt tíz év alatt még egyszer sem fordult elő a nádajlai táborokban. A táborzárás napján viszont

egy hét évvel ezelőtt, szinte ugyanazon a napon gyűrűzött nagy fülemüle (*Luscinia luscinia*) visszafogása jelentette a szenzációt.

A rendkívül jó hangulatú tábor munkájában összesen tizenkilenc fő közreműködött, akik munkáját ezúton is szeretném megköszönni.

Gyűrűzött fajok példányszáma			
S.atricapilla	166	A.atthis	5
P.major	48	H.icterina	4
P.caeruleus	18	S.europaea	4
E.citrinella	14	A.palustris	3
T.merula	14	Ph.sibilatrix	3
L.collurio	13	F.hypoleuca	2
S.borin	11	Ph.collybita	2
S.curruca	10	A.scirpaceus	1
E.rubecula	8	A.trivialis	1
T.philomelos	8	C.brachydactyla	1
Ae.caudatus	6	C.chloris	1
D.major	6	C.familiaris	1
F.coelebs	6	H.rustica	1
M.striata	6	L.luscinia	1
P.palustris	6	S.communis	1

Búbos cinege költés az odútelepen

A Vasalja és Kemestaródfa között elterülő Bagóné erdőben már több éve folyamatosan bővítjük az általunk készített és kihelyezett odútelepet. Néhány éve az erdő levágása miatt a teljes telepet áttelepítettük a szomszédos, fiatalabb területre. Az odúkat a gyertyános-tölgyesben itt is öreg tölgyekre helyeztük ki. Szerencsére a néhány száz méteres költözés nem okozott problémát, már az első évben elfoglalták a 22 odút a madarak. A kék- és széncinegék mellett több odúban is örvös légykapó költött. A sikeren fellelkesedve a telepet 30 odúra bővítettük, melyek közül 5 darab az erdőt szegélyező fenyő "foltba" esett. Az idei első ellenőrzéskor feltűnt, hogy az egyik odúban - mely a fenyvesben volt - egy kicsit eltérő fészket találtunk. A második ellenőrzés során sikerült megfigyelni a költő madarakat is. Egy távolabbi bokor alatt ülve meglepődve láttuk, hogy az új tulajdonos egy búbos cinege pár. Sajnos második költést nem tapasztaltunk, illetve a madarakat sem láttuk a környéken. Sajnos ez jellemző volt a teljes telepre is. Az elmúlt évben cinege költést szinte alig találtunk. Örvendetes viszont a légykapók jelentős elszaporodása a területen.

A Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM) program Vas megyei felmérőinek aktivitása az 1999-2003 közötti időszakban

Nagy Károly

4401 Nyíregyháza 1., Pf. 286., e-mail: nagykamme@freemail.hu

K. Nagy: The Activity of Participants in the Monitoring of Common Birds Project (MMM) in Vas County in 1999-2003

Birdwatchers from Vas county have participated in this national project for a few years now monitoring 23 sites. The author encourages them to go on in order to provide sufficient data and to survey more sites, especially in the south and south-west of the county. Trends in bird populations will soon be published. The map shows the sites the participants have monitored. The graph compares the number of monitored sites with other parts of Hungary. The table lists the sites with x marks for the years they were surveyed and the names of the participants, too.

Az 1998-ban elindított Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM) napjainkra az MME egyik legjelentősebb monitoring programja lett. 2000-ben a Cinege 5. számában is olvasható volt egy rövid ismertető a program módszereiről és helyzetéről, s most kimondottan a Vas megyei madarászok aktivitásáról szól ez a rövid összefoglaló.

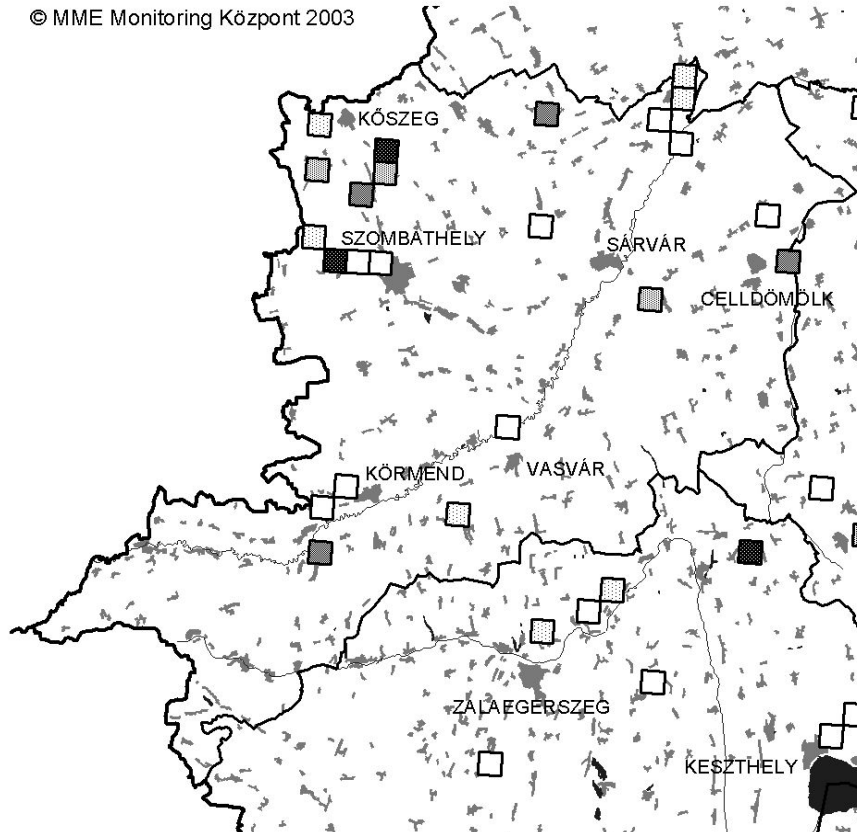
Az országos program 1999-2003. közötti időszakában, a fészkelési időszakban végzett MMM felmérések eddig 661db 2,5*2,5 km-es mintaterületen történtek meg legalább egy alkalommal. Ez országos átlagban azt jelenti, hogy a felmért UTM négyzetek hazánk területének 4,44 %-t fedik le, megfelelően reprezentálva minden jelentős területarányú hazai élőhelyet. Ugyan vannak még az ország egyes területein hézagok, de vannak olyan területek is, ahol az országos átlagnál jóval nagyobb lefedettséget értünk el (pl. Pest megye). Vas megyében, ugyanebben az időszakban, 23 mintaterületen történtek legalább egy évben MMM számlálások (a tavaszi időszakban). Ez a megye területének 4,31 %-a, tehát az országos arányokhoz hasonló a lefedettség. Különösen a megye észak-nyugati részében sűrűbb a felmért területek száma. A jövőben lehetőség szerint a megye dél-nyugati csücskében és a Celldömöltkől délre – Vasvártól keletre eső részeken, ill. Szombathelytől délre eső területeken lenne érdemes további mintaterületeket felvállaló Tagtársakat keresni.

A másik fontos feladat lenne, hogy a már korábban kijelölt területeken a felmérések folyamatosan évenként megismétlődjenek, hiszen az MMM egyik fő célját, a hazai főbb élőhelyek és a gyakori madárfajok állományainak változását így tudjuk nyomon követni. Ha egy-egy évben valamilyen oknál fogva mégsem sikerül elvégezni a számlálásokat, akkor a következőben folytassuk, s erre bíztatnám mindazokat a Vas megyei madarászokat, akik belekezdtek az MMM-be, de aztán nem folytatták tovább a munkát. Az 1999-2000. évi eredményeket egy összefoglaló kiadványban mutattuk be (Szép, T. és Nagy, K. 2002: Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM) 1999-2000. MME, Budapest), melyet felmérőinknek is megküldtünk. Hamarosan megjelenik az 1999-2003. közötti öt évet felölelő, az eredményeket részletesen bemutató kiadványunk, melyet szintén megkap minden aktív felmérő, s a program iránt érdeklődő Tagtársunk. Ebben a kiadványban már lehetőségünk lesz a változások (trendek) bemutatására országos ill. régiós szinten is, valamint számos olyan elemzés eredményét ismerhetjük meg belőle, melyek méltán számíthatnak a természetvédők széles táborának érdeklődésére.

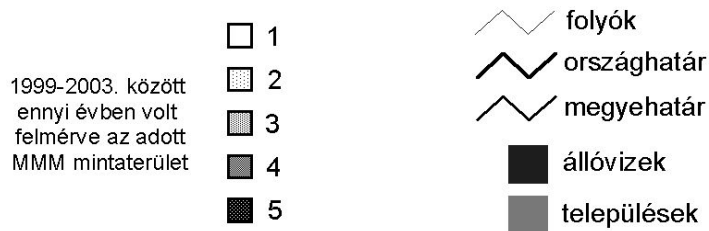
Az 1999-2003. közötti időszakban felmért (tavaszi felmérések) MMM Vas megyei mintaterületek, a felmérők és a felmért évek tükrében
(Sorrend az UTM kód szerint)

UTM kód	1999	2000	2001	2002	2003	Sorsolás éve	MMM azonosító	Név
XN10C2		x				2000	533	Góczán József
XN10C3					x	2003	864	Bedőcs Gyula ifj.
XN10D2		x	x	x	x	2000	483	Hodászi Ede
XN13A4	x	x				1999	168	Ruisz Kornél
XN13D1	x	x	x	x	x	1998	170	Dávid András
XN13D3		x				2000	232	Ruff Andrea
XN14A3			x	x		1998	119	Kelemen Tibor
XN14B3			x	x	x	2001	681	Magyar Linda
XN14D4	x	x	x	x		1998	393	Lepold Ágnes
XN23B1		x				2000	232	Ruff Andrea
XN24A2	x	x	x	x	x	1998	340	Lepold Zoltán
XN24B1		x	x	x		2000	513	Illés Péter
XN30A2	x			x		1999	285	Bozzay Balázs
XN31C2					x	2003	838	Bogáti András
XN33C3		x				2000	502	Faller László ifj.
XN35D4	x		x	x	x	1998	14	Fehér István
XN53B2			x	x	x	2001	680	Papp Julianna
XN54A3					x	2003	872	Varga Péter
XN55A4				x	x	2000	515	Németh Szabolcs
XN55B2			x			2001	688	Tóth Péter
XN55B3		x		x		2000	616	Silnicki Ádám
XN63C2	x	x	x	x		1998	311	Aczél Gergely
XN64B4				x		2002	825	Kovács Balázs

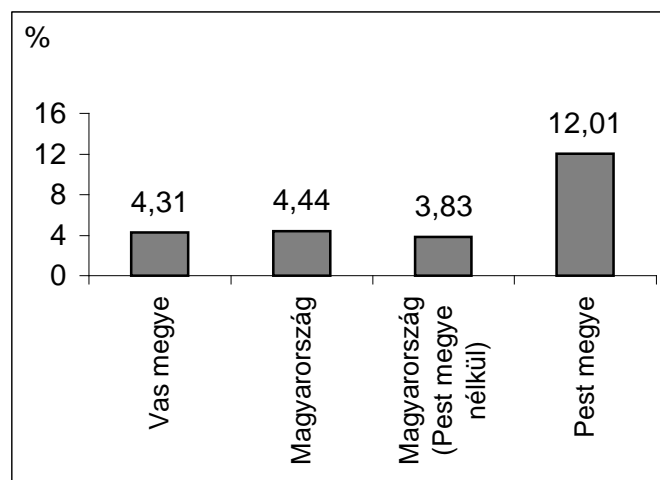
© MME Monitoring Központ 2003

Jelmagyarázat

Az 1999-2003. között felmért MMM mintaterületek eloszlása Vas megyében

Az MMM 1999-2003. közötti időszakban felmért mintaterületeinek százalékos arányai, a reprezentált területek kiterjedéséhez viszonyítva

Köszönet illeti mindazokat, akik szabadidejüket áldozták erre a fontos munkára! Ma már több mint 550-en vagyunk országszerte, köztük a táblázatban olvasható Vas megyei madarászok is. Nekik itt is szeretném kifejezni köszönetünket, a program szervezőinek nevében is!

A Vadása II. víztározón végzett madármegfigyelések összegzése

Varga László

9700 Szombathely, Szent Márton u. 25. V./13.

L. Varga: A Summary of Observations on the Vadása II Water Reservoir

The pre-reservoir originally built to provide the water reservoir itself with clean water has become ornithologically important because of the excellent nesting sites around it. Until 2001 the water-level did not change dramatically, while in recent years some muddy coasts and shelves appeared due to draughts. This changed the composition of species considerably. The author lists the species and his observations about them at the end of the article.

Az Őrségben fekvő Hegyhátszentjakab községben, 1970-ben helyezték üzembe a Vadása I. víztározót. Ezt a „tavat” a Vadása-patak és 12 forrás vizének felduzzasztásával hozták létre, elsősorban jóléti szempontok figyelembe vételével. Ennek vízfelülete, az előtározóval együtt, 4,0 ha, mely átlagosan 90 m széles. Madártani szempontból csekély jelentőségű, mert egyrészt meglehetősen zavart terület (strand, horgászok), másrészt egy szűk, erdővel borított, sötét völgyben terül el, ahol a madarak számára kevés az élettér. A turizmus fejlesztése érdekében építették meg 1987-ben a Vadása II. tározót, mely az Őrimagyarósdipatakon létesült, illetve egy forrás vizét is magába gyűjti. A nem kielégítő vízminőség miatt azonban itt strandot nem lehetett kialakítani, így 2001. őszéig a tározó kihasználatlanul állt. Ekkor haltelepítést végzett az Önkormányzat, s ma már horgásztóként működik az alsó tározó. Időközben ugyanis elkészült a „tó” előtározója (1997-ben), melyet a víz tisztaságának biztosítása érdekében építettek. Ez az előtározó lett madártani szempontból nagy jelentőségű, de az alsó tározó is hosszú évekig nyújtott jó életteret a madarak számára. Ezt a tavat csak Ny-ról határolja egy keskeny erdősáv, K-ről pedig nyílt gyepterület ill. fásítás húzódik. Az előtározót két oldalról ugyan erdő szegélyezi, de a kialakult

gyékényes és a tározás után víz alá került rekettyefűzek (*Salix cinerea*) kiváló fészkelő- és búvóhelyet kínáltak több madárfaj számára is. Itt jegyzem meg, hogy időközben a vidra (*Lutra lutra*) is állandó tanyahelyre lelt a Vadásán. A vízfelület nagysága 10,0 ha, de a megfigyeléseket összesen 15 ha-nyi területen végeztem. 2001-ig a vízszint ingadozása elhanyagolható volt, az Órimagyarósd-patak folyamatosan táplálta a tározót. Az évek óta tartó aszályos időjárás azonban drámai változást okozott a tározón. 2002. márciusának elején még volt minimális vízhozam a patakon, azóta viszont folyamatosan csökken a vízszint, és csak 2003. októberében emelkedett csekély mértékben. Az eltűnő víz helyén iszapos partszegélyek és zátonyok alakultak ki, melyeken korábban nem látott parti madarak jelentek meg, míg a mély vízű időszakban megszokott fajok egyedszáma jelentősen csökkent, illetve pl. a tározó kiemelkedő jelentőségű fészkelő faja, a kontyos réce (*Aythya fuligula*) 2003-ban már nem tudott költeni. 2002-ben nagyrészt kipusztult az alsó tározó gyékényszegélye, 2003-ra pedig csak hírmondó maradt a gyékényesből, ezáltal egy a madarak számára fontos biotóp szűnt meg.

Az első megfigyelést 1988. 07. 05-én végeztem, 1992 óta járom rendszeresen, 2000-től pedig gyakrabban a Vadása mentét. Az alábbiakban, rendszertani sorrendben (Nomenclator Avium Hungariae-1998) ismertetem megfigyeléseimet. Az erdőhöz kötődő fajokkal most részletesen nem foglalkozom.

Kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*): 1988-óta rendszeres fészkelő 1-10 párban. 10 pár 1993-ban volt, míg 2003-ban 1 pár. Maximális példányszám: 60 pld 1999. 08. 05. és 2000. 07.019. Legkorábbi adata: 2002. 03. 10. 2 pld., legkésőbbi: 2000. 12. 10. 3 pld.

Búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*): 1992. 09. 11. 1 pld.

Feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*): 1992. 10. 06. 1 pld.

Kárókatona (*Phalacrocorax carbo*): 2000. 12. 10. 4pld., 2003. 04. 03. 1 imm. pld.

Törpegém (*Ixobrychus minutus*): 2000. 08. 14. 1 tojó, 2002. 05. 15. 1 hím.

Bakcsó (*Nycticorax nycticorax*): 2000. 08. 12. 1 pld.

Nagy kócsag (*Egretta alba*): 13 adata, ebből 10 augusztusra, 2 júliusra, 1 pedig májusra (2002. 05. 08.) esik. Általában 1-2 pld. fordul elő, max: 3-3 pld. 1998. 08. 28. és 2000. 08. 12.

Szürke gém (*Ardea cinerea*): 1994. 06. 26-án figyeltem meg először (2 pld.). Azóta kis számban (1-5 pld.) rendszeres, jellemzően a nyári hónapokban, de január és február kivételével minden hónapból van adata. Max: 8 pld. 2002. 08. 31.

Vörös gém (*Ardea purpurea*): 1998. 08. 28. és 30. között, 1999. 08. 06. és 10. között és 2000. 08. 12. és 16. között 1-1 juv. pld.

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): 1-1 pld. körözött a Vadása felett 1994. 06.18-án, 2002. 05. 08-án, 05. 31-én és 06. 09-én. 1998. 08. 29-én 1 pld. az alsó gáton sétált.

- Fehér gólya (*Ciconia ciconia*): Elsősorban az Őrimagyarósdon fészkelők táplálkozó területe a tó és szegélye. 1-3 pld. rendszeresen megfigyelhető, max: 5 pld. 2003. 05. 16.
- Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): 1995. 06. 10. 1 pld., 2001. 03. 18. és 04. 11. között 1 ad., 2001. 10. 12. 1 ad., 2002. 05. 08. és 15. között 1 pár, 2002. 10. 30. és 12. 06. között 2 ad., 2003. 05. 30. 3 ad + 1 imm. pld.
- Vetési lúd (*Anser fabalis*): 2002. 11. 20. 150 pld. ÉK felé átrepült.
- Fütyülő réce (*Anas penelope*): 2002. 10. 30. és 11. 13. között 1 hím + 2 tojó pld. 2003. 10. 29. és 11. 07. 1 hím + 2 tojó. Utóbbi alkalommal, zavarás miatt, a Vadása I-re is átrepültek.
- Kendermagos réce (*Anas strepera*): 2002. 03. 10. 1 pár, 11.05. 1 tojó, 2003. 08. 15. 1 pár.
- Csörgő réce (*Anas crecca*): 2002. 08. 31. és 09. 06. 1-1 tojó, 2003. 03. 21. 1 pár, 09. 12. és 10. 16. között 2-4 pld. (1 pár + 1-2 tojó).
- Tőkés réce (*Anas platyrhynchos*): Költő faj, évente 2-4 pár fészkel a Vadása II-n, de alkalmilag a Vadása I-en is költ. Költési idő után átlagosan 60 pld. figyelhető meg, októbertől számuk 100 pld. körülire emelkedik. Max: 202 pld. 1992. 10. 06. Viharos É-i szél esetén a Vadása I-en tartózkodnak: 2002. 11. 05. 44 pld, 2002. 12. 06. 75 pld.
- Böjti réce (*Anas querquedula*): 2001. 03. 18. 4 pár + 1 hím, 2003. 03. 23. 6 hím + 5 tojó, 03. 25. 2 hím, 03. 27. 4 pár, 04. 03. 3 hím + 1 tojó, 04. 11. 2 hím + 1 tojó, 05. 30. 1 hím.
- Kanalas réce (*Anas clypeata*): 2002. 11. 05. 4 tojó, 2003. 03. 27. 1 pár.
- Cigányréce (*Aythya nyroca*): 1992. 09. 11. 2 pld.
- Kontyos réce (*Aythya fuligula*): A Vadása II. jellegzetessége, de a Vadása I-en is mutatkozik. Először 1988. 07. 05-én figyeltem meg 1 párat. Első költését nem ismerem, de 1992. 08. 13-án 20 pld. közül számos juv. volt. 1994-től évente 2-3 pár költ, párzását 1995. 06. 14-én és 18-án figyeltem meg, fiókat legkorábban 1994. 06. 18-án láttam (8 pull.), a fiókanevelés jellemző időszaka a július és augusztus első fele. Az átlagos fiókaság 10 család alapján 3,9. A megfigyeléseim szerint, 39 adatot számolva és kihagyva a költésre vonatkozókat, a hímek átlagos egyedszáma: 4,82, míg a tojóké 3,46. 2003. 06. 24-én még 2 párat figyeltem meg, de a rendkívül alacsony vízszint miatt költeni már nem tudtak. Az utolsó példányt, egy hímet, július 2-án láttam. Legkorábbi adata: 2000. 04. 07. 1 hím, legkésőbbi: 2000. 12. 10. 1 tojó, max: 24 pld (11 pár + 2 hím) 1995. 06. 20.
- Darázsölyv (*Pernis apivorus*): 1995. 06. 10. 1 pár egerészölyvekkel, 2000. 08. 13. 1 pld.
- Barna rétihéja (*Circus aeruginosus*): 2000. 08. 14. 1 juv., 2002. 03. 23. 1 pld.
- Karvaly (*Accipiter nisus*): Mint erdőhöz kötődő faj állandó a környéken. A tó felett mozgó fecske- és seregély csapatok időnként a nyílt víz fölé vonzzák.
- Egerészölyv (*Buteo buteo*): Állandó, a környező erdők fészkelő madara. Alkalmilag az iszapos parton (2002. 07. 27.) vagy a rekettyefűzeken (2003. 08. 08.) is mutatkozik.
- Kabasólyom (*Falco subbuteo*): 1-1 pld. fecskékre vágott, ill. szitakötőkkel táplálkozott: 1992. 08. 13., 1993. 06. 02., 1998. 08. 28., 2000. 07. 19. és 08. 13.
- Fürj (*Coturnix coturnix*): 1-1 szól a tó menti réten ill. szántón: 1994. 06. 18., 1996. 06. 23., 1997. 06. 23., 2002. 07. 27., 2003. 05. 16. és 05. 20.
- Guvat (*Rallus aquaticus*): 1998. 08. 27. és 30. között max. 3 pld. szólt a gyékény-

- és nádfoltokban, de a berekben is. 1999. 08. 06. 1 szől, 2002. 05. 22. 1 ad., 2003.07. 30. 1 szől, 08. 14. és 17. 1-1 szől.
- Vízityúk (*Gallinula chloropus*): 1988. 09. 05. 1 ad + 2 juv, 1993-tól 1-5 pár fészkel, max.: 40 pld. 2000. 08. 11., alkalmilag a Vadása I-en is költ (1994. 06. 22. 2 juv). Legkorábbi adat: 2001. 03. 18., legkésőbbi: 2002. 11. 20. 2 pld.
- Szárccsa (*Fulica atra*): első adata: 1988. 09. 05. 3 pld., utolsó adata: 2001. 06. 28. 2 pld. A két dátum között 1-10 pld. rendszeresen megfigyelhető volt, májustól októberig. 1999-ben és 2000-ben 2 ill. 4 pár fészkel. Maximum: 35 pld. 2000. 07. 19.
- Daru (*Grus grus*): 1996. 11. 10-én 95 pld. átrepült K-ÉK felé. Ekkor a tározó le volt eresztve. 2003. 11. 07. 34 pld. átrepült-körözött NY-ÉNY felé.
- Kis lile (*Charadrius dubius*): 2002. 05. 15. 2 pld, 06. 09. 2 pld, 06. 26. 4 pld, 06. 28. 3 pld, 07. 03. 4 pld, 07. 11. 12 pld (!), 2003. 03. 27. és 04. 03. 1-1 pld, 04. 23. és 05. 07. 6-6 pld (3 pár), 05. 14. és 16. 4-4 pld, 05. 20. 3 pld, 05. 30. 1 pld, 06. 03. 2 pld, 06. 20. 6 pld, 06. 24. 10 pld, ebből 3 fióka (!), 07. 02. 8 pld.
- Parti lile (*Charadrius hiaticula*): 2002. 07. 25. és 27. között 2-2 pld, 07. 29-én 1 pld. egy kicsi, híg iszappal borított zátonyon.
- Bíbic (*Vanellus vanellus*): 1999. 03. 31. és 2001. 05. 18. 1-1 pld átrepült, 2003. 05. 07. és 06. 24. között 1-4 pld, valamint 08. 08. és 08. 17. között 1-2 pld iszapos zátonyokon.
- Temminck-partfutó (*Calidris temminckii*): 2003. 05. 07. 4 pld iszapos partszegélyen.
- Sarlós partfutó (*Calidris ferruginea*): 2003. 05. 07. 1 imm. pld.
- Sárjáró (*Limicola falcinellus*): 2003. 08. 15. és 17. között 1 juv. tartózkodott az alsó- és előtározón, mindig a napsütötte részeken keresgélt, az embert 7 m-re bevárta, csak akkor sétált tovább.
- Pajzsoscankó (*Philomachus pugnax*): 2003. 05. 07. 10 pld. réti cankókkal
- Sárszalonka (*Gallinago gallinago*): 2002. 07. 26. és 2003. 03. 04. 1-1 pld.
- Kis goda (*Limosa lapponica*): 2003. 05. 16. 1 második éves hím.
- Füstös cankó (*Tringa erythropus*): 1998. 08. 29. 1 pld átrepült.
- Piroslábú cankó (*Tringa totanus*): 2003. 03. 25. 1 pld iszapos parton.
- Szürke cankó (*Tringa nebularia*): 1999. 08. 08. 1 pld átrepült, 2003. 04. 11., 04. 23. és 05. 14. 1-1 pld iszapos partszegélyen.
- Erdei cankó (*Tringa ochropus*): 18 adata van, rendszerint 1-2 pld. mutatkozik márciustól szeptemberig, kivéve a májust. 3-3 pld. 2001. 04. 05-én és 2003. 04. 23-án (2 ad+1imm) fordult elő. Maximum: 5 pld. 2003. 04. 11. Legkorábbi adat: 2003. 03. 23. 1 pld., legkésőbbi: 1988. 09. 05. 1 pld.
- Réti cankó (*Tringa glareola*): 15 adata van a májustól augusztusig terjedő időszakból, rendszerint 1-3 pld. fordul elő. Legkorábbi előfordulása, és egyben a maximum: 2003. 05. 07. 12 pld., pajzsoscankókkal együtt. Legkésőbbi adata: 1998. 08. 30. 1 pld., és ez egyben első vadásai megfigyelése.
- Billegetőcankó (*Actitis hypoleucos*): 29 adata van a márciustól augusztusig terjedő időszakból, általában 1-3 pld. mutatkozik. Első itteni adata: 1997. 06. 24. 1 pld. 5 pld. 1998. 08. 29-én, a maximum 10 pld. 2000. 08. 13-án fordult elő. Legkorábbi előfordulása: 2003. 03. 25. 1 pld., legkésőbbi: 2002. 08. 31. 1 pld.
- Dankasirály (*Larus ridibundus*): 1 ad pld. 1993. 06. 05.
- Sárgalábú sirály (*Larus cachinnans*): 6 pld. átrepült É-ÉK felé 2002. 07. 29-én.
- Kormos szerkő (*Chlidonias niger*): 1993. 05. 30. 4 pld. 1998. 05. 10. és 2000. 05. 19. 1-1 pld.

- Kék galamb (*Columba oenas*): 1993. 05. 30. 3 pld. a vízpartról repült fel.
- Örvös galamb (*Columba palumbus*): a környező erdők fészkelő faja, a vízhez inni jár.
- Vadgerle (*Streptopelia turtur*): mint az örvös galamb.
- Kakukk (*Cuculus canorus*): április végén-májusban 2-4 pld. szól a Vadása II, mentén.
- Sarlósfecske (*Apus apus*): 1994. 06. 18. 1 pld., 1995. 06. 12. 40 pld., 1996. 06. 19. 1 pld., 1998. 08. 30. 12 pld., 2000. 08. 12. 2 pld.
- Jégmadár (*Alcedo atthis*): 29 adta van, az első: 1992. 10. 06. 2 pld. Júniustól novemberig figyelhető meg rendszerint 1 pld., 4 esetben láttam 2 pld-t. Legkorábbi adata: 1995. 06. 14. 1 pld., legkésőbbi: 2002. 11. 05.
- Gyurgyalag (*Merops apiaster*): 2002. 03. 31-én 14 pld átrepült.
- Búbosbanka (*Upupa epops*): 1993. 05. 30. és 06. 02. között 1 pár, 1994. 06. 23. és 29. 1-1 pld., 1995. 06. 12. és 20. között 1 pár a Vadása II. mentén. 2000. 04. 07. 2 pld. az alsó gáton.
- Nyaktekercs (*Jynx torquilla*): 6 adata van, 1-1 pld. júniusból és júliusból, rendszerint a K-i part gyepes fásításából.
- Hamvas küllő (*Picus canus*): 1-1 pld. a gát alatti égeresben: 2001. 04. 11. és 2003. 03. 25.
- Zöld küllő (*Picus viridis*): a terület állandó, rendszeresen megfigyelhető madara.
- Fekete harkály (*Dryocopus martius*): 2003. 07. 23. 1 pld. átrepült.
- Nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*): a környező erdő állandó faja, gyakori fészkelője.
- Közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*): 2002. 10. 06. és 2003. 06. 24. 1-1 pld. vegyes cinegecsapattal.
- Kis fakopáncs (*Dendrocopos minor*): a terület állandó, fészkelő faja.
- Mezei pacsirta (*Alauda arvensis*): a tározó Ny-i partja feletti mező fészkelője, alkalmilag a K-i parti réten is megjelenik: 1995. 06. 11. 1 pár.
- Partifecske (*Riparia riparia*): alkalmilag jelenik meg vegyes fecskecsapatokban: 1993. 05. 29. 1 pld., 1998. 08. 28. 3 pld., 2000. 04. 07. 5 pld. és 05. 19. 3 pld.
- Füsti fecske (*Hirundo rustica*): az üdülőtelepen és közeli falvakban fészkelők táplálkozó területe és nyár végén a kis nádfoltok éjszakázó helyet is biztosítanak számukra. Rendszerint 25-50 pld. látható, maximum: 150 pld. 1992. 08. 13., legkorábbi adat: 2003. 03. 27. 2 pld., legkésőbbi: 1992. 09. 11. 25 pld.
- Molnárfecske (*Delichon urbica*): mint a füsti fecske. Általában 20-50 pld. mozog a víz felett, maximum: 200 pld. 1992. 08. 13., legkorábbi adat: 2003. 04. 03. 4 pld., legkésőbbi: 2003. 09. 09. 150 pld.
- Erdei pityer (*Anthus trivialis*): a tótól távolabb, erdei tisztásokon fészkel, a gáton ill. a gyepterületen alkalmilag jelenik meg: 2002. 07. 29. 2 pld., 2003. 09. 09. 2 pld.
- Réti pityer (*Anthus pratensis*): 1992. 10. 06. 10 pld., 1997. 11. 02. 1 pld., 2000. 04. 07. 10 pld., 2002. 10. 30. 5 pld. 11. 05., 13. és 20. 1-1 pld.
- Sárga billegető (*Motacilla flava*): 1992. 09. 11., 1998. 08. 29. és 30., 2000. 08. 16. 2-2 pld.
- Hegyi billegető (*Motacilla cinerea*): 31 adata van, rendszerint 1-2 pld. figyelhető meg, mindkét Vadásán és a gátak alatti patak-szakaszokon is. 2002-ben a Vadása II. alsó gátjánál álló beton műtárgyon fészkel, május 8. és 15. között folyt az etetés a fészkekben, minimum 3 fióka volt. 2003-ban a vízügyi ház mellet költött, május 14-én legalább 2 kirepült fiókat etetett egy pár. Az 1998.

- évi költését valószínűsíti a június 28-án megfigyelt juv. Legkorábbi adata: 2001. 03. 18. 1 fehér torkú pld., legkésőbbi: 2000. 12. 10. 1 pld.
- Barázdabillegető (*Motacilla alba*): 55 adta van, általában 2-10 pld. látható, maximum: 60 pld. 2002. 07. 26., legkorábbi adat: 2001. 03. 18. 2 pld.(pár), legkésőbbi: 1997. 11. 02. 1 pld. A környező üdülőterületen évente költ 2-3 pár.
- Ökörszem (*Troglodytes troglodytes*): a Vadása I. feletti erdő költőfaja, a Vadása II. parti növényzetében októberben, novemberben és januárban figyeltem meg.
- Erdei szürkebegy (*Prunella modularis*): 1992. 10. 06. 5 pld., 1997. 11. 02. 1 pld., 2003. 04. 03. 2 pld. és 10. 16. 2 pld. a parti növényzetben.
- Vörösbegy (*Erithacus rubecula*): a környező erdő gyakori fészkelője, vonuláskor a parti növényzetben is mutatkozik.
- Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*): az üdülőtelep gyakori fészkelője, a tó menti fásításban gyakran mutatkozik. 2003. 04. 11-én 1 pár az alsó gát kövein vadászott, borongós időben.
- Cigánycsuk (*Saxicola torquata*): a víztározó szegélyében (gyékényes) és a környező cserjés réten évente 1-3 pár fészkel. Legkorábbi adat: 2002. 03. 10. 2 hím, legkésőbbi: 2002. 11. 20. 1 juv. Megfigyeltem iszapzátonyon (2003. 04. 03. 3 pár), az alsó gát kövein (2003. 04. 11. 2 pár) és csilpcsalpfűzések társaságában, gyékényesben is (2002. 07. 25. 4 pld.).
- Feketerigó (*Turdus merula*): a környező erdő és üdülőtelep gyakori fészkelője.
- Fenyőrigó (*Turdus pilaris*): 2002. 10. 30. 10 pld.
- Énekes rigó (*Turdus philomelos*): a víztározó környékének gyakori fészkelője, a parti növényzetben is rendszeresen mutatkozik.
- Szőlőrigó (*Turdus iliacus*): 2002. 10. 30. 5 pld.
- Léprigó (*Turdus viscivorus*): a környező erdőkben 1-3 pár fészkel, költési időn kívül is rendszeresen látható. 1993. 06. 05-én madárcseresznyével (*Cerasus avium*) etetett.
- Réti tücsökmadár (*Locustella naevia*): 1-1 pld. szól az alsó gát alatt és önerdősülő gyepterületen: 1993. 05. 29. és 30., 1994. 06. 18., 1995. 06. 20. és 2003. 05. 07.
- Berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*): 1-1 pld. szól a gát alatti égeresben, és alkalmilag az Órimagyaródsdi-patak befolyási részén: 1994. 06. 18. és 21., 06. 28. (ekkor 2 pld. szólt), 1995. 06. 20., 1998. 05. 10., 06. 28., 1999. 06. 21., 08. 08., 2002. 05. 08., 05. 22., 07. 03., 2003. 05. 14. és 07. 02.
- Foltos nádiposzáta (*Acrocephalus schoenobaenus*): 1998. 08. 27. 3 pld., ének is, 08. 28. 4 pld., 1999. 08. 11. 2 pld., 2000. 05. 19. 1 pld., 2003. 05. 07. 1 pld., énekelt is.
- Énekes nádiposzáta (*Acrocephalus palustris*): május közepétől július elejéig évente 2-6 éneklő figyelhető meg, 2002. 07. 26-án öregeket és kirepült fiatalokat figyeltem meg (10 pld.) aranyvesszős-gyékényesben.
- Nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus*): 1998-ban költött először, ekkor és 1999-ben is 1-1 pár fészkel, azóta 2-3 pár a költőállomány. Legkorábbi adat: 2003. 05. 07. 2 éneklő, legkésőbbi: 2000. 08. 13. 10 pld., (ad+juv), 2 család.
- Kis poszáta (*Sylvia curruca*): 2002. 05. 08. 1 pld. az előtározó mentén.
- Mezei poszáta (*Sylvia communis*): 2003. 04. 23. 1 pár (ének) és 07. 23. 5 pld. a K-i parton.
- Barátposzáta (*Sylvia atricapilla*): a környék gyakori fészkelője, a tó szegélyében is rendszeres, pl.: 2000. 08. 14-én 5 pld. a víz fölé hajló bodzabokron táplálkozott.

- Csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*): a környező erdő gyakori fészkelője, de a vízparti növényzetben is felbukkan. Maximum: 2002. 07. 26. 10 pld. gyékényes-nádasban.
- Sárgafejű királyka (*Regulus regulus*): az előtározó menti lucos fészkelője, egyébként cinegecsapatokban rendszeresen látható.
- Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): 2001. 04. 05. 1 éneklő.
- Szürke légykapó (*Muscicapa striata*): az üdülőtelep fészkelő madara, de gyakran látható költési időben a Vadása I. alatti idős égeresben is.
- Kormos légykapó (*Ficedula hypoleuca*): 2003. 09. 09. 4 pld. az alsó tározót szegélyező erdőben.
- Függőcinege (*Remiz pendulinus*): 2002. 03. 10. 2 pld., 03. 23. 1 pld., 07. 29. 3 juv. gyékényesben csukokkal és füzikékkal.
- Kis őrgébics (*Lanius minor*): 1993. 06. 03. 1 ad. a K-i part fásításában.
- Holló (*Corvus corax*): 8 megfigyelése van, először 1998. 10. 11-én láttam 2 példányt. Általában 1-2 pld. mutatkozik, maximum: 4 pld. 2002. 08. 31.
- Mezei veréb (*Passer montanus*): az üdülőtelep fészkelője, nyár végén és ősszel a gyékényes állandó lakója, maximum: 80 pld. 2003. 09. 09.
- Zsezse (*Carduelis flammea*): 2003. 03. 07. 1 pár+1 pld. az alsó gát alatti gyomos területen.
- Nádi sármány (*Emberiza schoeniclus*): 9 adata van az október, november, december és március hónapokból. Első adata: 2001. 03. 18. 3 pld., maximum: 15 pld. 2002, 12. 31.
- Sordély (*Miliaria calandra*): 2003. 06. 03. 1 szőlő a K-i part fás gyep területén.

A következő fajok a Vadása üdülőtelep és a környező erdő rendszeres fészkelői (F), vonulói (V), téli vendégei (T), vagy kóborlói (K): Sisegő füzike (*Phylloscopus sibilatrix* - V), Fitiszfüzike (*Phylloscopus tochilus* - F), Őszapó (*Aegithalos caudatus* - F), Barátcinege (*Parus palustris* - F), Búbos cinege (*Parus cristatus* - F), Fenyvescinege (*Parus ater* - F, K), Kék cinege (*Parus caeruleus* - F, K), Széncinege (*Parus major* - F, K), Csuszka (*Sitta europaea* - F), Hegyi fakusz (*Certhia familiaris* - F, K), Sárgarigó (*Oriolus oriolus* - F, K), Tövisszűrő gébics (*Lanius collurio* - F - 2 pár), Szajkó (*Garrulus glandarius* - F, K), Dolmányos varjú (*Corvus corone cornix* - F, K), Seregély (*Sturnus vulgaris* - F), Házi veréb (*Passer domesticus* - F, K), Erdei pinty (*Fringilla coelebs* - F, V), Fenyőpinty (*Fringilla montifringilla* - T, V), Csicsörke (*Serinus serinus* - F), Zöldike (*Carduelis chloris* - F, V), Tengelic (*Carduelis carduelis* - F, V), Csíz (*Carduelis spinus* - T, V), Kenderike (*Carduelis cannabina* - F), Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra* - F, K), Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula* - T), Meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes* - F, V, T), Citromsármány (*Emberiza citrinella* - F).

Adatok a Vashegy madárvilágához

Kelemen Tibor

9700 Szombathely, Király u. 15. I/3.

T. Kelemen: Data on the Bird Fauna of Vashegy Hill

Vashegy lies along the Austrian border, along the river Pinka, which is fairly rough at places. There are hornbeam-oak forests, Scots pine and spruce patches, beech forests and aspen-willow-alder groves as well as orchards and vine plantations. The author lists some data about interesting species at the end of the article and suggests more monitoring activity and protection for the area.

Felsőcsatár, ez a nagyon szép környezetben lévő falu, az országhatár közelsége miatt egészen az utóbbi időkhöz nehezen látogatható terület volt. Valószínű, hogy ez is közrejátszott abban, hogy a környékről madártani leírások, adatok nem, vagy nagyon kis számban jelentek meg. A terület mindenképpen megérdemli a figyelmet, főleg, hogy olyan természeti érték is található itt, ami az országban is ritkaságszámba megy. Megyénk madárvilágáról kialakult képet ezen írással is szeretném gyarapítani és hozzájárulni a környék minél jobb megismeréséhez.

Felsőcsatár Szombathelytől 16 km-re nyugatra, a Vashegy-csoport lábánál fekszik. A hegyen át vág utat magának mély szurdokvölgyben a Pinka folyó, mely helyenként vadvízi jelleget ölt.

A Vashegy északi ill. nyugati része erdősült, míg a többi részen gyümölcsösök, szőlőültetvények találhatóak. A Pinkát mezőgazdasági területek, valamint rétek határolják a sík vidéken. E változatos élőhelyeket felvonultató területnek a madárvilága is sokszínű. A hegy erdővel borított részének fő alkotóeleme a gyertyános-tölgyes, helyenként erdei- ill. lucfenyőfoltokkal, nyugati oldalon bükkössel, valamint a Pinkát kísérő nyár-fűz-éger ligetekkel.

Érdekesebb adatok a területről

Fekete gólya (*Ciconia nigra*): 1995. 06.30. 1 pd Felsőcsatár felett körözött,

Nagy kócsag (*Egretta alba*): 1998. 09. 26. 1 pd átrepült D-É, 1999. 01. 10. 3 pd, 2000. 01. 09. 2 pd,

Darázsölyv (*Pernis apivorus*): 1998. 06. 26. 1 pd nászrepülést végzett, 1999. 09. 07. 1 pd átrepült É-D, 2000. 06. 22. 3 pd átrepült É-D.

Barna rétihéja (*Circus aeruginosus*). 1999. 05. 23. 2 pd, átrepült DNY-ÉK, 09.07. 1 pd tojó átrepült ÉNY-DK.

Kékes rétihéja (*Circus cyaneus*): 1998. 03. 29. 1 pd Felsőcsatártól D-re, 1999. 04. 04. 1 pd, 2000. 01. 09. 1 pd, 11.14. 1 pd

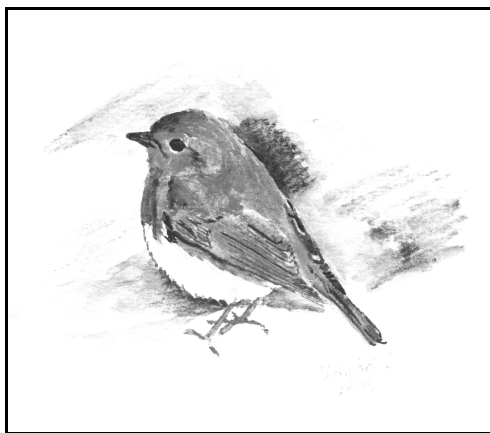
Kabasólyom (*Falco subbuteo*): 1999. 06. 01. 1 pd falu felett keringett, 06.23. 1 pd átrepült DK-Ny, 2000. 05. 24. 1 pd átrepült D-É

Billegetőcankó (*Actitis hypoleucos*): 2000. 05. 09. 1 pd Pinka homokzátonyon

- Kék galamb (*Columba oenas*): 1998. 06. 24. 1 pd hang, 1999. 06. 03. 1 pd átrepült NY-K, 2000. 06. 24. 1 pd hang,
- Jégmadár (*Alcedo atthis*): 1996. 08. 23. 1 pd, Pinka, 1997. 06. 26. 1 pd Pinka, 1999. 09. 07. 1 pd, 2001. 01. 07. 1 pd
- Hamvas küllő (*Picus canus*): 2001. 04. 17. 1 pd hang, 09. 30. 1 pd.
- Közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*), 1998. 05. 21. 1 pd 2000. 06. 22. 1 pd, 10. 01. 1 pd, 2001. 01. 20. 2 pd.
- Hegyi billegető (*Motacilla cinerea*): 1996. 08. 01. 1 pd Pinka, 08. 23. 1 pd ad. 1 pd juv: Pinka, 1997. 06. 23. 1 pd ad, etet, 1998. 05. 20. 1 pd hím, 1 pd tojó, 06. 21. 2 pd ad 2 pd juv, 1999. 04. 04. 2 pd. 05. 19. 2 pd etetnek, 06. 20. 8 pd ad + juv. 2000. 04. 17. 1 pd, 05. 09. 1 pd ad, 2 pd juv, 09. 30. 2 pd, 11.14. 1 pd.
- Vízirigó (*Cinclus cinclus*): 2000. 09. 30. 1 pd Pinka, 11. 12. 2 pd, 12. 10 1 pd, 12. 16. 2 pd, 2001. 01. 01. 1 pd.
- Léprigó (*Turdus viscivorus*): 1997. 06. 25. 2 pd átrepült, 1999. 01. 02. 1 pd, 1999. 11. 14. 1 pd átrepült K-NY, 12. 12. 1 pd, 2000. 01. 09. 3 pd, 09. 30. 2 pd, 11. 12. 1 pd, 2001. 01. 07. 2 pd, 2001. 01. 20. 5 pd.
- Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): 1999. 11. 14. 1 pd (gyűrűzve).
- Örvös légykapó (*Ficedula albicollis*). 1997. 06. 25. 1 pd ad. 2 pd repülő fiatal etet, 2000. 05. 26. 1 pd ének, 06. 20. 1 pd,
- Búbos cinege (*Parus cristatus*): 1998. 09. 26. 1 pd hang 2000. 01. 09. 1 pd hang, 06. 24. 1 pd ének, 12. 16. 1 pd hang
- Fenyves cinege (*Parus ater*): 1995. 07. 28. 1 pd, 2000. 01. 09. 1 pd, 06. 24. 1 pd ének, 12. 16. 1 pd.
- Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*): 1994. 10. 08. 1 pd, 2001. 01. 07. 1 pd, 2001. 01. 20. 1 pd,
- Kormos varjú (*Corvus c. corone*): 1998. 06. 26. 1 pd, dolmányos varjúval (*Corvus c. cornix*) 5 pd együtt villanyvezetéken, 2000. 03. 15. 1 pd.
- Holló (*Corvus corax*): 1999. 09. 07. 2 pd átrepült, D-É.
- Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): 1994. 10. 08. 10 pd.

A területen megfigyelt 105 madárfajból 65 költ, ill. 10-12 faj költése valószínűsíthető, melyek megfigyelésére a későbbiekben még nagyobb hangsúlyt kell fektetni. A következő évek feladata még a terület monitoring felmérése, hogy az elterjedésről és egyedszámról még pontosabb képet kapjunk.

Ahhoz, hogy e változatos madárvilág fennmaradjon elérendő cél a kellő védelem biztosítása, valamint az élőhelyek megőrzése.

Vörösbecy (*Erithacus rubecula*)

Adatok a Szombathelyi Parkerdő madárvilágáról

Kárpáti László

9700

L. Kárpáti: Data on the Bird Fauna of Park Woods in Szombathely

There are turkey oaks, locust trees and Scots pine trees. The author lists his data about the species he observed at the end of the article.

A parkerdő faállományát csertölgy, akác és erdeifenyő alkotja. Megfigyeléseimet 1996-ban, 1997-ben és 1998-ban végeztem. Évenként változtattam a megfigyelés helyszíneit az alábbiak szerint.

1996: Szombathelytől parkerdőig vezető út, parkerdei kertem (Feketefenyves dűlő)

1997: Ezredévi park, parkerdei út és környezete, gencsi kertek, (Kelemen majortól Észak-keleti irányban), Feketefenyves dűlő.

1998. Ezredévi park, parkerdei út két oldala, gencsi kertek (Napsugár, Holdfény utca), Feketefenyves dűlő kertjei.

A három év alatt összesen 93 fajt mutattam ki a területről.

Megfigyelt fajok:

Szürke gém (*Ardea cinerea*) 1996. Nyár folyamán 3 alkalommal mutatkozott: június 2., június 12., július 13. 1997. Március 23-án, június 12-én volt látható.

Fekete gólya (*Ciconia nigra*) 1998. Szeptember 15-én egyetlen alkalommal átrepült a Feketefenyves dűlő felett.

Fehér gólya (*Ciconia ciconia*) 1998. Április 19-én először, aztán májusban, júniusban többször átrepült a parkerdő felett. 1996. március 23-án jelent meg első ízben. 1997. június 8-án és július 28-án mutatkozott a kertek felett.

Vetési lúd (*Anser fabalis*) 1996. December 18-án déli irányban repült egy 12 példányos csapat. 1997. február 15. (7 példány), december 5. (csapat) déli irányba repült a Feketefenyves dűlő területe felett.

Tőkés réce (*Anas platyrhynchos*) 1996. A területen ritka, 3 megfigyelést és 5 példányt eredményezett a felgyülemlett csapadék (elolvadt hó, és eső).

Barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) 1996. szeptember 18. 1 tojó madár portyázott (vonult?) a kertek között.

Kékes rétihéja (*Circus cyaneus*) 1997. Csak egy alkalommal (április 8.) láttam a kertek felett (Feketefenyves dűlő keleti felén, az erdősáv felett).

Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) 1998. március 28-án 1 hím repült északnyugati irányba Feketefenyves dűlő keleti szélén az erdősáv felett.

Héja (*Accipiter gentilis*) 1996. A télen egy alkalommal volt látható. Pontos dátum vagy feljegyzés nincs. 1997. március 3-án portyázott a gencsi kertek között.

Karvaly (*Accipiter nisus*) 1996. 13 alkalommal főként télen etető körül volt látható 1-1 példány. 1997. Több ízben: január 1. február 2. február 23. március 20. március 27. november 19. kereste fel az etető környékét. 1998. Főképp etető környékén volt látható télen és tavasszal.

- Egerészölyv (*Buteo buteo*) 1996. Folyamatosan megjelenik 1-3 példány a területen. 1997. Januártól decemberig szinte állandó. 1998. Rendszeresen jelen van, téli hónapokban ritkábban mutatkozik.
- Gatyás ölyv (*Buteo lagopus*) 1998. Március 3-án fordult elő a parkerdő felett egy példány.
- Vörös vércse (*Falco tinnunculus*) 1996. Tavasszal és ősszel került távcső elé a parkerdei úton a „Szabadidő Központ” táján. Valószínű fiatal madár. 1997. Október 11. az egyetlen dátum. Ezen a napon mutatkozott. 1998. Parkerdei útnál a „Szabadidő Központ” mellett egy alkalommal láttam vadászni.
- Vándorsólyom (*Falco peregrinus*) 1997. Parkerdei út felett volt látható: február 23-án és április 13-án. 1998. Parkerdei út felett többször átrepült májusban.
- Fürj (*Coturnix coturnix*) 1998. Júniusban – júliusban, a kertekben (bokorbab ágyásban), erdősávban hallatta hangját estéknként, éjszakánként.
- Fácán (*Phasianus colchicus*) 1996. 1-2 madár mutatkozik egyszerre időnként. (11 megfigyelési adat). 1997. Állandó, ritkán kerül szem elé.
- Erdei szalonka (*Scolopax rusticola*) 1998. Március 28-án az a kertem melletti erdősávban „húzott” keresztül.
- Dankasirály (*Larus ridibundus*) 1996. December 16-án 4 madár repült a Csónakázó tó felé. 1997. Egyetlen adat a május 21. a parkerdei út felett repült 4 példány.
- Küszvágó csér (*Sterna hirundo*) 1997. Április 23. 16 példány a „Kutya iskola” környékén vonult nyugati irányba.
- Örvös galamb (*Columba palumbus*) 1996. Idei első megfigyelési adat március 31. Az utolsó szeptember 28. 1997. Itt telet. Januárban friss maradványait találtam. (Valószínű ragadozó foghatta meg). 1998. Februártól októberig jelen van, költ.
- Balkáni gerle (*Streptopelia decaocto decaocto*) 1996. Nem túl gyakori de állandó, jelenlévő ott, ahol a házi veréb „megél”. 1997. Állandó, de nem nagy állománya jelen van „verebes” helyeken. 1998. Egész évben láttatja magát, költ. A „Lovas iskolánál” kijebb (a Parkerdő felé) nem mutatkozik.
- Vadgerle (*Streptopelia turtur*) 1996. április 23-án volt érkezése, utoljára szeptember 10-én láttam. 1997. Május 17.-től rendszeresen volt megfigyelhető július 29-ig. 1998. Április 25.-től augusztus 31.-ig rendszeres, ott, ahol a balkáni gerle nincs jelen.
- Kakukk (*Cuculus canorus*) 1996. április 21. az első kakukkolásának ideje, az utolsó hallott „felszólalása” június 10. 1997. Az idei első adat április 24. Kis számban rendszeresen hallatja hangját. 1998. Április 17.-től június 15.-ig hallatta hangját.
- Erdei fülesbagoly (*Asio otus*) 1996. Június 5-én és június 6-án a Feketefenyves dűlő keleti szélén lévő erdősávban tartózkodott 1 példány. 1998. Nyári estéken a kertek között vadászott.
- Macskabagoly (*Strix aluco*) 1997. február 22-én alkonyatkor az Ezredévi parkban volt hallható.
- Lappantyú (*Caprimulgus europaeus*) 1998. szeptember 9-én egy alkalommal alkonyatkor a kertek között (Napsugár utcában) felzavartam véletlenül egy példányt.
- Sarlósfecské (*Apus apus*) 1996. Május 15.-én érkezett és július 23-án tűnt el az „erdők” területe fölül. 1997. Május 17.-től július 28.-ig mutatkozott reggelente a Feketefenyves dűlő felett. 1998. Április és augusztus között rendszertelenül hajnalban a kertek felett „reggeliztek”.
- Gyurgyalag (*Merops apiaster*) 1998. Május 10-én 5 példány repült el a kertek felett.

- Búbosbanka (*Upupa epops epops*) 1996. 2 alkalommal, május 4-én és július 22-én került szem elé.
- Nyaktekerecs (*Jynx torquilla*) 1996. Április 27. volt az egyetlen nap mikor jött a kertbe, benézett egy mesterséges odúba és elrepült. 1997. Május 17.-től június 12.-ig „énekel”. 1998. Áprilistól júliusig „kiabált”. Költött a területen.
- Zöld küllő (*Picus viridis*) 1996. Állandó, ritkán, szőlóban látható. 1997. Állandó, főként tavasszal mutatkozik. 1998. Megfigyelhető volt az év első felében.
- Fekete harkály (*Dryocopus martius*) 1996. Rendszeretlenül de állandóan főként költési időn kívül látszik-hallatszik. 1997. Szintén állandó, sűrűn látszik és hallatszik a lombtalan időszakban. (A kertek területét erdő veszi körül). 1998. Ősszel, télen és tavasszal jelen van.
- Nagy fakopáncs (*Dendrocopos major*) 1996. Sűrűn mutatkozik, bizonyítottan költ a közvetlen közelben. 1997. Rendszeresen, sűrűn jelentkezik a kertekben. 1998. Egész esztendőben, a kertekben jelen van, költ.
- Balkáni fakopáncs (*Dendrocopos syriacus*) 1996. Egyszer láttam az év folyamán.
- Közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*) 1996. Két alkalommal télen láttam kóborló cinege csapat társaságában. 1998. Télen többször magevőkkel egy csapatban láttam.
- Kis fakopáncs (*Dendrocopos minor*) 1997. Egyetlen megfigyelési adat október 21. 1998. Költési időben mutatkozott gyakrabban, feltehetően a közelben költött.
- Mezei pacsirta (*Alauda arvensis*) 1998. Február 19.-én énekel, és október végéig jelen volt a Feketefenyves dűlőben.
- Füsti fecske (*Hirundo rustica*) 1996. Április 27.-én érkezett a területre és egészen szeptember 10.-ig folyamatosan cirkált az égen. 1997. Április 21.-ei érkezése és október 21.-ei elköltözése közt rendszeres „vadászó” a területen. 1998. Április 19.-én először láttam a Parkerdő felé. Szeptember 9.-én utoljára is ugyan itt.
- Molnárfecske (*Delicon urbica*) 1996. Május 4.-én mutatkozott először „füsti” csapattal. Szeptember 29.-én vonult el a területről. 1997. Érkezése szintén április 21. De július 29. volt az „eltűnésének” a napja.
- Réti pityer (*Anthus pratensis*) 1997. Április 24.-én láttatta magát a „Szabadidő Központban”.
- Barázdabillegető (*Motacilla alba*) 1996. Március 30.-án érkezett a megszokott helyére, július 29.-ig rendszeresen mutatkozott. 1997. Március 8. megjelenésének ideje, június 12. után nem láttam egy példányt sem. 1998. Február 24.-én láttam először megszokott helyén (Napsugár utcai kerti házak tetején. Októberig jelen volt.
- Ökörszem (*Troglodytes troglodytes*) 1996. 1 alkalommal böngészte a bokrokat a kertemben. 1997. Február 5-én került távcső elé. 1998. Március 16-án a Feketefenyves dűlőben 2 példány volt látható.
- Erdei szürkebegy (*Prunella modularis*) 1996. Április 7. tavaszi és szeptember 23. őszi vonuláskor sikerült megfigyelni. 1997. Vonulása kezdetén (?) február 12-én 1 példányt láttam az erdősáv átjáróban a kertem felé vezető úton. 1998. március 03-án egy madár mutatkozott, (valószínűleg vonult).
- Vörösbegy (*Erithacus rubecula*) 1996. Szinte folyamatosan jelen lévő, költő, télen megfogyatkozó faj. 1998. Márciustól novemberig szinte állandó. Költ, néha etető közelében vagy enyhébb télen áttelel
- Fülemüle (*Luscinia megarhychos*) 1997. Május 17.-én szólalt meg először szokott helyén (parkerdei út, „Lovas iskola” vonalában az út menti kökény bokrokban).

1998. Április 25.–től júliusig énekelt a szokott helyén, (parkerdei út, „Lovas iskola” vonalában).
- Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*) 1996. Március 31.-én már énekelt, költött a területén. Október 2.-án az utolsó hím madár is elvonult. 1997. Március 8. és október 30. között rendszeres, költő, éneklő mindenütt. 1998. Március 31.–től énekelt. Novemberig szinte mindenütt jelen van a kerti „CK.” házak között.
- Kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*) 1996. Július 10. július 16. láttam kertek között, valószínűleg költött is.
- Rozsdás csuk (*Saxicola rubetra*) 1997. Szeptember 27-én a parkerdei úton találkoztunk.
- Fekete rigó (*Turdus merula*) 1996. Állandó költő madár a területen, télen a lakott területre „költözik”. 1997. Állandó. Hideg téli időben a városba húzódik. 1998. Állandóan jelen van. (Fagyos téli hónapokban behúzódik az „erdei állomány” a városba).
- Fenyőrigó (*Turdus pilaris*) 1996. Itt telet február 29-ig november 19-én érkezett újból. 1997. Január 1. és február 17. között többször volt látható, a téli érkezése október 26.-án volt. 1998. Novembertől márciusig szórványosan kisebb csapatokban „portyázik” a kerti területen.
- Énekes rigó (*Turdus philomelos*) 1996. március 16-án jött, énekelt, költött. Október 2-án elvonult. 1997. Március 8-tól augusztus 27-ig mutatkozott és költött a területen. 1998. március 3-tól szeptember elejéig mutatkozik, költ.
- Léprigó (*Turdus viscivorus*) 1996. Állandó, de csak télen „fagyöngy közelében” került szem elé. 1998. Jobbára téli hónapokban került szem elé annak ellenére, hogy állandó madár a Parkerdőben.
- Mezei poszáta (*Sylvia communis*) 1997. Április 21. volt az egyetlen megfigyelésének időpontja. 1998. Június – júliusban mutatta magát a kertek között.
- Barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) 1996. Április 7-én már hallatta a hangját egészen szeptember 5.-ig. 1997. Április 23-tól június 29.-ig énekelt, költött. Vonulásig állandóan jelen van. 1998. Március 31.–től július végéig énekelt a Feketefenyves dűlőben, októberig itt volt.
- Sisegő füzike (*Phylloscopus sibilatrix*) 1996. Október 3.-án énekelt a parkerdei út melletti erdőben.
- Csilpcsalpfüzike (*Phylloscopus collybita*) 1996. Érkezési adat megfigyelés hiánya miatt nincs. Szeptember 21-ig folyton énekelt. 1997. március 12-től október 28-ig állandó éneklő. 1998. március 3-án a parkerdei út melletti a fákon énekelt először. Októberig a területen kóborolt (cinegékkel).
- Fitiszfüzike (*Phylloscopus trochilus*) 1996. Április 23-án, július 21-én és július 29-én mutatta magát. 1998. Május 30-án és június 2-án hallottam énekelni.
- Sárgafejű királyka (*Regulus regulus*) 1996. április 14-ig telet. Ősszel érkező, telelő madarat nem láttam. 1997. Március 15.-én vonult el, szeptember 16.-án érkezett „telelni”. 1998. Októberben 8 példány átvizsgálta a kertek fenyőfáit.
- Szürke légykapó (*Muscicapa striata*) 1996. Az idei évben megjelenésének dátumai a következők voltak: július 10. július 12. július 29. augusztus 10. szeptember 21. 1997. augusztus 27. az egyetlen adat.
- Kis légykapó (*Ficedula parva*) 1998. március 31-én hallottam énekelni.
- Örvös légykapó (*Ficedula albicollis*) 1996. Szóbeli közlés alapján 1hím madarat láttam a parkerdei út busz fordulójánál.
- Kormos légykapó (*Ficedula hypoleuca*) 1996. április 23. és április 27. valószínű vonulásban lévő madarakat figyelhettem meg. 1997. április 21-től április 24-

- ig vonuláskor táplálkozott a kertemben (is) 2 hím, 1 tojó. 1998. szeptemberben (vonuláskor) egy példány „átvonult a kerten”.
- Őszapó (*Aegithalos caudatus*) 1996. Állandó jelenlévő „bandázó kertészek”. Megfelelő költőhelyet találtak a sövényben, díszfákon. 1997. Rendszertelenül (?) állandó böngésző csapatok járják a fákat. 1998. Állandó jelleggel látható volt 2 – 3, (7 – 13) madár.
- Barátcinege (*Parus palustris*) 1996. Kis számú rendszeres „napraforgófüggő télen-nyáron etethető” madár. 1997. Állandó, csak költési időben nem kerül szem elé. 1998. Az etető vendége (is).
- Kormosfejű cinege (*Parus montanus*) 1996. november 13., november 23., november 30., december 4. barátcinegék társaságában jöttek az etetőre.
- Fenyvescinege (*Parus ater*) 1996. szeptember 15-től rendszeresen jelen lévő, etetőre a téli hónapokban járó madár. 1997. március 15-ig rendszeres vendég volt. Rendkívül bizalmas! (Először 4, majd 3, 2, végül 1 madár jött az etetőhöz napraforgómagot enni).
- Kék cinege (*Parus caeruleus*) 1996. Rendszeresen jelen lévő, költő madár. Télen etetőnél tömeges. 1997. Kertemben állandó télen-nyáron, költött is. 1998. Etető vendég. Költési időben eltűnt (ellentétben a '96-os '97-es évvel).
- Szécincinege (*Parus major*) 1996. Állandó, költő, etetőnél nagyon gyakori. 1997. Folyamatos etető látogató, áprilisban még válogatott az odúk közül, de nem költött a kertemben. 1998. Legtöbbször etetőnél fordul elő.
- Csuszka (*Sitta europaea*) 1996. Cinege csapattal jár az etetőre 1 pár. Rendszeres, költő. 1997. Rendszeresen kíséri 3 – 4 példány a cinege csapatot. A területnek költő madara. 1998. Ő is etető vendég.
- Fakusz fajok (*Certhia* spp). (Szabad szemmel nem különíthető el a két faj): 1996. 2 példányt sikerült megfigyelni március 3-án. 1997. Szem elé került: október 28-án, november 2-án, és november 13-án. 1998. Erdősávban télen és tavasszal cinege csapattal vándorolnak.
- Sárgarigó (*Oriolus oriolus*) 1996. május 12-én énekelt az út menti erdőben először, utoljára július 29.-én. 1997. május 17. és június 12. között gyakran hallatszik, de ritkán látszik. 1998. Parkerdei úton volt hallható nyár derekán. A terület költő madara.
- Tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) 1996. Május 5.-én jelent meg, szeptember 19.-én költözött el. 1997. Június 2. az első megfigyelési dátum. 2 hím volt a területen július 29-ig. 1998. Április 27.-én 1 hím foglalta el a helyét a parkerdei út szélső bokrain („Szabadidő Központnál”).
- Szajkó (*Garrulus glandarius*) 1996. Ősszel majdnem tömeges, télen megfogyatkozik a száma. 1997. Egy sűrűn látogatja a kerti etetőt télen (méretei miatt alig fért bele). 3 – 4 példány állandó, több pár költ a környéken. 1998. Állandó jelleggel felhívja magára a figyelmet januártól decemberig.
- Szarka (*Pica pica*) 1996. Állandó 1- 2 pár, plusz a költés utáni szaporulatuk. 1997. Ezredévi parknál rendszertelenül mutatkozik. Szombathely területén 2 párt láttam költeni („Csónakázó tó” szigeten, Perint patak parton). Utóbbi költő fája ki lett vágva! 1998. Főként az év első felében került szem elé, akkor is inkább a város közelében.
- Csóka (*Corvus monedula*) 1996. Vetési varjú csapattal tallóznak a mezőgazdasági földeken. 1998. Vetési varjak között több alkalommal „megszóltak”.
- Vetési varjú (*Corvus frugilegus*) 1996. Költési időn kívül tömegesen járja a határt. 1997. Parkerdei út (Vízmű telep, „Lovas iskola”) környékét több száz lepi el

- ősszel. (Pelikán parkban telepesen költenek). 1998. Október és február között több száz madár vonul a városból délnyugati irányba a kertek felé táplálkozni.
- Dolmányos varjú (*Corvus corone cornix*) 1996. 1 példányt láttam vetési varjak között
- Holló (*Corvus corax corax*) 1997. február 24-én 4 madár repült délkeleti irányba a Feketefenyves dűlő felett. 1998. február 27-én 9 madár repült át a Feketefenyves dűlő felett délnyugat felé.
- Seregély (*Sturnus vulgaris*) 1996. Április 7.-től jelen van, ősszel csapatokba verődve bandázik. 1997. Február 20.-án érkezett 1 példány, május végén a nagy fakopáncs odújában (akácfán 4 – 5 méter magasan) eteti a fiait. 1998. Február 23.-tól jelen voltak augusztusig aztán hirtelen eltűntek (ekkor érett a szőlő).
- Házi veréb (*Passer domesticus*) 1996. Kerti,- erdei területeken nem találkoztam vele. 1997. Lakott területen kívül nem észlelem. 1998. A parkerdei út elején, a város szélén nagyobb csapat telet a bokrosokban. (januárban 170, februárban 150 példány).
- Mezei veréb (*Passer montanus*) 1996. Télen etetőre jár 3-8 példány. Költ a területen. 1997. Etetőre jár néhány madár, de nem költött a kerti mesterséges odúban. 1998. Kertekben hétköznapi de nem tömeges. Költ.
- Erdei pinty (*Fringilla coelebs*) 1996. Sűrűn előforduló, költő faj. 1997. Mindenütt jelen van egész évben. 1998. Etetőt télen időnként ellepi.
- Fenyőpinty (*Fringilla montifringilla*) 1996. Február 24-ig telet etető környékén. December 4.-én érkezett az „új telelésre” 1997. Tavasszal, március 26.-án láttam az utolsó madarat. Ez évben első telelésre hozzánk érkezett példányt október 02-én. 1998. November és március között kerti etetőnél rendszeres vendég. 2 – 15 példányos csapatokban.
- Csicsörke (*Serinus serinus*) 1996. április 20-án énekelt először. Ez évben 37 alkalommal sikerült megfigyelni. 1997. Március 13.-tól július 28.-ig volt megfigyelhető. Költött, nevelt több helyen a kertekben. 1998. Március 31.-től augusztusig mutatkozott a kertben.
- Zöldike (*Carduelis chloris*) 1996. Állandó madarunk. Sokszor mutatkozik az etetőnél. 1997. Etetőnél ősztől tavaszig sűrűn mutatkozik. 1998. Egész évben a „kertekben élnek”. Téli etetéskor csapatosan érkezik.
- Tengelic (*Carduelis carduelis*) 1996. Elvéve kerül szem elé, akkor is 2-5 példánynál nem több. 1997. Ritkán látható a kertemben a téli etetőnél. 1998. Januártól decemberig rendszeres, kerti etetőnél ritka vendég.
- Csíz (*Carduelis spinus*) 1996. április 27. -én ettek utoljára az etetőnél. November 19.-én jöttek újból vissza. 1997. Az idei télre október 2-án érkezett, és folyamatosan az etetőre jár 4 – 15 egyedes csapatban. 1998. Októbertől márciusig „tömeges etető vendég”.
- Kenderike (*Carduelis cannabina*) 1996. Júniustól szeptemberig állandó, kisebb csapatokban szedegeti a kerti virágok magvait. 1997. Néha mutatkozik és kis számban. Április 23.-án és július 28.-án láttam. 1998. Április 22.-től júliusig kis számban költött és mutatkozott.
- Sárgacsőrű kenderike (*Carduelis flavirostris*) 1997. Január 29. 7 példány pihent a fa tetején a Napsugár út felső végén az úttal szemben.
- Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*) 1996. Szeptember 9. az egyetlen adat. A parkerdei út menti fenyőkön 1 hím, 1 tojó madár evett. 1998. Március 24. egy hím a parkerdei út mellett („Kutya iskolánál”) fenyőfán tobozott „nyitogatott”.
- Süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*) 1996. április 7.-e az elvonulásának ideje. Szeptember 9.-től az év végéig rendszeres, tömeges. 1997. Január 29. 3 hím és 1 tojó volt a

„Kutya iskola” bevezető útjánál. 1997. december 29.-én érkeztek telelni. 1998. január 1-én 1 tojó, január 12-én 1 hím, 2 tojó, január 16-án 1 tojó, január 24-én 1 tojó. A parkerdei út mellett több helyen mutatkozott.

Meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*) 1996. Gyakori de kis számban van jelen. Etetőnél néha tömeges, óvatos madár. 1997. Ritkán jött az etetőre. (február 5.-én, február 17.-én, február 20.-án). 1998. Januártól júliusig rendszeresen megfigyelhető volt, utána nem láttam a területen.

Citromsármány (*Emberiza citrinella*) 1998. Március 3.-án énekelt a parkerdei kertek között.

Odútelepek az Őrségi Nemzeti Parkban

Gruber Ágnes

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Őriszentpéter, Siskaszer 26/a
e-mail: orseginp@axelero.hu

Á. Gruber: Nest-box Colonies in the Őrség NP

The staff of the NP have established four 40-piece nest box colonies in different biotops: in spruce, in washland, in a beech forest and in a mixed forest. The first table shows the number of successful breeding, the number of unsuccessful breeding or empty nest-boxes. Based on this, it seems to be necessary to rearrange the colonies. The second table shows the number of young in the nest-boxes with an average for the following species: great tit, blue tit, collared flycatcher and coal tit.

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai a 2003-as esztendő januárjában elkészítettek 160 darab B típusú énekesmadár odút. Ezt követően 40 db-os odútelepek kerültek kialakításra négy különböző erdei élőhelyen: lucfenyvesben (1), ártéri erdőben (2), bükkösben (3) és vegyes fafajú és korú erdő szegélyében (4). Így a számozott odúk ellenőrzésével a különböző erdőtípusok az odúk elfoglalási eredményei alapján összehasonlíthatóak. Az első ellenőrzések, amelyek május második felében voltak, az alábbi eredményeket adták:

Hely	Sikeres költések száma	Sikertelen költések, ill. üres odúk száma	Nincs adat
Lucos	22	18	-
Ártéri erdő	13	15	12
Bükkös	28	12	-
Elegyes erdő	23	17	1

Az eredmények tanulmányozásához megjegyzésként hozzáfűzöm, hogy az ártéri erdőben a nagy számú sikertelen költés nagyrészt az odúkban talált moha alapot takarja. Ez annak a következménye, hogy az odúk egymástól túl kicsi

távolságra kerültek kihelyezésre, és így egy revíren belül a több alpból csak egyben valósított meg költést a pár. Ezen tapasztalatok alapján a telep átrendezése szükségszerű, az eredményesebb költés érdekében. Az alábbi táblázat az ellenőrzés során meggyűrűzött, fészekben talált fiókák számát tartalmazza.

	Széncinege (<i>Parus major</i>)			Kék cinege (<i>P. caeruleus</i>)			Örvös légykapó (<i>Ficedula albicollis</i>)			Fenyves cinege (<i>P. ater</i>)		
	fióka	odú	átlag	fióka	odú	átlag	fióka	odú	átlag	fióka	odú	átlag
1	28	3	9,3	7	1	7	-	-	-	-	-	-
2	45	4	11,3	26	2	13	-	-	-	-	-	-
3	116	12	9,7	57	6	9,5	6	1	6	-	-	-
4	128	12	10,7	35	3	11,7	-	-	-	18	2	9

Az idei költés rekord eredményei: a széncinegékénél 4 fészekaljban 13 pld, 1 fészekaljban 14 pld és 1 esetben 18 db tojás, a kék cinegékénél 2 fészekaljban 13 pld, 2 fészekaljban 14 pld és 1 esetben 18 db tojás volt

A 160 db „énekes”-odún kívül 50 db kuvik és 50 db szalakóta odú került kihelyezésre. A kuvikodúk zömmel gyümölcsösök, kaszált rétek közelében, a szalakótaodúk pedig fás legelők öreg tölgyeire, vadkörtefáira kerültek felhelyezésre. A kuvikodúk bizonyultak eredményesebbnek, 33-at foglaltak el, bár kuvik egyben sem költött, de széncinege 13-ban, mezei veréb (*Passer montanus*) 4-ben és seregély (*Sturnus vulgaris*) 16-ban nevelt fiókákat. A kuvikodúk kihelyezése tél végén történt, ezért a következő években várhatóan nagyobb sikerrel foglalhatják el őket a kistermetű baglyok (kuvik, füleskuvik). A szalakótaodúk közül egyben sem találtunk fészkelést, néhányban azonban fészekkezdemény, ill. fészekanyag törmelék volt fellelhető.

Odútelepítés a Haraszti erdőben

Fehér István

9662 Tompaládony, Kossuth u. 2.

I. Fehér: Nest-boxes in Haraszti Forest

38 new nest-boxes were placed out in the forest, which is about 30 years old. 24 of them were occupied, 6 by great tits and 18 by blue tits.

Az 1998-ban elkezdett odútelepítés felújítása céljából idén tavasszal 38 eternitodút helyeztem ki a Nemesládony határában lévő Haraszti erdőben. A korábbi odútelepeket idős faállományokban alakítottam ki. Ezeket az erdőrészteteket tarvágással letermelték, ezért vált szükségessé a harminc év körüli erdőkben új

odútelepeket létrehozni. A fafajok között a tölgyfajok dominálnak, a vadcserezsnye és az erdei fenyő elszórtan fordul elő. Az erdőben sűrű cserjeszint alakult ki. Három odútelepet hoztam létre, melyeket kétszer ellenőriztem a költési időszakban. Az ellenőrzések során kiderült, hogy csak széncinegék (*Parus major*) és kék cinegék (*Parus caeruleus*) költöttek az odúban. A 38 kihelyezett odúból 24-ben volt költés. A kék cinegék hat odút, a széncinegék tizennyolcat foglaltak el. A kék cinegék költéséből egy, a széncinegék esetében hat párnak volt sikertelen költése, melynek okát nem tudtam megállapítani. A széncinegék fészkenkénti tojósszáma 8-12 volt, a kirepült fiókaszám 6 és 11 között alakult. A kék cinegéknél 6-10 tojást számoltam egy-egy fészekben, a kirepült fiókaszám 6-9 volt. A másodköltéseket nem ellenőriztem.

Az alpesi gőte (*Triturus alpestris*) Vas megyében

Dankovics Róbert

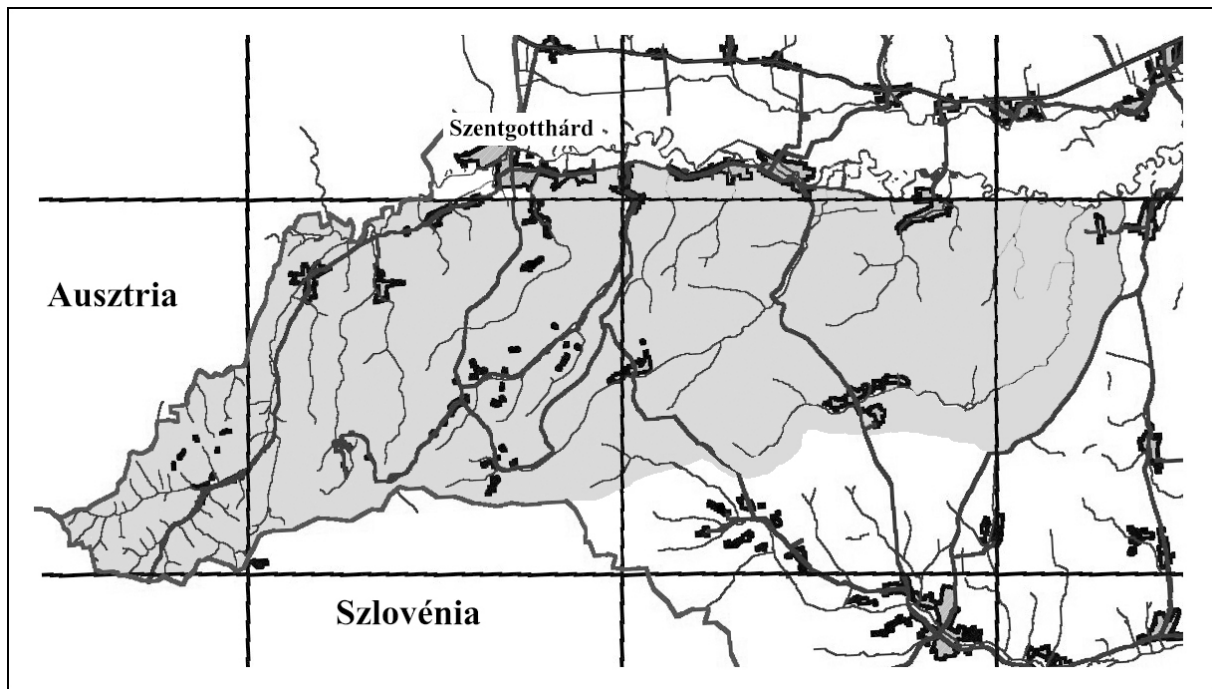
9721 Gencsapáti, Ady E.u.49.

R. Dankovics: The newt *Triturus alpestris* in Vas County

Its presently known range in Hungary is south of the river Rába, in the Őrség-Vendvidék area (fig.1.) Reproduction sites are almost exclusively rainwater puddles. Due to a decrease in precipitation in recent years, the population was expected to shrink, but only higher density and concentration in the reproduction sites have been observed. The table shows the number of puddles and the maximum of observed individuals. The Őrség NP have established a few artificial puddles to help reproduction.

Az alpesi gőte, ahogy azt neve is sugallja, hazánkban hegy és dombvidékek lakója. A történelmi Magyarország területén, az országot körülölelő hegységekben nem számított ritka kételtűnek, így az ország középső területein nem is nagyon keresték a korai faunakutatók. Magyarország jelenlegi területén, először a Bakonyban figyelték meg, alig hetven éve. Az azóta eltelt évtizedek alatt kimutatták a Mátrában, a Bükkben, a Zemplénben, valamint a Nyugat-Dunántúlon. Vas megyében a leggyakrabban őrségi előfordulásáról olvashatunk, azonban ha igazán pontosak akarunk lenni, a faj elterjedési területeként elsősorban a Vendvidéket kell megjelölni. Szabó István és Dely Olivér György már 1968-ban megtalálták a fajt Szakonyfalu térségében. Dely, a Magyar Természettudományi Múzeum Állattárában őrzött példányok tanúsága szerint, be is sorolta az általa leírt *Triturus alpestris bakonyensis* Dely 1963 alfajnak a gyűjtött egyedeket. Meg kell azonban jegyezni, hogy a

nemzetközi szakmai közösség nem fogadja el a Dely által leírt alpesi gőte alfajokat, így a vendvidéki példányok, az érvényes nevezéktan szerint, az alapfajt, a *Triturus alpestris alpestris* (Laurenti, 1768) képviselik. Az előfordulás első irodalmi ismertetése azonban később, Varga László és Mészáros Béla megfigyeléseit közli Felsőszölnökről és Szakonyfaluból. A jelenleg ismert elterjedése a Rábától délre, mintegy tíz kilométer széles sávban húzódik Ausztria és Szlovénia felől a Lugospatak völgyéig. (1. ábra) A leírt területen, a Szentgotthárd, Farkasfa, Orfalu vonaltól nyugatra a faj gyakori, ettől keletre ritkábban fordul elő.

1. ábra. Az alpesi gőte (*Triturus alpestris*) elterjedése az Órségben és a Vendvidéken, UTM 10x10 km térképen megjelenítve

Elterjedési területén, amely Európa középső és nyugati felére korlátozódik, a tengerszinttől 3000 m magasságig kimutatható, így szinte biztosan állíthatjuk, hogy a klimatikus viszonyok a meghatározóak a faj számára. A Vendvidék csapadékos éghajlata, hűvös klímája, sok időszakos vízállást hozott létre, amelyek a vegetációs időszakban folyamatosan megtartották vizüket, így kitűnő szaporodóhelyet biztosítottak egyes kétéltűeknek, mint az alpesi gőte és a sárgahasú unka (*Bombina variegata*). A Vendvidéken, e két faj szaporodóhelye szinte kizárólag esővizes pocsolyákban található. A petékből kibújó gőtelárvákat itt nem veszélyeztetik a halak, és bár így is sok ragadozó – szitakötő lárvák, vízi siklók, csíkbogár lárvák, stb. – tizedeli állományukat, mégis nagyobb a túlélési valószínűségük, mint egy halakkal tele tóban. E pocsolyákban gyorsan felszaporodnak a gőtelárvák táplálékállatai, az

ágascsapú rákok, szúnyog és más rovarlárvák, egyes féregfajok. Az átalakult fiatal gőtéek szeptember, október hónapok folyamán, az ivarérett példányok korábban, már júniusban elhagyják a vizet és ivarérettségük eléréséig - három éves korig - illetve a következő szaporodási időszakig szárazföldi életet élnek. Valószínűleg a szárazföldön töltött időszak - a megfelelő szaporodóhelyek megléte mellett - szintén nagyon fontos e faj fennmaradása szempontjából adott területen. A szárazföldi alakok hűvös, párás viszonyok között, elsősorban éjszaka mozognak és táplálkoznak.

Amennyiben csökken az elterjedési területen a csapadék mennyisége, szárazabb és melegebb lesz a klíma, várhatóan az alpesi gőte egyedszáma is csökkenni fog, esetleg el is tűnik addigi élőhelyéről. A Vendvidéken, a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer keretei között, 2001 évtől indult vizsgálatok, ezideig nem támasztják alá ezt a feltételezést. A szárazság hatására megcsappant időszakos vizekben az egyedszám egyértelmű csökkenése helyett a szaporodóhelyeken történő koncentrálódás volt megfigyelhető a három év során.

Év	Pocsolyák száma	Észlelt maximális egyedszám
2001	27	64
2002	13	34
2003	8	74

Az időszakos vízállások száma a szakonyfalui mintavételi területen és az alpesi gőte egy mintavétel során észlelt maximális egyedszám adatai, 2001-2003 között.

Az Őrség Nemzeti Park, az aszály okozta szaporodóhely vesztés csökkentése érdekében, 2002-ben több mesterséges vízállást, "tókát", hozott létre. Az első év tapasztalata alapján az alpesi, a pettyes (*Triturus vulgaris*), az alpesi tarajos gőte (*Triturus carnifex*), valamint a sárgahasú unkáék is elfoglalták az új, vagy felújított szaporodóhelyeket. Amennyiben a területre jellemző tókák a magánházak környékén is újraélednének, bizton remélhetnénk, fennmarad az Őrség Nemzeti Parkban hazánk egyik legritkább gőtéje, s mellette több hasonló igényű élőlény is.

Zöld levelibéka (*Hyla arborea*)

Adatok a Tömördi Madárvárta környékének pókfaunájához II. A talajlakó pókfauna (Araneae) felmérése négy növénytársulásban (1999-2002)

Szinetár Csaba – Eichardt János

Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.
e-mail: szcsaba@deimos.bdtf.hu; ejanek@freemail.hu

Cs. Szinetár, J. Eichardt: Data on the Spider Fauna around the Tömörd Ringigng Station (Part II.) -- Surveying Soil Spiders in Four Biotops

As a part of the complex zoological survey of the area, experiments have been carried out since 1999 to get representative and comparable samples. The first table shows the four different biotops: turkey oak – sessile oak woods, hawthorn – blackthorn scrub, hay meadow and sweetgrass. The dates of the experiments, the number of individuals and species are shown. The experiments revealed some rarities: *Panamomops affinis*, *Palludiphantes alutacius*, *Pardosa maisa*, *Neottiura suaveolens*. The four biotops differ considerably in spider species as illustrated in the second table. The five most common species are shown for each biotop, with their relative frequency. The area is very rich, due to varied habitat composition and the naturalness of the site.

A tömördi Nagy-tó és környékének komplex zoológiai felmérésének részeként 1999-től kezdődően történnek talajzoológiai vizsgálatok. Ezeknek a gyűjtéseknek elsődleges az a célja, hogy a gerinctelen zoológiai szempontból csaknem teljesen ismeretlen élőhely-együttesről minél szélesebb körű alapinformációkat kapjunk. Az adatgyűjtések évről - évre egy-egy kiválasztott növénytársulásban történnek azonos tavaszi időszakban, azonos módszerrel (Barber-féle talajcsapda), azonos gyűjtési ráfordítással (30-30 csapda, két-két hetes időtartamú üzemeltetés). E gyűjtések eredményeképpen a madárvárta területére jellemző élőhely-típusok faunájáról kellően reprezentatív és összehasonlításokra is alkalmas mintavételekhez jutunk. A talajfauna felmérésére irányuló gyűjtések pontos időpontjait, az eddig felmért növénytársulásokat, valamint a számszerű fogási adatokat az 1. táblázatban foglaltuk össze.

A négy élőhelyen összesen 76 faj 2320 egyede került elő. Két faj esetében nem rendelkezünk korábbi előfordulási adatokkal Magyarország jelenlegi területére vonatkozóan:

Panamomops affinis, (MILLER & KRATOCHVIL 1939)

Palludiphantes alutacius SIMON 1884

Mindkét fajt a cseres-tölgyesben fogtuk. Ökológiájukat tekintve tipikus avarlakó erdei fajok. A közelmúltban az Őrségben végzett vizsgálataink során szintén előkerültek.

1. táblázat A Tömördi madárvárta körzetében vizsgált növénytársulások, a talajcsapdázások időpontjai, valamint a pókok fogásának számszerű adatai (egyed-, és fajszám)

	Növénytársulás	Gyűjtési időszak	Egyedszám	Fajszám
1	Cseres-tölgyes <i>Quercetum petraeae-cerris</i> , Soó 1963	99. 04. 30.- 05. 17.	228	24
2	Töviskés <i>Pruno spinosae-Crataegetur</i> Soó 1927	00. 04. 27.- 05. 15.	328	35
3	Kaszálórét <i>(Anthoxantho-Agrostietum</i> , JURKO 1969	01. 05. 05.- 05. 21.	448	31
4	Harmatkásás <i>Glycerietum maximae</i> , HUECK 1931	02. 05. 04.- 05. 22.	1316	26
Σ		1999-2002.	Σ e.szám: 2320	Σ fajszám: 76

Két további faj előfordulását érdemes még kiemelni. A *Pardosa maisa*-t (HIPPA és MANNILA, 1982) csupán 2001-ben került fel a faunalistánkra. Láprétekre jellemző ritka farkaspók faj. A *Neottiura suaveolens*-t (SIMON, 1879), mely a kaszálórétről került elő szintén ritkaságnak számít Magyarországon.

Az egyes növénytársulások eltérő környezeti adottságaival, valamint a talajlakó pókok eltérő ökológiai igényeivel magyarázható, hogy a négy vizsgált társulás talajlakó faunája élesen elkülönül egymástól. Jól szemlélteti ezt a 2. táblázat, melyben minden társulás esetében az öt leggyakoribb talajlakó pókfajt tüntettük fel, azok relatív gyakorisági értékének megadásával. Jól látható, hogy csupán a hasonló környezeti adottságokkal rendelkező cseres tölgyesnek, valamint a töviskésnek voltak közös fajai a leggyakoribb pókok figyelembevételkor. A két füves élőhely esetében más talajlakó pókok jellemzőek, mint az árnyékolt, fás élőhelyeken, sőt a két füves élőhely eltérő talajfelszíni mikroklímátikus adottságai következtében ezek is teljesen eltérő talajfelszíni pókegyüttessel rendelkeznek.

A vizsgálatunk részletes eredményeit Eichardt János egyetemi diplomamunkája tartalmazza (A talajlakó pókok (Araneae) faunisztikai és ökológiai vizsgálata Tömördön (1999-2002). PTE TTK, Biológiai Intézet Könyvtára, pp. 30.)

2. táblázat. A tömördi madárvárta területének jellemző talajlakó pókjai. A négy vizsgált növénytársulás 5-5 leggyakoribb pókfaja és azok relatív gyakorisági értéke

Fajnév	Cseres-tölgyes	Töviskés	Kaszálórét	Harmatkásás
<i>Pardosa alacris</i>	0.46	0.24	0	0
<i>Apostenus fuscus</i>	0.15	0.018	0	0
<i>Diplocephalus picinus</i>	0.070	0.31	0	0
<i>Coelotes inermis</i>	0.05	0	0	0
<i>Lepthyphantes flavipes</i>	0.018	0.08	0	0
<i>Aulonia albimana</i>	0	0.018	0	0
<i>Pardosa prativaga</i>	0	0	0.45	0
<i>Zelotes lutetianus</i>	0	0	0.06	0
<i>Zora spinimana</i>	0	0	0.04	0
<i>Pardosa palludicola</i>	0	0	0.04	0
<i>Thanatus striatus</i>	0	0	0.015	0
<i>Alopecosa pulverulenta</i>	0	0	0	0.39
<i>Alopecosa cuneata</i>	0	0	0	0.06
<i>Xysticus lineatus</i>	0	0	0	0.05
<i>Pardosa riparia</i>	0	0	0	0.05
<i>Euophrys flavomaculata</i>	0	0	0	0.05

Az eddigi eredmények összegzéseként megállapítható, hogy a talajlakó pókok esetében is igazolódott a tömördi terület kiemelkedő fajgazdagsága, melyet egyrészt, a rendkívül változatos élőhely-együttes, másrészt a viszonylag jó természetességi állapot magyarázhat.

Újabb adatok az Őrség denevérfaunájához

Szatyor Miklós

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Őrszentpéter, Siskaszer 26/a

M. Satyor: New data on the bats of the Őrség NP

The author lists the bat species, the places of occurrence, the number of observed individuals, dates and the method of observation (V: visual, H: net catch, D: sound detector) in the table. As a result of improved research, new species have been found. It should be examined in the future whether the Rába Washland serves as a feeding site for the *Miniopterus schreibersii* bats of a nearby colony in Slovenia.

A kevés denevérfaunisztikai ismeret és az Őrségi Tájvédelmi Körzet nemzeti parkká alakítása tette szükségessé az újabb kutatásokat az 1990-es években. Ezek FEHÉR CSABA ENDRE nevéhez kötődnek (ld. a Cinege 1996. évi számát – a szerk.).

Az Őrségi Nemzeti Park területén a faunisztikai adatok bővítése érdekében folytattunk vizsgálatokat. A denevérkutatásban használatos módszerek mindegyikét alkalmaztuk. Hálós befogásnál 7 és 10 méter hosszú, 2 méter magas függőhálót használtunk. Az ultrahang rögzítését PETTERSSON D240x detektorral és egy SONY TCD-D8 DAT magnóval végeztük. A hangok analizálása BATSOUND 3.1 szoftver segítségével történt. A nemzeti park területéről korábban ismert épületlakó kolóniákat egy alkalommal júliusban ellenőriztük. Vizsgálataink eredményeként előkerültek az Őrségi faunára nézve új fajok, illetve a már ismert fajok újabb területekről. (V: vizuális megfigyelés, H: hálós befogás, D: detektoros hanghatározás)

<i>Myotis myotis</i> - közönséges denevér			
Rába-folyó Rábagyarmat	-	2003. 05. 18	D
Szentgotthárd, róm. Katolikus templom	40 pd	2003. 07. 21	V
Kondorfa katolikus templom	8 pd	2003. 07. 01.	V
Felsőmarác, róm. katolikus templom	1 pd		V

<i>Myotis mystacinus</i> – bajuszos denevér			
Őrszentpéter-Keserűszer, Zala átfolyás	1 pd	2003. 05. 27	H

<i>Myotis brandtii</i> – brandt denevér			
Szalafő-Pityerszer, tóka mellett	1 pd	2003. 06. 29.	H

<i>Myotis nattereri</i> – horgasszőrű denevér			
Szalafő-Pityerszer, tóka mellett	1 pd	2003. 06. 14.	H
Szalafő-Pityerszer, tóka mellett	2 pd	2003. 06. 29.	H

<i>Eptesicus serotinus</i> – kései denevér			
Őriszentpéter-Galamboszer	1 pd	2003. 04. 28.	D
Rábagyarmat, Rába-folyó		2003. 05. 18.	D
Felsőszölnök, róm. Katolikus templom	1 pd	2003. 07. 21.	V
Felsőmarác, róm. katolikus templom			V
Csörötnek, kavicsbánya tavak		2003. 07. 29.	D

<i>Nyctalus leisleri</i> – szőröskarú denevér			
Rábagyarmat, Rába-folyó	-	2003. 06. ?	D
Csörötnek, kavicsbánya tavak	-	2003. 09. 04.	D

<i>Nyctalus noctula</i> – korai denevér			
Rábagyarmat, Rába-folyó		2003. 05. 18.	D
Őriszentpéter-Keserűszer, Zala átfolyás	6 pd	2003. 05. 27.	H
Csörötnek, kavicsbánya tavak		2003. 07. 29.	D
Őriszentpéter-Siskaszer	1 pd	2003. 09. 01.	V
Csörötnek, kavicsbánya tavak		2003. 09. 04.	D

<i>Plecotus austriacus</i> – szürke hosszúfülű-denevér			
Szalafő-Pityerszer, tóka mellett	3 pd	2003. 06. 14.	H
Felsőszölnök, róm. katolikus templom	8 pd	2003. 07. 21.	V

<i>Pipistrellus kuhlii</i> - fehérszélű denevér			
Szalafő-Pityerszer, tóka mellett	1 pd	2003. 06. 14.	H

<i>Pipistrellus nathusii</i> – durvavitorlájú denevér			
Csörötnek, kavicsbánya tavak	-	2003. 07. 29.	D
Csörötnek, kavicsbánya tavak	-	2003. 09. 04.	D

<i>Pipistrellus pipistrellus</i> – törpedenevér			
Csörötnek, kavicsbánya tavak	-	2003. 07. 29.	D
Csörötnek, kavicsbánya tavak	-	2003. 09. 04.	D

<i>Miniopterus schreibersii</i> – hosszúszárnyú denevér			
Csörötnek, kavicsbánya tavak		2003. 09. 04.	D

A kutatásaink és a vizsgálati módszerek kibővítése eredményeként újabb fajok kerültek elő a területről. A brandt denevér (*Myotis brandti*) nem tartozik a gyakori denevérfajok közé, hegy- és dombvidéki területeken öreg állományú erdőkben találkozhatunk vele. A törpedenevér (*Pipistrellus pipistrellus*) gyakori előfordulású,

előkerülése várható volt. A szőröskarú denevér a ritka fajok közé tartozik, élőhely-minősítési szempontból indikátor fajként lehet említeni, így előfordulása jó eredmény. A durvavitorlájú denevér (*Pipistrellus nathusii*) vizes területekhez kötődik, eddigi adatai a Rába folyó környékéről származnak, gyakori faj. Faunisztikai szempontból kiemelkedő a fehérszélű denevér (*Pipistrellus kuhlii*) első élő példányának kézrekerülése a területről. Ez a faj 1993-ban került elő először Magyarországon, azóta folyamatosan terjeszkedik, és az ország különböző pontjain tűnik föl. Hasonló jelentőségű a hosszúszárnyú denevér (*Miniopterus schreibersii*) megkerülése. Ez kimondottan hegyvidéki faj, barlangokhoz és bányavágatokhoz kötődik. Szlovéniában Grad város várának pincéjében található a legközelebbi ismert kolónia. Ez légvonalban kb. 20 kilométert jelent, ami a jól repülő hosszúszárnyú denevéreknek nem távolság. Az előfordulási adat szeptemberi, amikor nászidőszak van, ilyenkor a denevérek amúgy is nagyobb területet járnak be. Az sem kizárt, hogy a Rába ártér állandó táplálkozó helyül szolgál a hosszúszárnyú denevéreknek. Ezeket a kérdéseket csak további vizsgálatokkal tisztázhatjuk.

A tarka sáfrány (*Crocus reticulatus*) előfordulása és további adatok a Répce-sík és észak Vas megye flórájának ismeretéhez

Keszei Balázs

9730 Kőszeg, Hunyadi u. 10., e-mail: keszei@server.jurisich-koszeg.sulinet.hu

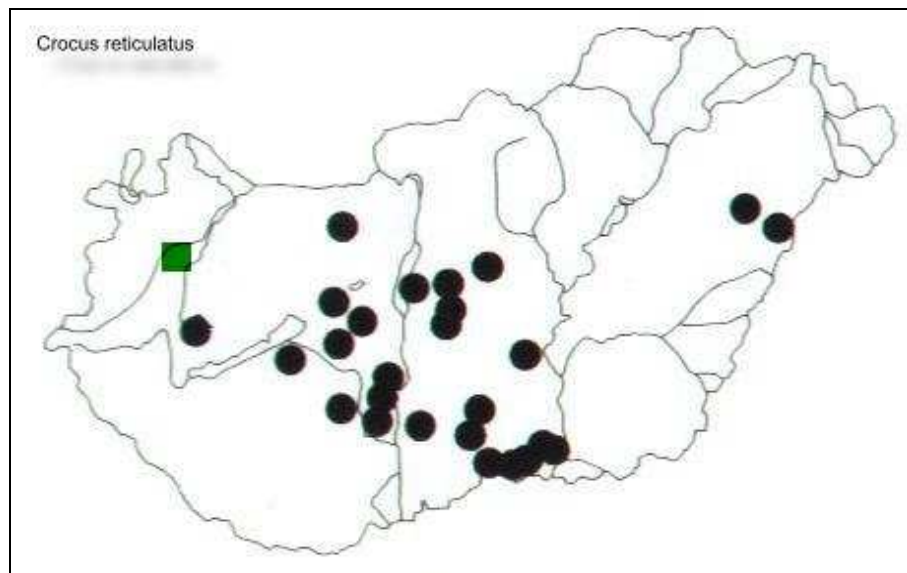
B. Keszei: Occurrence of the *Crocus reticulatus* and Further Data on the Flora of the Répce-Plain and Northern Vas County

Finding the *Crocus reticulatus* in Vas county is special because it is the most north-western occurrence in Hungary. It was first described in our county in 2001 and found again in 2003. In the second part of the article the author supplements his earlier data on the flora of Vas county.

Bokor Rudolf csákánydoroszlói tanár úr 2001-ben – miközben tavaszi hérics termőhelyeket keresett – igen érdekes felfedezést tett. Tarka sáfrányt (*Crocus reticulatus* STEV. EX ADAM) talált *Kenyeri* és *Vönöck* falvak között (BOKOR R. ex verb. 2003). Ezek a falvak Vas megye északkeleti részében találhatóak, a tarka sáfrány pedig eddigi ismereteink alapján megyénkben még sohasem került leírásra.

2003. március 16-án ismét sikerült felelni a növény a két falu között a „Kemenes-fennsíkon” található akácosban illetve árokparton.

Magyarország mai területén öt, tavasszal virágzó sáfrány faj él. A fehér sáfrány (*Crocus albiflorus* KIT.), a kárpáti sáfrány (*Crocus heuffelianus* HERB.), és a halvány sáfrány (*Crocus vittatus* SCHLOSS. & VUKIT.) főként hegyvidéki növények, a Kárpát-medence alacsonyabb régióiba folyók közvetítésével kerültek (Kőszeg; Magosliget, Garbolc, Tarpa; Pápasalamon). Az illír sáfrány (*Crocus tomasinianus* HERB.) csak a Tolna megyei Gyulaj község mellett fordul, eredetét tekintve ma is homály fedi. A tarka sáfrány (*Crocus reticulatus* STEV. EX ADAM syn: *Crocus variegatus* HOPPE ET HORNSCH.) hazánkban a Mezőföldön, a dél-Alföldön fordul elő. A Vas megyei lelőhely azért különleges, mert a legészaknyugatibb előfordulás Magyarországon.

A további adatok közlésével ezen referátumot a korábban megjelent írások kiegészítésének szánom.

Florisztikai adatok

Jelmagyarázat: A: Arrabonicum (Kisalföld flórajárás), C: Castriferreicum (Alpokalja flórajárás), KEF kód: A közép-európai flóratérképezésben használt jelölés.

Sorszám (SIMON 2000) fajnév (**védett**) (magyarul) - (KEF) flórajárás: lelőhely

49. **Ranunculus illyricus** L. (selymes boglárka) – (8668.4) A: Vönöck, út menti árokparton, 5-10 tő

168. *Aphanes arvensis* Scop. (nagy ugarpalástfű) – (8667.2) A: Uraiújfalu (Szentivánfa), a falutól délre eső mészműves szántókon, ritka
218. *Sedum spurium* M. B. (kaukázusi varjúháj) - A: Vönöck és Kenyeri között, út menti árokparton, elvadult
249. *Sarothamnus scoparius* (L.) Wimm. (seprűzanót) - (8567.3) C: Iván, Vizta majortól nyugatra levő száraz gyepekben nem ritka
283. *Trifolium fragiferum* L. (eperhere) – (8567.3) C: Iván, Keréktó szikesedő talajain
317. *Galega officinalis* L. (kecskeruta) – (8667.2) A: Vasegerszeg (Pusztatapaszfa), a Kőrös patak partján
417. *Myriophyllum spicatum* L. (füzéres süllőhínár) – (8568.3) A: Répcelak és Csánig között a Répcében
605. *Malva alcea* L. (érdes mályva) – (8665.1) C: Kőszeg, Alsórétek útjai mentén ritkán előforduló faj
684. ***Gentiana pneumonanthe*** L. (kornistárnics) - C: Iván, Keréktó, kékperjés lápréten 100-200 tő
721. *Nonea pulla* (L.) DC. (apácavirág) - (8567.3) C: Iván és Simaság között, szántóterületek mezsgyéin
749. *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb. (kalincaínfű) – (8667.2) A: Jákfa, Kőrös patakot követő rétek és szántók mezsgyéin
1053. *Arabis glabra* (L.) Bernh. (toronyszál) - (8668.4) A: Vönöck és Kenyeri között út menti árokparton
1155. *Jasione montana* L. (kékcsillag) - (8567.3) C: Iván, Vizta majortól nyugatra levő száraz gyepekben
1174. ***Crocus reticulatus*** Stev. (tarka sáfrány) – (8668.4) A: Vönöck, út menti árokparton illetve akácosban 500-1000 tő
1278. *Echinops sphaerocephalus* L. (fehér szamárkönyér) – (8567.3) A: Sajoskál, 84-es főút mentén
1540. *Atriplex sagittata* Borkh. (fényes laboda) – (8664.4) C: Bozsok, a határátkelőhöz vezető út mentén
1587. *Anagallis femina* Mill. (kék ticszem) – (8667.2) A: Jákfa, Kőrös patakot követő rétek és szántók mezsgyéin
1722. *Allium scorodoprasum* L. ssp. *rotundum* (L.) Stearn (ereszes hagyma) – (8566.3) C: Csepreg-Lócs mellékút mentén a vasúttól nyugatra
1750. *Ornithogalum kochii* Parl. (pusztai madártej) - (8668.4) A: Vönöck, út menti akácosokban gyakori
1814. ***Epipactis palustris*** (L.) Crantz (mocsári nőszőfű) - (8567.3) C: Iván, Keréktó, Kócsod patak mentén 50-100 tő
1845. ***Orchis morio*** L. (agárkosbor) - (8567.3) C: Iván, Vizta majortól nyugatra levő száraz gyepekben 200-300 tő
1968. *Carex melanostachya* Willd. (bókoló sás) – (8567.3) C: Iván, Keréktó, árokpartok magassásosaiban
- Eragrostis cilianensis* (All.) F. C. Hubbard (nagy tőtippán) – (8668.4) C: Kissomlyó belterületén, árokparton

Vas megye ritka iszapnövényei

Mesterházy Attila

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, 9941 Óriszentpéter, Siskaszer 26/A

A. Mesterházy: Rare Mud Plants in Vas County

The original habitats of mud-plants have mostly disappeared as a result of the regulation of river beds and melioration. Today they are usually found in artificial biotops. The author describes the sites of the plants in our county and lists his own data.

Az iszapnövények eredetileg a folyók hullámtereinek előtéseiben, holtágak iszapos partján, patakok kavicszátonyain találták meg életfeltételeiket. Egyéves, rövid életű növények, melyek a konkurenciát rosszul tűrik, és a pionír felszíneken később megtelepedő évelő növények kiszorítják őket. Magjuk hosszú ideig életképes, mivel néha évtizedeket kell várniuk arra, hogy termőhelyeiken a tartós vízborítás újra csupasz iszapfelszíneket alakítson ki. Eredeti élőhelyeiket a folyószabályozások és a meliorációs tevékenységek már jórészt megszüntették, így ma főleg mesterségesen létrejött termőhelyeken (leeresztett halastavakon, földutak keréknyomaiban) találjuk őket. Megyénkben jellegzetes élőhelyei az agyagos - kavicsos, rossz vízgazdálkodású szántók, ahol gyakran alakulnak ki vízállások. Sajnos ezeket a gyenge termőképességű területeket egyre inkább parlagoltatják vagy faültetvényeket alakítanak ki rajtuk, megszüntetve ezzel az iszapnövények életfeltételeit. A jelen cikkemben bemutatom a megyénkben eddig talált, ritkának tartott iszapnövényeket és néhány fajnál saját idej adataimmal (SA) is megerősítem mai előfordulásukat. A vastag betűvel szedett fajok hazánkban védettek.

***Ludwigia palustris* (tóalma)**

Hazánkban a somogyi láperdők kiszáradó semlyékeiben él. Megyénkből Alsóújlak (Rába holtág), Nagymizdó, Kám (Csörnóc part) térségéből vannak félévszázados adatai. (SA) Nádasd Csörnóc híd mellett, a kiszélesített patak partján tömeges.

***Lindernia procumbens* (heverő iszapfű)**

Nyugat-Európában veszélyeztetett faj, melynek a Tiszántúlon még nagy állományai vannak. Régi adatai Vas megyéből a tömördi Nagy tóról és a Rába mellől vannak. A 90-es évek elején Farkas Sándor találta a Jeli arborétum leeresztett tavában. A közelmúltban Vidéki Róbert bukkant rá a felsőcsatári zöldpala bánya tócsájában egy tőre. Valószínűleg a Rába menti kavicsbányákban is megtalálható. (SA) Hegyhátszentjakab: Vadása - tó partján 8 tő

***Elatine alsinastrum* (pocsolyalátonya)**

Magyarország leggyakoribb látonyafaja a pocsolyalátonya. Elsősorban az Alföldön fordul elő nagy egyedszámban, a Nyugat - Dunántúlon elég ritka. Pár éve Keszei Balázs talált néhány példányt Vámoscsalád mellett, egy kavicsgödörben. Valószínű, hogy a Vasi dombvidék felhagyott kavicsbányáinak mélyedéseiben több helyen megtalálható.

***Montia fontana* (forrásfű)**

Ez a védett faj valószínűleg gyakoribb, mint ahogy sejtjük. Jellegzetes élőhelyei a sovány, kavicsos talajú nedves szántók a Vasi dombvidéken (Iván), Kemenesháton (Szemenye), Hegyháton és az Őrségben. Néhol még a vegyszerezett gabonavetésekben is tömeges, és szinte gyepeket alkot a kultúrnövény alatt. (SA) Őrimagyarósd, Viszák, Katafa, Nádasd nedves talajú gabonavetéseiben tömeges

Centunculus minimus (centike)

Hazánkban a Belső-Somogyban szórványos, azonkívül csak a Nyugat-Dunántúlról ismert. Jelenleg Vas megyéből csak az Őrségből és a Vendvidékről vannak adatai. Elsősorban kiszáradó keréknyomokban találjuk, de vaddisznótúrásokban is előfordul. A forrásfűnél jóval ritkább növény, érdekes, hogy ennek ellenére az előző faj a védett. (SA) Kondorfa: keréknyomban 2 tő, Szalafő: erdészeti rakodó keréknyomaiban 2 tő, Farkasfa Zsilavec: keréknyomban 15-20 tő

Eleocharis ovata (tojásdad csetkása)

Észak Alföldön és a Somogyban nagy állományai találhatóak, de az országban másutt ritka. (SA) Hegyhátszentjakab: Vadása tó partján tömeges, Szőce: láprét vaddisznótúrásokban kb. 50 tő, Katafa: kavicsbánya tócsáiban 15 tő, Szalafő: erdészeti rakodón kb. 150-200 tő, Felsőcsatár: Zöldpalabánya tócsáiban 16 tő

***Eleocharis carniolica* (sűrű csetkása)**

Kis elterjedésű faj, melynek hazánkban valószínűleg a Vendvidéken található a legnagyobb állományai. Elsősorban az erdészeti utak keréknyomainak vízállásaiban bukkanhatunk rá, valamint dagonyákban is előfordulhat. Az Őrségben már ritkább, itt inkább az előző faj váltja fel. (SA) Szalafő: határsáv tócsáiban kb. 70 tő, Szalafő: Őserdő mellett keréknyomban kb. 20 tő, Kercaszomoroc: Métényi rét felé vezető út keréknyomaiban kb. 50 tő, Farkasfa: Fekete tó mellett keréknyomban 20-30 tő, Kondorfa: keréknyomban 18 tő

Isolepis setacea (kasika kása)

Magyarország nyugati területének szórványos iszapnövénye volt, de már közel 50 éve nincs adata az országból. (SA) Egyik klasszikus előfordulási helyén, Kőszegen a Gyöngyös-patak kavicszátonyán (Nemezgyár felett) találtam egyetlen példányát. Ugyanitt a századelőn Waisbecker Antal talált 3 tövet.

Vas megyéből régen közölt, de újabban meg nem talált iszapnövények:

***Radiola linoidea* (cseplén)**

Somogyból és az Őrségből vannak régi adatai. Pócs Tamás találta az 50-es években Szőce és Őrimagyarósd közti bakhátas szántókon. Ezek a bakhátas szántók már a múlté (helyét fenyőültetvények foglalják el) és a növényt azóta sem sikerült megtalálni. Ennek ellenére még a friss szakirodalmak is említik a cseplenes társulást az Őrségből. Csapadékosabb években érdemes lenne keresni Őrimagyarósd - Viszák közti nedves szántókon, ahol kísérőnövényei (*Montia fontana*, *Hypericum humifusum*) még ma is megtalálhatók.

Veronica acinifolia (csomborlevelű veronika)

Kevésbé ismert iszapnövény. A környező országokban veszélyeztetett Vörös Listás faj. Vas megyében régebben több helyen is találták (Ják, Dávidháza, Alsórönök) extenzív nedves szántókon, de ezeket az előfordulásokat később nem sikerült megerősíteni. Jelenleg az országban sincs aktuális adata.

Juncus capitatus (fejecsés szittyó)

Hazánkban alkalmi megtelepedő növény, csak néhány helyen észlelték (Nyírség, Somogy). Az Őrségben a cseplénnel együtt találta Pócs Tamás a Szőce és Őrimagyarósd közötti szántókon. Valószínűleg a fenyőtelepítést ez a faj sem élte túl.

Juncus tenageia (iszapszittyó)

Nyugat-Magyarország belvizes területeinek nehezen észrevehető növénye. Vas megyéből több mint százéves adatok ismertek (tömördi Nagy-tó, Szentléránt). A közelmúltban Somogyban több helyen is megtalálták.

Pycerus flavescens (sárgapalka)

Korábban ez a faj elterjedt volt Magyarországon, de ma már visszaszorulóban van. Jelenleg csak néhány aktuális adata van az országból. Vas megyében Csákánydoroszló mellett a Rába árterén találta Jeanplong József a 70-es években, azóta nem került elő. A Rába zátonyain, kavicsbányáiban megléte még ma is valószínűsíthető.

KRÓNIKA

Megemlékezések Molnár Lajos születésének 150. és Csaba József születésének 100. évfordulója alkalmából

Gyurácz József

Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.
e-mail: gyjozsi@deimos.bdtf.hu

J. Gyurácz: Commemorations on the 150th Anniversary of Lajos Molnár's Birth and on the 100th Anniversary of József Csaba's Birth

On 7 June a scientific conference was held in Körmend, dedicated to the memory of József Csaba. He was best known for his ornithological work although he also dealt with ethnology and linguistics. He studied carion crows and hooded crows as well as their hybrids, he observed the first pine grosbeak in Hungary and made a comprehensive study of the bird fauna around Csákánydoroszló and Náriai. He was a founding member of the MME (BirdLife Hungary). On Sept 6 Körmend celebrated another ornithologist, Lajos Molnár, whose bird collection was (and is) famous for the first and only alpine chough in Hungary and other rarities.

Egyesületünk is társszervezője volt a Csaba József születésének 100. évfordulója alkalmából, Körmenden 2003. június 7-én megrendezett tudományos konferenciának. Négy előadás hangzott el, a hallgatóság ízelítőt kapott Csaba József néprajzi gyűjtőmunkájáról (dr. Nagy Zoltán), madártani munkásságáról (dr. Gyurácz József) és nyelvészeti tevékenységéről (dr. Guttmann Miklós). Csaba József egyike volt a XX. század Vas megyei polihisztorainak, mégis a szélesebb közgondolkodás, mint madártannal foglalkozó tudóst, ornitológust tartja számon. „Olyan területen dolgozott – Vas megyében -, ahol a madártannak hagyományai voltak, tehát a kritikát minden írása önmagában hordta”. Írta róla 80. születésnapja alkalmából az Aquilában megjelent köszöntőjében dr. Keve András ornitológus. A kormos (*Corvus corone corone*) és a dolmányos (*C. c. conix*) varjú nyugat-dunántúli előfordulásának nyomon követése egyik kedvenc kutatási témája volt. A két alfaj elterjedési területe a Nyugat-Dunántúlon átfed. Az így létrejövő hibridizációs övezetben gyakran megfigyelhetők a két alfajhoz tartozó példányokból alakuló költő párok és azok hibrid („korcs”) fiókái. A nagy pirók (*Pinicola enucleator*) hazánkban nagyon ritka, kóborló pintyféle. Egy példányát Csaba József figyelte meg Molnászeződ határában 1928. január 17-én, először bizonyítva ezzel a megfigyeléssel a faj hazai előfordulását. Több évtizedes rendszeres avifaunisztikai megfigyelései alapján Csákánydoroszló és Náriai madárvilágáról összefoglaló

tanulmányokat készített, melyben a vizsgált időszakban előforduló összes madárfajjal kapcsolatos adatokat összegzi.

Csaba Jóska bácsit még személyesen is ismerhettem. Ő is tagja lett az 1974-ben alakult Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületnek. Az egyesület első tudományos ülése 1982-ben Sopronban került megrendezésre, ahonnan Jóska bácsi és még néhányan a fiatalabb vasi madarászok közül együtt utaztunk hazafelé a szombathelyi vonaton. Akkor már emlékeim szerint nehézkesen, öregesen mozgott, de gondolkodása, illetve beszéde tiszta és világos volt. Személyisége nyugodtságot, szeretetet és a tudomány iránti alázatot sugározta, növelve ezzel a vasi madártan hagyományait és a mércét, mely a madártant művelő következő generációk számára is igazodási pont lehet.

Körmend Város Önkormányzata és az Olcsay-Kiss Zoltán Általános Iskola emléknapot tartott 2003. szeptember 6-án Körmenden Molnár Lajos születésének 150. évfordulója alkalmából. A neves ornitológus szülői házának falán Bebes István polgármester és dr. Gyurácz József avatta fel a Molnár Lajos portréját ábrázoló emléktáblát (Tornai Endre András alkotása). Kramli Imre, az általános iskola igazgatójának köszöntője után két előadás hangzott el: dr. Nagy Zoltán felvázolta Molnár Lajos életútját, dr. Bankovics Attila pedig a madárgyűjtemény madártani értékeit elemezte, melynek során többek között az alábbiakról beszélt. A gyűjteményben találjuk a havasi csóka (*Pyrrhocorax graculus*) első és egyetlen hazánkban előfordult példányát. A kvézál (*Pharomachrus mocinno*) is megtalálható a gyűjteményben, ami egyes vélemények szerint a világ legszebb madara. Dél- és Közép-Amerika hegyvidékeinek trópusi esőerdeiben él, az azték és a maya uralkodók fejedelmi madara, Guatemala címerállata és pénzegységének névadója. A gyűjteményben egy ma már kihalt madárfaj, a karolina papagáj (*Conuropsis carolinensis*) is megtekinthető. Ez a 30 cm hosszúságú, közepes nagyságú papagáj Észak-Amerika egyetlen őshonos, egyben endemikus (máshol nem fordult elő) papagája volt. Kipusztítása előtt ma is értetlenül áll a szakértő közönség, hiszen a vándorgalambhoz hasonlóan ez a madár sem tartozott a ritka fajok közé.

Az emlékülés után a résztvevők megkoszorúzták Molnár Lajos sírját, majd Erdélyi András (az ornitológus dédunokája) által megvásárolt és felújított Molnár Lajos egykori házában tartott fogadás zárta az emléknapot.

Beszámoló az Európai Ornitológiai Unió 4. konferenciájáról

Gyurácz József

Berzsenyi Dániel Főiskola, Állattani Tanszék, 9700 Szombathely, Károlyi G. tér 4.
e-mail: gyjozsi@deimos.bdtf.hu

J. Gyurácz: Report on the 4th Conference of the European Ornithological Union

The EOU organized its 4th conference in Chemnitz, Germany from Aug 16 to 21. Among the manifold topics a poster from Tömörd about the *Autumn Migration of Goldcrests* was also presented. Presentations covered the following interesting topics: urban birds, the magnetic field of the Earth and the orientation of birds, birds' lifespan and climate change, bird ringing and practical conservation work, the ecology of bird migration, how ethology uses stable isotopes, birds living in hollows, nectar-eating warblers, etc. A new president was elected: Erzsébet Pásztor, from Hungary.

Bologna, Gdansk és Groningen után az Európai Ornitológiai Unió 2003. augusztus 16-tól 21-ig Chemnitzben (Németország) rendezte meg a „Kapcsolatok és perspektívák az európai ornitológiában” címmel a szervezet 4. konferenciáját. A tanácskozáson mintegy 400 szakember vett részt. Elhangzott 5 plenáris előadás, volt 15 szimposium 7-8 előadással, 5 workshop ugyancsak 7-8 előadással, 25 egyéb előadás és több mint 100 posztert mutattak be a résztvevők. Összesen több mint 270 előadást, posztert hallgathattak, illetve nézhettek meg az érdeklődők. Néhány téma a konferenciáról a teljesség igénye nélkül: urbanizált madarak, a Föld mágneses mezője és a madarak tájékozódása, a madarak életrajza és a klímaváltozás kapcsolata, a madárgyűrűzéstől a gyakorlati természetvédelemig, a madárvonulás ökológiája, stabil izotópok alkalmazása a madarak viselkedésének kutatásában, odúlakó madarak vizsgálata. A konferencia keretében rendezték meg a 4. Nemzetközi Gébics Szimposiumot, illetve közvetlenül a konferencia után tartották az EURING, a madárgyűrűzést koordináló nemzetközi szervezet ülését is.

Az EOU 4. konferenciáján Magyarországról személyesen heten vettünk részt. A Tömördi Madárvártán folyó munka eredményei alapján a sárgafejű királyka (*Regulus regulus*) őszi vonulásáról készült posztert (Gyurácz, J. – Bánhidi, P. Góczán, J. Autumn migration of the Goldcrest) mutattam be. Pár szót váltottam Przemyslav Busse professzor Úrral a „SEEN” együttműködésben végzett orientációs vizsgálatokkal kapcsolatban felmerülő problémákról. Számomra egyik legérdekesebb előadást Fernando Spina, olasz ornitológus tartotta, aki a Földközi-tenger térségében működő madárgyűrűző állomások munkáját is koordinálja. Többek között beszámolt a Földközi-tenger szigetein vonulásukat megszakító poszáta (*Sylvia spp.*) fajok

nektárfogyasztásáról. Elsősorban keresztesvirágú (*Cruiciferae spp.*) növényeknél figyeltek meg kolibrik módjára, egy helyben repülve, nektárral táplálkozó kerti poszátát (*S. borin*), kis poszátát (*S. curruca*). Az közismert, hogy a költési időben, fiókáikat rovarokkal tápláló énekesmadarak vonulási időben elsősorban cukorban gazdag bogyós terméseket (pl. bodza) fogyasztanak a vonuláshoz szükséges energia biztosítása céljából. A cukorban szintén gazdag nektár viszonylag könnyen elérhető energiaforrás, amit a poszáták, eddig számomra ismeretlen módon ki is használnak a gyors tavaszi vonulás során.

Az EOU közgyűlésén új, magyar elnököt választottunk Pásztor Erzsébet személyében a következő három évre. Gratulálok, és eredményes munkát kívánok egyesületünk nevében is!

Összességében egy jól szervezett, jó hangulatú, sok új ismeretet adó találkozón vehettünk részt.

TERMÉSZETVÉDELMI NEVELÉS

Madarász ovi Szombathelyen

Lőrincz Csilla

9700 Szombathely, Széll K.u.51.

Cs. Lőrincz: Birdwatcher Kindergarten in Szombathely

The aim of the already 6-year-old birdwatcher kindergarten is to give children experience, to make them see and open to the wonders of nature. Outings are usually organized at weekends, but often on weekdays, too. In each month of autumn the group spends a day at the Tömörd Bird Ringing Station where they "meet" the birds for the first time. The Pinkagorge is also a favourite destination for outings. In winter they hold Birds' Christmas in the Arboretum of Kámon, they visit Chernel Garden in Kőszeg to see the white storks, the raptors, and the Chernel collection. They also visit Savaria Museum to see their exhibition of natural history. In spring the kids visit one of the oldest forests in Vas county near Horvátnádajla, where they are fascinated by the flowers, the buds of the trees and nature coming alive. They also check nest-boxes in the arboretum and in May an exciting Day of Birds and Trees is held at the kindergarten. Then they spend three days at the Tömörd BRS to experience the wonderful surroundings as well as the freedom, the beauty and the wonders of living outside civilisation. They can play all day. After kindergarten the kids keep being interested and take part in several programmes organized for children.

A természetről: "Ebben nem csalódsz elhíheted.
Nem beszél, hát nem is hazudik.
Nem ígér, és mégis oda adja mindenét.
Nem szól, és mégis többet mond,
Amit valaha ember mondhatott ..."
(Fekete István: Tüskevár)

Hat éve működik Szombathelyen az Aréna Utcai Óvodában a madarász ovi csoport. Természetkedvelő és a természet iránt érdeklődő, kiválasztott, 15-20 nagycsoportosból áll ez a lelkes kis csapat. Tevékenységeink, kirándulásaink különböznek az óvodában megszokottaktól, hiszen szabad időnkben általában hétvégeken vannak kinti foglalkozásaink. Már a legelső együttlétünk alkalmával próbálom vonzóvá tenni a gyerekek számára egész éves programunkat, hiszen addig még sohasem láttak kézben tartott kismadarat, amelyet meg is simogathatnak. Ez az élmény nagyban hozzájárul ahhoz, hogy nagyon szívesen vesznek részt, sőt alig várják a következő kirándulást. Büszkék lesznek arra, hogy ők a madarász-ovisosok. A természetben járva megismerkedünk ezer csodával, amit csak ilyen alkalmakkor láthatunk, tapasztalhatunk. Legyen az egy gyönyörű, kezünkön pihenő kismadár, egy mókus vagy egy ugrándozó béka.

Az egész éves madarász ovis program, az amúgy is fontos óvodai környezeti nevelés kiegészítése. A még több tapasztalat, ismeret megszerzésének lehetőségét kínálja. Az óvodás gyermeknek a természetben sem szabad semmiféle didaktikus

magyarázatokat adni, CSAK az a dolgunk, hogy RÁCSODÁLKOZTASSUK őket a természet szépségeire. Legfontosabb célom és a madarász-ovi célja, hogy minél többet tapasztaljon, lásson a kis gyermek az őt körülvevő természetes környezetből, és nyitottá váljon ezek befogadására. Egész éves programunk havonkénti kirándulásokból és rendszeres benti foglalkozásokból áll. Az óvodában, hogy még vonzóbbak legyenek a benti foglalkozások, alvásidő alatt tevékenykedünk. (persze a gyerekek nagy öröme, hiszen a nagycsoportosok nem szeretnek aludni).

Ilyen alkalmakkor a madárgyűrzéseken és többi kiránduláson látottakat elevenítjük fel. Gyönyörű diaképek vetítése alkalmával találkozhatnak a gyerekek azokkal a madarakkal, amelyeket a szabadban kézbe vehettek, megsimogathattak. Ezen együttlétek alkalmával mindig valami érdekes manuális tevékenységgel zárjuk a foglalkozást. Természetes anyagokból madarakat és más állatokat készítünk, vagy a minden évben megrendezésre kerülő "Madáretetőm madarai" pályázatra készítünk képeket. A legtöbb munkánk, óvodánk mini-természetmúzeumába kerül, ahol a kirándulások alkalmával gyűjtött sok-sok érdekesség is látható. (hattyútojás, sünbőr, róka koponya, fészkek, érdekes termések, kéreggyűjtemény, stb.) Ezen kiállításon kapott helyet a már több éve működő madarász-ovi fényképeiből készített tablósorozat is.

Kinti foglalkozásaink a kirándulások, természetjárások. Ezekre általában hétvégeken kerül sor, de az óvodai élet rugalmassága megengedi, hogy a hét bármelyik napján fogjuk magunkat és elmegyünk barangolni. (Arborétum, Chernelkert, Tömörd, Savaria Múzeum, stb.) Kirándulásainkat is minden évben hasonló jól bevált programok szerint állítottam össze.

Szeptember, októberben, novemberben egy-egy napot töltünk egyesületünk Tömördi Madárvártáján. Itt megismerkedünk a gyönyörű természeti környezetben levő madárgyűrző állomással, ahol a szakemberek bemutatják a gyűrzés különböző fortélyait, és elmesélik nekünk, hogy miért fontos ez a természetvédelem számára. Itt kézben tartva láthatjuk kis kedvenceinket, amelyeket eddig csak képeskönyvekből ismerhettünk. Hatalmas élményt jelent ez a gyerekeknek, sokat mesélnek élményeikről szüleiknek, testvéreiknek, így a következő kirándulásokra már ők is sokszor csatlakoznak hozzánk. A gyűrző tábort óvodánk többi csoportja is felkeresi, ahol a sok-sok gyerek, és pedagógusaik szereznek meghatározó élményt a természetvédelem ezen érdekes területéről. Természetesen a Madárvártát egész őszön át látogatják iskolás és óvodás csoportok a megye több intézményéből. A mi

óvodánknak persze kiváltságos helyzete van, mivel nálunk külön madarász-ovi működik, és mint ennek a kis csoportnak a vezetője tagja vagyok a Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesületnek.

Kis csapatunkkal az év folyamán még sok helyszínre megyünk kirándulni, így a felsőcsatári Pinka-szurdokot sem hagyjuk ki egyik évben sem. Meg is jegyezte egy madarász-ovis egy alkalommal, hogy: "-ez életem legszebb látványa".

Decemberben minden évben megtartjuk a "Madárkarácsonyt". A városban működő madarász sulival együtt a Kámoni Arborétumban feldíszítünk egy fenyőfát a legkülönfélébb, otthon készített madáreleséggel. Még a téli hideg időjárás sem szokott elriasztani bennünket. A díszítés után egy rövid madárgyűrűzést is be szoktunk iktatni, ahol téli vendég madarainkkal is megismerkedhetünk.

Januári programunk minden évben a kőszegi Chernel-kert meglátogatása, ahol az itthon maradt, gondozást igénylő gólyákkal találkozhatunk. Láthatunk itt ragadozó madarakat is, melyek közül a hóbagoly és sasok nagysága mindig lenyűgöz bennünket. Ugyanitt a múzeumban megtekinthetjük Chernel István, a híres ornitológus madárgyűjteményét és hagyatékát. Az itt tevékenykedő természetvédők nagy-nagy szeretettel fogadnak mindig bennünket is és élvezetes bemutatást tartanak az itt folyó munkájukról.

Februárban az óvodánkhoz közeli Savaria Múzeumba szoktunk ellátogatni, ahol nem csak a természettudományi kiállítást nézzük meg, hanem szakszerű vezetéssel bemutatják nekünk a múzeum többi érdekességét is. Szívesen emlékezünk vissza az Őrséget bemutató kiállításra.

Márciusi kirándulásunk alkalmával most már több éves hagyomány, hogy ellátgatunk Horvátnádaljára, megyénk egyik legöregebb erdejébe. Itt a madárgyűrűzés mellett, a tavaszi virágok szemet gyönyörködtető szőnyege tárul elénk. Élvezhetjük az ébredező természet ezer csodáját, a csobogó patakot, a madárdalos erdőt, virágzó, rügyező fákat, a rejtekükből előbúvó rovarokat, apró állatokat.

A következő hónap programja az arborétumi odúellenőrzés. Hónap vége felé már legtöbb odú tele van tojással vagy éppen hogy kikelt fiókákkal. Mindig nagy élmény, amikor óvatosan belekukkanthatunk ezekbe. Óvodánk udvarán is működik egy kis odú telep és a nagy hangzavar ellenére is el szokták foglalni az odúlakó madarak. Ezeket is rendszeresen ellenőrizzük.

Májusi madarász-ovis programunk nagy népszerűségnek örvend, hiszen mi vagyunk a főszereplői óvodánkban az egész délelőtti tartó Madarak és Fák Napjának. Mi óvónők nagyon sokat készülünk erre a napra, hiszen még színesebbé tesszük óvodai életünket ezzel a rendezvénnyel. Már kora délelőtti magnóról szólnak a madárhangok, melyre a közeli parkból ide gyűlnek a madarak, és igazi énekükkel adják e nap aláfestő zenéjét. A csoportok rövid kis műsort adnak elő madarokról és fákról. Mi óvónők pedig alkalomhoz illő mesejátékkal kedveskedünk a gyerekeknek. Ezután az állatos jelmezeinkben maradván a természetismereti akadályverseny állomásainál pontozzuk a résztvevő csapatok teljesítményét. Minden csapatban van egy-egy madarász-ovis, így nem jelent gondot a gyerekeknek néhány természetről szóló kérdés megválaszolása sem. Ezalatt a középső és kis csoportosok az udvaron természetes anyagokból készítenek fákat, madarakat vagy aszfalt rajzversenyen vesznek részt. Az egész udvar egy színes kavalkád, mindenkinek jó kedve van és élvezi a sok-sok érdekes programot.

Egész éves madarász ovis programunk zárásaként, három napot töltünk a Tömördi Madárvártán. Ez egy teljesen nomád tábor, ahol villany nincs, a faházban ágy nincs, tehát szivacs az ágyunk és hálósák a takarónk. Az egyesület pedagógusai segítik felejthetetlené tenni ezt a néhány napot. Itt semmi sem kötelező, egész nap önfeledten játszunk és élvezzük a természet adta csodás környezetet. Mindig a már jól bevált természetismereti játékok szerepelnek programunkban. Érdekességüket mutatja, hogy felnőtt segítők majdnem jobban élvezik ezeket, mint a gyerekek. Ilyen játékok: a nyomkeresős, a tapogatós erdei akadályverseny, manóvár építés, színterkereső, képkirakó, szimatverseny, bunkerépítés, kötélmászás, stb. A tábor hangulatára jellemző az örömteli játék és tevékenység. Nagyon fontos a városból kiszabadult gyerekeknek, hogy megismerjék a természetbeli élet szabadságát, szépségét, varázsát. Ez persze csak egy kis ízelítő nekik, de jó érzéssel tölt el, mikor azt hallom, hogy ovisaim iskolás korukban is keresik azokat a lehetőségeket, ahol hasonló élményeket élhetnek át. Nagyon sok, volt madarász-ovis vesz részt a megye természetismereti táboraiban, főleg a Kerekerdő Alapítvány szervezte programokban.

Így éri el célját a madarász-ovi egész éves működése, hiszen már kis korban kialakul a gyermekben az igény a természet megismerésére és majdán megvédése iránt is.

"A természet üres tarisznyával gyakran elenged, de üres szívvel soha." (Fekete István)

Madáretetőm madarai gyermekpályázat 2003-ban

Lőrincz Csilla

9700 Szombathely, Széll K.u.51.

Cs. Lőrincz: 'Birds of my Feeding Table', Children's Competition

The paintings, drawings compositions and poems the children sent in this year were very valuable reflecting the joy the theme gave to the kids. The best (listed in the article) were awarded on the Day of Birds and Trees.

A több mint 10 éve kiírásra kerülő pályázatot egyesületünk és a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ hirdeti meg.

Általános iskolások és óvodások küldenek be értékes munkákat.

Egyre több az olyan pályamű, amiben a téli madáretetés élményeiről számolnak be a diákok, fűszerezve saját költeményükkel, melyet színesítenek szép festményekkel, rajzokkal. Ezek a komplett munkák is igényesen kivitelezettek, látszik, hogy alkotóik örömmel készítették, hiszen a téma kedves számukra. Szép számmal érkeztek óvodákból is pályázatok. Örültünk a változatos technikai megoldásoknak is (krumplinyomat , barkácsolás , batikolás , montázs stb.). Megyénk minden területéről érkeztek munkák.

Köszönet illeti a vidéki iskolák pedagógusait is, akik kellő odafigyeléssel irányítják a természet iránt érdeklődő gyermekek figyelmét, érdeklődését. Reméljük, hogy a jövőben is számíthatunk rájuk, akár a mi pályázatainkon, akár a megye hasonló témájú versenyein.

A Madáretetőm madarai gyermekpályázat díjkiosztó ünnepségére idén is a Madarak és Fák Napján került sor az MMIK aulájában, ahol egyúttal a pályázatokból kiállítás is nyílt. Az értékes díjak mellett ingyenes táborozás is szerepelt a jutalmak között.

Az intézmények közül különdíjban részesült:

- Apátistvánfalvai Általános Iskola
- Vármelléki Óvoda, Sárovar
- Paragvári Utcai Általános Iskola, Szombathely

Egyéni pályázó (rajz) különdíjas iskolás:

- Foki Dániel, Paragvári utcai Ált. Isk., Szombathely
- Smidéliusz Dóra, Ostffyasszonyfa
- Zádori László, Hosszúperteszteg

- Bíró Dóra, Paragvári utcai Ált. Isk., Szombathely
- Szakos Mátyás, Celldömölk
- Szigligeti Dóra, Neumann J. Ált. Isk., Szombathely
- Kiss Barbara, Neumann J. Ált. Isk., Szombathely

Egyéni pályázó (rajz) különdíjas óvodás:

- Fodor Péter, Gagarin uti Óvoda, Szombathely
- Rajki Anita, Csöngye
- Major Zoé, Maros utcai Óvoda, Szombathely
- Csáfordi Valentína, Vadvirág Óvoda
- Ötvös Anna, Sárvár, Vármelléki Óvoda
- Szabó Máté, Ostffyasszonyfa

Egyéni pályázó (fogalmazás) különdíjas

- Németh Szilárd, Nagysimonyi Általános Iskola
- Horváth Viktória, Olcsai-Kiss Zoltán Ált. Isk., Körmend
- Kurucz Dorina, Kemenesmihályfa Általános Iskola
- Józsa Zsanett, Kemenesmihályfa Általános Iskola

A többi intézmény diákjainak és az egyéni pályázóknak is gratulálunk.

Madarász sulis, Szombathely 2003

Kelemen Tibor

9700 Szombathely, Király u. 15. I/3.

T. Kelemen: Birdwatcher School, Szombathely

The group has been operating at Gotthard Jenő Primary School since 1997 and now the kids leaving the birdwatcher kindergarten have also joined the circle. Programmes involve theory, too, but they are mostly practical. They deal with bird migration, protection, owls' spittle, they check nest-boxes, visit the Tömörd BRS, the botanical gardens of Kámon and Kőszeg. Three members of the group won third place at the national Day of Birds and Trees Competition.

1997 óta immár hetedik éve, a Gotthard Jenő Általános Iskolában működő Madarász sulis, az előző évekhez hasonlóan idén is változatos programokkal sikeres évet zárt.

A tagok folyamatosan gyarapodnak a Madarász oviból kinőtt gyerekekkel, ill. ez évben az alsósok közül is nagyobb érdeklődés volt a szokásosnál. A legelső

madarász sulisok ebben a tanévben maradtak ki nyolcadikból, úgyhogy elkel az utánpótlás.

A programok az előző évekhez hasonlóan alakultak. Termi (elméleti) és nagyjából terepi (gyakorlati) foglalkozások voltak kéthetente. Így foglalkoztunk többek között a madárvonulással, gyakorlati madárvédelemmel, bagolyköpet vizsgálattal stb., ill. meglátogattuk a Tömördi Madárvártát, Felsőcsatáron és a kámoni arborétumban lévő odútelepet ellenőriztük, eljutottunk a Kőszegi Chernel Kertbe stb.

Idén a Madarász suli háromfős csapatával eljutottunk a Madarak és fák napi országos verseny dombóvári döntőjére, ahol a Gerecs Ildikó, Farkas Attila, Farkas István összetételű csapat szoros versenyben (az első helyezett csapattól 2 ponttal lemaradva) a dobogó harmadik fokára állhatott fel, megkoronázva az eddigi madarász tevékenységüket. Írás a versenyről részletesebben az Ő tollukból.

Madarak és fák napja országos verseny döntője, Dombóvár, 2003

Farkas Attila, Farkas István, Gerecs Ildikó
Gothard Jenő Általános Iskola, Szombathely

Már kisiskolás korunk óta madarász sulisok voltunk, így éveken keresztül ismerkedtünk a természettel és a madarakkal. Évek óta részt vettünk ezen a versenyen, szép eredményeket értünk el, de a döntőbe sajnos nem tudtunk bejutni.

Idén végre sikerült a régóta kívánt döntőbejutás. A Gerecs Ildikó, Farkas Attila, Farkas István összeállítású csapat megnyerte a megyei fordulót, és így elutazhattunk Dombóvárra az országos döntőre.

A természetről szóló könyvek, az ajánlott irodalom olvasásával, terepi munkával, madárhangok hallgatásával fejlesztettük tudásunkat, s izgatottan készültünk a nagy megmérettetésre. Felkészülésünket Kelemen Tibor tanár úr, a Madarász Suli vezetője irányította. Nagy előny volt, hogy harmadikos korunk óta rendszeresen részt vettünk a háromnapos erdei iskolai hétvégék programjain, ahol rengeteg ismeretet szereztünk a madarokról, fákról s egyéb növényekről.

Az országos verseny 2003. május 16-18-án került megrendezésre Dombóváron. Az első megmérettetésre a dombóvári iskolában, a Madarak és fák

című kiállítás megnyitója után került sor. A feladatlap megoldása után madárpreparátumokat, állati és növényi részeket, fészkeket és diaképeket kellett felismernünk.

Szombaton a terepi programok következtek. Elsőnek meglátogattuk a mohácsi történelmi emlékhelyet. Ezután Kölkedre mentünk, ahol a Fehér Gólya Múzeumot tekintettük meg. Itt a csapatoknak gólyafészkek-felmérést kellett végezniük. Délután szakmai vezetés mellett a Duna egyik holtágánál figyelhettük meg a vízimadarakat, majd megismerkedtünk a fokgazdálkodással is.

Vasárnap hajnalban a csapatok egy-egy tagjának a közelben élő madarak hangját és növényeket kellett felismernie. A másik két csapattag az iskolai mintakertben dolgozott.

Végül délelőtt újabb feladatlapot kellett kitöltenünk.

Amikor a pontokat összesítették, kiderült, hogy szoros versenyben a harmadik helyet sikerült megszereznünk a kaposvári és a debreceni csapat mögött.

Nagyon örültünk az eredménynek. Sajnos jövőre már nem indulhatunk a versenyen, mert „kiöregedtünk” belőle.

Azt kívánjuk, hogy 2004-ben legalább ilyen eredményt érjen el a Vas megyei csapat!

Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)

Madármegfigyelés Tömördön

Farkas István, Gerecs Ildikó, Farkas Attila

Gothard Jenő Általános Iskola, Szombathely

I. & A. Farkas, I. Gerecs: Birdwatching in Tömörd

On a cool October day the kids visited the Tömörd BRS. After getting excited about the colourful autumn forest (and getting very muddy) they were fascinated by the birds they saw: goldfinches, goldcrests, robins, blackbirds, dunnocks and chiff-chaffs. Holding them and measuring them taught the group a lot.

Egy hűvös, borús októberi szombaton madármegfigyelő túrára indultunk madarász sulis társainkkal és Tibi bácsival, iskolánk egyik tanárával. Úti célunk Tömörd volt. Ez egy kis falu, nem messze Szombathelytől, ahol állandó madármegfigyelő- és gyűrűzőállomás található.

Izgatottan készülődtünk a kirándulásra, hiszen ez volt az első alkalom, hogy a természetben is láthassuk azokat a madarakat, amelyeket a madarász sulis foglalkozásokon képekről és Tibi bácsi magyarázataiból megismertünk.

A tömördi buszmegállóból egy mezőn át vezetett az utunk a madármegfigyelő állomásra. Az állomást körülvevő erdőben gyönyörködtünk az október színpompájában. A fák sárga, barna, bordó ruhába öltöztek, lábunk alatt zizegett a friss avar. A fű még élénken zöldellt. Miközben a növények őszi lombruháját csodáltuk, nem néztünk a lábunk elé, s néha bokáig süllyedtünk a latyakba. Térdig sárosan érkezünk a megfigyelőállomásra. Ott várt ránk a legérdekesebb élmény: a madárgyűrűzés. Ez így történt: Két farúd közé kifeszítettek egy apró lyukú hálót. Óránként ellenőriztük, hogy nem akadt-e bele egy kismadár. Így sikerült fogni tengelicet, királykát, vörösbegyet, fekete rigót, erdei szürkebegyet, füzikét. Tibi bácsi óvatosan kivette a madarakat a hálóból, és beletette egy kis szövetzsákba. Óriási élmény volt, amikor mi is kezünkbe foghattuk a meleg, tollas kis testeket! A befogott madarakat az erdei házhoz vittük, ahol a madarász bácsik megvizsgálták azokat: megmérték szárny- és faroktolluk hosszát, a testükön lévő zsírpárnákat, majd az adatokat egy kis füzetbe jegyezték be. Ezután meggyűrűzték a madárkákat, s óvatosan útjukra engedték őket. A gyűrűk segítségével a madarászok követni tudják a madarak útját.

Csodálatos volt látni mindezt. A nagyszerű élmény hatására elhatároztuk, hogy máskor is ellátogatunk Tömördre.

**A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület
munkájának támogatói 2003-ban**

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Környezetvédelmi Alap

Célelőirányzat

Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzatának Környezet- és

Természetvédelmi Bizottsága

Berzsenyi Dániel Főiskola, Természettudományi Főiskolai Kar,

Állattani Tanszék

Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság

Magyar Országgyűlés

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság

Tömörd Község Önkormányzata

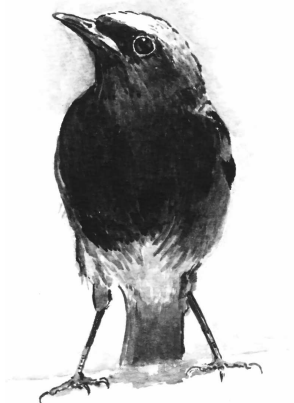
Vas Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ

KÖSZÖNJÜK!

Gyurgyalag (*Merops apiaster*)

2004. ÉV A ROZSDAFARKÚAK VÉDELMENEK ÉVE

Házi rozsdafarkú (*Phoenicurus ochruros*)

Kerti rozsdafarkú (*Phoenicurus phoenicurus*)

Támogassa az 1%-kal! Adószám: 19001243-2-43

A rajzot készítette: Kárpáti László

Az angol nyelvű kivonatokat Lepold Ágnes fordította.

Szürke gém (*Ardea cinerea*) fészkevel a vasaljai, kb. 130 párból álló gémtelenen. Vasalja, 2003. május 9. (fotó: Gyurácz J.)

Kontyos rése (*Aythya fuligula*) öreg hím példánya a Csepregi-tavon 2003. április 21-én. (fotó: Gyurácz J.)

Tarka sáfrány (*Crocus reticulatus*) a Répce-síkon.
(fotó: Keszei B.)

Karmazsinpirók (*Carpodacus erythrinus*) Tömördön gyűrűzött fiatal példánya
2003. augusztus 17-én. (fotó: Illés P.)

Selymes boglárka (*Ranunculus illyricus*) a Répcse-sík védett növénye.
(fotó: Keszei B.)

Az alpesi gőte (*Triturus alpestris*) a Vendvidéken esővizes pocsolyákban szaporodik. (fotó: Dankovics R.)

Királyfűzike (*Phylloscopus proregulus*) Tömördön először gyűrűzött példánya
2003. október 23-án. (fotó: Gyurácz J.)

Holló (*Corvus corax*) négy fiókája a Ság hegy szikláján 2003. április 17-én.
(fotó: Gyurácz J.)

Havasi pityer (*Anthus spinoletta*) Tömördön gyűrzött példánya
2003. október 1-én. (fotó: Kiss J.)

Kis lile (*Charadrius dubius*) a meggyespusztai kavicsbányában
2003. június 6-án. (fotó: Gyurácz J.)

Molnár Lajos születésének 150. évfordulóján rendezett konferencián dr. Bankovics Attila tartott előadást a Molnár-féle gyűjtemény értékeiről. Ülnek: dr. Nagy Zoltán (balodalt), Bebes István, Kramli Imre. Körmen, 2003. szeptember 6.

Szentendrey Géza mesél a madarokról a Felsőbüki Nagy Pál Általános Iskola (Bük) harmadik osztályos tanulóinak. Tömörd, 2003. szeptember 16.